

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

2.

MARTS/APRĪLIS

1938.

S a t u r s.

Lpp.

Prof. K. Kundziņš — Esi sveicināts, krusts!	65
Doc. Alb. Freijs — Maija svētki	67
Arvīds Treicis — Prāvests Dr. Kārlis Kundziņš	69
E. Ķiploks — Prāvesta Dr. K. Kundziņa studiju gadl	79
Māc. Jānis Rozentāls — Jūdaisms, hellēnisms, kristietība	83
Stud. theol. V. Grāvītis — Aizkapa dzīve latviešu tautas tradīcijās	92
E. Prauliņš — Kristīgā mīlestība	107

Domu izmaiņai:

H. Biezais — Mūsu baznīca un tagadnes inteliģence	109
---	-----

Skola un paldagōģija:

Māc. P. Brencis — Ticības mācības stunda komercskolas III klasē: Jēzus mācība par Dieva valstību	117
Erna Freija — Bērnu un jaunatnes literātūra	119

Grāmatu apskats:

Prof. Dr. V. Maldonis — Praktiskā kristietība (Oksfordas konference) (L. Ādamovičs) 121. Prof. Dr. lic. J. Bencingers — Isrāēla literātūras vēsture (F. Treu's) 123. J. Kārklīņš — Leģendārā un modernā Palestīna (K. Kundziņš) 126. Dr. Visvalds Sanders — Jēzus personas problēma (K. Kundziņš) 126. Āronu Matiss — Manas dzīves atmiņu grāmata (Alb. Freijs) 127. Trīs grāmatas par cilvēku (R. Skrābāns) 128. Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Alb. F.) 132. Kyrios (E. Ķiploks)	135
--	-----

Chronika:

Latvija	136
Ārzemes	138

»CEĻŠ«

Laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: doc. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas kolleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums,
māc. P. Detlavs.

Redakcijas adrese: Rīgā, Cēsu ielā 12, dz. 1. Tālr. 95248.

Ekspedīcija: Rīgā, Vaļņu ielā 27. Tālr. 32885.

Abonēšanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtīšanu Ls 4,—

Atsevišķa burtnīca „ 0,80

Abonēšanas maksa iemaksājama Ev.-Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CELŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 2

Marts/Aprilis

1938. g.

Prof. K. Kundziņš

Esi sveicināts, krusts!

Pagājušā vasarā pēdējā gaitā uz Rīgas Meža kapiem tika izvadīts kāds mūsu iecienīts dzejnieks. Nelaiķis visu mūžu, sākot ar pašu jaunību, bijis dedzīgs cīnītājs un nerimstošs meklētājs, nevien dailes, bet arī mūžības jautājumos. Pavadot aizgājēju, netrūka ne dziesmu, ne krāšņu ziedu vainagu. Lai gan dzejnieks bija izteicis vēlēšanos, lai pie kapa draugi un cienītāji atvadītos klusi, bez runām, tomēr atskanēja arī viens otrs zīmīgs vārds. Visam pāri klājās apskaidrotas skumjas un sirsnība. Tomēr vislielāko iespaidu uz mani atstāja nevis izšķērdīgās ziedu veltes, ne teiktie vārdi, bet vienkāršs koka k r u s t s, kādus redzam parastajās lauku bērēs nesam šķirstam pa priekšu, bet kas Rīgas greznajās bērēs vairs nav cieņā. Pats aizgājējs bija vēlējies, lai tādu, pēc tēvu tēvu paražas, uzsprauž viņa kapam.

Šis par sevi ņemot vienkāršais fakts izraisa dziļākas pārdomas. Ir bieži novērots, ka dzejnieka, protams īsta dzejnieka dvēsele ir sevišķi jūtīga pret visu skaisto un cēlo; tā sāpīgāk nekā ikdienas pārņemtais cilvēks izjūt dzīves putekļus un niecību, bet arī skaidrāk un nemaldīgāk atsaucas uz visu, kas patiesi liels, varens un mūžīgs. Ja tas tā, tad neļaiķa domā var saskatīt ko vairāk nekā vienkāršu nejaušību. Visapkārt dzejnieka kapam stāv arī dažādākās piemiņas zīmes, gan ar simbolisku figūru, gan ar pašu aizgājēju attēliem. Bet virs mūžīgā nemierā sadegušās dzejnieka sirds klusi sēro pelēkais, vienkāršais krusts.

Šis vienkāršais krusts runā uz mums bez vārdiem. Mēs saprotam dzejnieku un piebalsojam viņam. Ir savs skaistums rožu vainagiem, un granītā cirstiem tēliem, dziedātām dziesmām un turētām runām. Bet vai pelēkais krusts nav lielāks, skaistāks un varenāks par visu to? Vai pret krustu, pie kuŗa mira Lielais Cietējs, nesašķīst nemiera vilņi, vai satrauktā dzīves jūra neklūst rāma, vai nesalūzt naidis un nesaticība, un tumšā naktī neatspīd brīnišķa gaisma?

Mums ir gaŗa, neizsmeljami bagāta pierādījumu virkne, kas liecina par Golgatas krusta spēku un svētību cilvēku personīgā dzīvē. Šī pierādījumu virkne aptver jau divus gadus tūkstošus. Smeldzoši un lūdzoši skan dziesmu un ērģeļu varenās skaņas: ave crux, spes unica, ave crucifixus! Jaunā bērna sirds, kad tā dzīves gaišajā stundā sev meklē spēku būt šķīstai un mīlestībā uzticīgai līdz nāvei, lūgdamās veŗas krustā sistajā. Bet vēl daudz lielāks ir to skaits, kas to dara smagā nervu brīdī, spēku sabrukumā, sirdsapziņas pārmetumu nomākti, pēdējā grūtajā cīņā. Kristīgie mocekļi uz arēnas spieda pie krūtīm svēto krustu un — kā stāsta — mira ar smaidu uz lūpām. To pašu darija Orleanas jaunava — Žana d'Ark, kad tai pēc apstulbināto tiesnešu sprieduma bija jākāpj sārtā. Krustu ar savām mīļajām rokām glāstījušas mūsu māmuļas, klūdamas savā mīlestībā stiprākas par nāvi. Un vēl tagad, dzīves vissvētākajos un visgrūtākajos brīžos pie krusta slīgst ceļoš sāpju un grēka piemeklētie, atstātie un vientuļie, jaunas, skaidrākas un šķīstākas dzīves meklētāji. Šādās sirdīs dzimuši vārdi: „Mieru un prieku lai sirdīs mēs justu, satversim mirdzošo Golgatas krustu!“ Par Kristus krusta spēku un svētību ticīgo personīgajā dzīvē nevar būt šaubu.

Bet citādi tas, varbūt, liekas esam raugoties nevis atsevišķu dvēseļu, bet lielas pasaules dzīves sarežģījumos. Ir daudzi, kas mūsu dienās jautā, vai Golgatas krustam, Lielajai Piektai un Lieldienas rītam ir un būs vēl sava vieta tautu un valstu dzīvē. Raugoties uz rītiem, kur brutāla vara to zaimo, un uz vakariem, kur vietām to apsmej un nicina, var rasties šaubas un nesaprašana ticīgā dvēselē. Vai tur Krustā sisto, tieši šī viņa krusta dēļ negrib izstumt no tau-

tas vīdus? Ko Nacarietis ir darijis, ka viņa svētā sirds un visu aptverošā mīlestība ir kļuvusi par dadzi acī?

Šāda nesaprašana ir cilvēcīga. Bet ticības priekšā tai jāizgaist. Ticības apcere rāda, ka tas nenotiek pirmo reiz. Krustā sistā un viņa lielās pestīšanas domas nesapratēji, tā rīkodamies, paši to nezinot, apstiprina pestīšanas domas patiesību. Nezinādami, ko tie dara, viņi tāpat kā savā laikā Kajafa, Jūda, Poncijs Pilats, sacēlas pret to, kas stiprāks par viņiem. Vai jau Jaunajā Derībā nelasam vārdus: Un tie Viņu sita krustā? Bet vai turpat noslēpumainas balsis nepauž arī vēl ko citu: gaidiet vien, viņš atkal celsies! Domādami, ka tie iznīcina, tie sagatavo ceļu augšāmcelšanai. Tie uzceļ Kristus krustu par jaunu un to nostiprina. Kas zina, varbūt Dievs grib, lai jaunus veidos, lielāka un varenāka, viņa mīlestības svētība nāktu pār pasauli? Ir tiesa, tā tagad vēl nav skaidri redzama. Bet krusta svētība īsti redzama kļūst tikai Lieldienas rītā. Tikai Lielās dienas rītā kļūst saprotami vārdi: Nāve, kur tavs dzelonis? Tikai tad kļūst par īstenību teiciens: Viņš nāvei paņēmis spēku un gaismā cēlis dzīvību un neiznīcību!

Tāpēc, gribēdami būt un palikt Lieldienas bērni, augšāmcelšanās cilvēki, tauta, kas iet pretim rīta ausmai, nostāsimies klusajā nedēļā zem svētās krusta zīmes. Sveicināsim to: Ave crux! Esi sveicināts krusts, tu mūžīgais, tu mirdzošais!

Doc. Alb. Freijs

Maija svētki.

Maija mēnesī mums ir svinamas trīs dienas, kas saistītas ar tautas dzīvi un kuŗu svinēšanu pamato nācionālā ideoloģija.

Pirmā no šīm svinamām dienām ir ģimenes diena, maija mēneša otrā svētdienā. Agrāk mēs svinējām šīnī svētdienā mātes dienu, kas nespēja veikt ģimenes kopības gara izkopšanas uzdevumu. Tautas veselīgai un vienprātīgai dzīvei ir nepieciešama stipra un laba ģimene. Un arī tikai

nesabojātai, nesagrautai un neaptraipītai ģimenes kopībai piemīt tikumisks spožums. Tādēļ šinī dienā mēs domājam par to, kā izkoptu un izveidotu krietnu ģimenes kultūru, kā veicinātu un nostiprinātu mūsu dienu ģimenē tikumību un dievbijību, kā izravētu ģimenē visas nezāles, kas sagandē vecāku un bērnu, vīra un sievas, brāļu un māsu attiecības.

Ģimenes dienā domāsim par savām ģimenēm, un, apņemdamies laboties un dzīvot saskaņā ar Dieva gribu, celsim to godā, lai šī tautas pamatšūniņa būtu stipra, varena un dzīvot spējīga.

Otrā no šīm svinamām dienām ir **T a u t a s v i e n ī b a s s v ē t k u d i e n a**, maija mēneša trešā svētdienā. Tauta var pastāvēt un iet pretī lielākiem sasniegumiem saimnieciskās un garīgās dzīves laukos tikai tad, ja tā ir vienota. Tautas vienībai ir liela tikumiska nozīme. Kur tautas locekļi apzinās savu vienotību, tur zūd naids, skaudība, apmelošana, lišķība un viss cits, ko Svētos Rakstos sauc par ļaunumiem. Vēl vairāk latviešu tautas eksistencē ir nepieciešama uzticība Vadonim un valdībai, saderība cilvēku sadarbībā un satiksmē, dedzīga tēvzemes mīlestība, kas izpaužas nevien vārdos, bet gan darbos. Ceļš, kuŗā virziena rādītāji ir šīs nepieciešamības, ved tautu pretī labklājībai, skaistai un labai nākotnei.

Tautas vienības svētku dienā apņemsimies, lai šis ceļš ir mūsu ikviena ceļš; dosim savu sirdi tēvzemei; visas savas labākās domas un cēlākās jūtas ziedosim darbam tautas labā.

Trešā no šīm svinamām dienām ir **p a m a t s k o l u b e i g u š o a t l a i š a n a s d i e n a**, maija mēneša pēdējā svētdienā. Tad daudzi mūsu jaunieši atstās savu pirmo skolu un tālāk domās par savu darbu, amatu vai tālāko izglītošanos. Ko dosim līdzī viņiem ceļā? Četras lietas ieliksīm viņu sirdīs: tikumisko skaidrību, darba mīlestību, atbildības pilno pienākuma apziņu un par visām lietām palāvību uz Dievu. Šīs četras īpašības darīs mūsu jaunatni stipru un krietnu. Ar šīm īpašībām rotātai jaunatnei varam uzticēties un cerēt, ka tā spraus tos ideālus sasniegs.

Bez šīm trim dienām, kuŗās mūsu sirdis piederēs ģimenei, tautai un jaunatnei, vēl ir ceturrtā — **K r i s t u s d e b e s s b r a u k š a n a s d i e n a**. Tā ir gaiša apskaidrības diena, kuŗā

mūsu sirdis, Dieva garā šķīstītas, gūst spēku kalpot Dievam un savam tuvākam. Tā ir svētības saņemšanas diena, kad Kristus, rokas pacēlis, mūs svētī.

Kristus debessbraukšanas apskaidriba lai mūs apskaidro svētsvinīgam svētku priekam un gaišiem solījumiem.

Dieva gaismas un svētības skaidroti — mēs sargājam, ceļam un stiprinām mūsu ģimeni, mēs kalpojam, strādājam un ziedojam sevi mūsu tautai, mēs svētam mūsu jaunatni — visu mūsu nākotni.

Arvīds Treicis

Prāvests Dr. Kārlis Kundziņš.

Izdziest liesma ugunskurā, un mēs vislabāk tās kvēli nojaust spējam. Jo ārēji tumsā esot, iekšēji uzliesmojam. Iekšējā uzliesmojuma mirklī vislabāki izjūtam gaismas nozīmi.

Beidzot pienācis Kundziņa tēva garā mūža saules riets. Ārēji izdzisis ugunskurs, kas mūs sildīja. Klusā piemiņas brīdī iekšēji uzliesmojam un dziļi izjūtam mums dāvātā nozīmi.

Kundziņa tēvu pieminot, garā skatāmi notikumi Brīvības pieminekļa laukumā, Archibīskapa katedrālē, kur pieminekļa pamata likšana un pirmā Archibīskapa iesvētīšana pulcinājusi lielus ļaužu pulkus. Viļņo sirmā patriota un tautas garīgā tēva dvēsele dziļumos, un par simtiem un tūkstošiem valda šis pārdzīvojuma varenais spēks.

Redzu šo laipnības pacietības un lēnprātības iemiesotāju tēlu sinodēs, konferencēs, sēdēs; dzirdu rāmo, parasti sirsnīgi tēvišķo balsi, jūtu draudzīgo darba vīra rokas glāstu un saprotu, kāpēc dažu labu reizi vētras un viļņi norima, asi vārdi, strauji spriedumi aplusa, pretešķības un naidis zuda.

Tomēr atmiņas neļauj ilgi kavēties ārpus Kundziņa tēva mājas, jāsteidzas uz Smilteni. Prāvests Kundziņš īsti labi jutās tikai savā mājā. Viņš bija savas mājas, ģimenes, draudzes cilvēks. Caur māju, ģimeni, draudzi viņš nāca pie savas tautas, piederēja tuviem un tāliem. Dažu labu reizi nebija tie nekādi atpūtas vai izpriecas brīži, kad vajadzēja ceļā doties.

Pēdējos gados reti viņu redzējām ārpus mājas. It kā pati par sevi saprotama lieta bija prāvesta noraidošā atbilde vairākkārtējiem aicinājumiem uzņemties mūsu baznīcas augstākā vadītāja uzdevumus un pārcelties no Smiltenes uz Rīgu. Reižu reizēm prāvests atstāja arī savu māju, tuvākos vai attālākos ciemos kavēdamies, bet šie apciemojumi it kā atgādināja — kam es tuvs, kam ar mani draudzības brīdis mīļš, nesakiet tālu esam ceļu uz Smilteni. Savā mājā viņam piederēja laime parādīt, cik vienkāršībā un sātībā varam būt bagāti, lai spētu citus apbalvot un iepriecināt. Tiešām, prāvesta Kundziņa draudzei atbilst un piederas viņas simpātiskais lēmums: Smiltenes mācītāja māja ir Tava māja, cienījamais mācītāj! Viņa pienākas Tev savu mūžu nodzīvot.

Piemīnā palicis pirmais mirklis, ko šai mājā piedzīvoju. Saslimušā mācītāja aicināts, pēc notikušās ordinācijas, dodos uz Smilteni adjunkta pienākumu izpildīšanai. Pēc nogurdinošā brauciena vēlā nakts stundā beidzot atrodos šaursliežu dzelzceļa pietātnē. Vēl pāris desmit minūtēm ceļa pa grābām un dubļiem, cauri lietum un tumsai, un pajūgs pietur pie spoži apgaismota nama. Verandā, priekšnamā, visās istabās deg lampas, sveces, lukturi, it kā savstarpēji sacenšoties gaismas radīšanā. Domāju, ka saslimušā mācītāja māja būs krēslaina, viņš pats kādā vientuļā stūrī ierāvies, bet atradu māju gaismas un siltuma pārpilnībā, un pats nama tēvs ar māti, visas plašās saimes pavadīts, saņem mani atplēstām rokām uz sava nama sliekšņa. Glāsts, sveiciens, vēlējums un miesīgi un garīgi jūtos gaismā un siltumā. Sirmis nama tēvs ņem mani zem rokas, vadā pa savām istabām, rāda un stāsta: Šī glezna no Jāņa Rozentāla — piemīnai, šīs grāmatas no draudzes, šai attēlā redzami latviešu studenti Tērbatā, te uzņēmums no kādas konferences, sinodes, te darba istaba, te draudzes chronika, kuŗā Svante Gustavs Dīcs raksta, kā viņš zem egles sēdējis, še draudzes locekļu telpa, un tai istabā agrāk kandidāti dzīvoja... Tikai daļu no savas sirsnības un mīlestības paspējis mans turpmākais seniors izpaust, kad jāklausa nama mātes aicinājumam — doties pie galda. Vēlā nakts stundā ļaujies miega aicinājumam ar jauko apziņu — še būs silti, še būs gaiši.

Sirds siltuma un gaismas bagātīgi apbalvots, prāvests Kundziņš bija čakls ceļa līdzinātājs uz sirdīm un mājām un patiesi priecājās, ja varēja būt citu mājās gaidīts viesis, vai arī savā mājā uzņemt tuvus cilvēkus. Tie, kam bijusi laime šai mājā piedzīvot saderības mirklus, zinām, cik augsti prāvests vērtēja draudzību un patiesu labvēlību. Kā skaists draudzības un labvēlības cildinājums piemiņā palikuši prāvesta vārdi, kurus viņš teica savā svētrunā pēc izveseļošanās Smiltenes baznīcā: Kad tu ar sāpēm un slimībām kaujies, tad jo sevišķi mācies atzīt, kas ir draugs, kas ir tuvinieks. Nav grūti sāpes ciest vai slimību uzvarēt, ja tev dzīves draugs, kas izslāpušam ūdens malku pasniedz, pavaicā — vai spilvens nav par cietu, istaba par tumšu: ja zini, tavi dēli un meitas — ģimenē un draudzē — līdz ar tevi gaida brīdi, kad atkal varēsi celties, par atgūto priecāties un pateikties. Tāpēc, mīlais draudzes loceklī, vai tu skolā bērnu sirdis kopi, vai dārzā stādus laisti, vai tu laukā akmeni skaldi, vai kā nama māte savu māju valdi, rūpējies un gādā, lai ar savu darbu tu kādam varētu labu darīt, lai tu otru varētu iepriecināt, un nekad tu nebūsi atstāts viens un nespēcīgs.

Cik labi sirmāis mācītājs pārzināja savu draudzi, viņas mājas un to iemītniekus, vēroju kādā braucienā uz attālo Mežoles skolu. Braucām agrā pavasara dienā, ceļš grambains un dubļains, un laika daudz pārrunām un stāstiem. Ar prieku mans seniors atminas tos laikus, kad varējis māju mājas izbraukāt un izstaigāt, savus draudzes locekļus iepazīt un novērot tur, kur katrs dzīvo. Māja seko mājai, stāsts stāstam par priecīgiem un bēdīgiem notikumiem šais daudzās un dažādās mājās, daudzu un dažādu ļaužu dzīves gaitās. Ja arī dažas labas jaunsaimnieka mājas nosaukums stāstītājam nezināms, viņu iemītnieki labi pazīstami, jo tie ir nozarojumi un atvases no vecajiem celmiem, zemturu un muižas māju ģimeņu kokiem.

Katram Smiltenes mācītāja kandidātam būs ne visai labā atmiņā palikušas Smiltenes draudzes vecās personālgrāmatas — vairāki biezi sējumi, daudz cilāti, daudz lietoti, papildinājumi un piezīmēm piepildīti. Kad nabaga iesācējam nācās sastapties ar vecu un sazarojušu ģimeņu locekļiem viņu dzi-

ves priecīgos un bēdīgos notikumos un pateikt, kas ir dēlu tēvi, meitu vīri un bērni, tad bieži paliki neziņā, kā mūža meža noslēpumā iestidzis. Neatlika nekas cits, kā padomu meklēt pie vecā mācītāja. Viņam tā lieta ļoti vienkārša — grāmatu atšķirot vai neatšķirot, no galvas sākt un izstāstīt — tavs tēvs dzīvoja tur un tur, tu paliki viņa vietā, brāļi darbu atrada citur, māsas aizprecēja tie un tie. Personālgrāmatas bija rakstītas draudzes mācītāja atmiņā, un plauktā atrodamie sējumi bija šo personīgi labi pazīstamo ģimeņu dažādo notikumu dokumentārie atspoguļotāji. Kā sava gaŗā, darba un piedzīvojumu bagātā mūŗa līdzgaitnieces, prāvests rūpīgi glabāja savas vecās personālgrāmatas un nodeva tās archīvā tikai tad, kad jaunajam mācītājam ar jaunām grāmatām bija stāties viņa vietā.

Gaŗā darba cēliena pēdējie gadi lika prāvestam atteikties no māju apciemojumiem, bet ar skolām un atsevišķām ģimenēm viņš vienmēr uzturēja tuvas attiecības. Mācību pārbaudēm, svētku un dažādo skolas dzīves notikumu sanāksmēm, mācītājs bija mīļi lūgts, ar cieņu un godbijību sagaidīts viesis. Kaut gan savos skolas apciemojumos viņš izpauda visvienkāršāko sirsnību, istu un katram tuvu draudzību, no bērniem un audzinātājiem viņš pretī saņēma cieņu un godbijību. Savukārt ar godbijību pieminu, kā par savu gaŗīgo tēvu sprieda, kā ar viņu runāja, kā viņa klātbūtnē izturējās sevišķi skolu vadošās personas. Viss še atspoguļoja un liecināja: mums prāvesta tēva klātbūtnē ir notikums, katrs viņa vārds ir norādījums, kas vērā ņemams un izpildāms. Ar senioru kopā pavadītos mirkļus Smiltenes ģimnazijā mēs, viņa kandidāti, pieminam cieņas pilnā atzinībā.

Savus kandidātus prāvests visupirms iepazīstināja ar vadošām personām sabiedriskajā dzīvē. Parasti nama mātei līdzī esot, bija jāapciemo baznīcas priekšnieka, darbīga un cienījama valdes vai padomes locekļa, skolotāja vai sabiedriska labdaŗa ģimene. Turpmākie apciemojumi veda dažādās draudzes un pašvaldību iestādēs, kā arī pie atsevišķiem cilvēkiem. Spilgti piemiņā palicis kāda vientuļa tēva slimnieka apciemojums nomaļā Smiltenes mājā. Jau no pirmiem acumirkļiem redzu, ka satikuŗies divi gaŗu mūŗu mantinieki, kopēju piedzī-

vojumu un pārdzīvojumu dalībnieki, tāpēc notikumi un izjūtas risinās dabīgā secībā. Talāru uzvelkot, krustu uzliekot, liekas, ka sirmo dvēseļu ganu ietērp gara autoritātes spožums. Viens nācis dot, otrs gaida saņemt, bet pirms šis garīgās vienības mirklis apbalvošanai sācies, jāļauj pilnajām sirdīm vaļā. Pirms dažām dienām pats slimības gultu atstājušais mācītājs, pie slimnieka apsēdies, sāk: Mīļo Paeglīt! Vistumšākā dienā vislabāk redzi gaišās. Es pirms dažām dienām, tu šais acumirkļos, nespēka un sāpju pilnā mūža nobeiguma sprīdī, tiekam skubināti atminēties un redzēt, kā mēs sākām. Sākām miesas un dvēseles spēku pārpilnībā, darbu un nodomu daudzumā. Sava laika cilvēki, sava laika darbi un uzdevumi bija ap mums. Nāca bērni, nāca draugi. Nāca labvēlība un turība. Nāca un gāja. Apskaties un redzi — no drauga tavā tumšajā mītnē pāri palikušās dažas lietas. Par bērniem stāsta brāļu kapu krusti. Par tavu darbu kāds aizkavējies ceļinieks. Jauniem laikiem vairs it kā nevajag tava darba, tevīs paša. Nespēks, sāpes sevišķi sūri šai nevajadzības sajūtā. Vai lai mūs nomāktu, sirdī izdzēstu glabāto liesmu? Nē! Lai paceltu mūs. Lai jo spoži degtu ilgu kvēlu lūgšanā — nāci, Kungs, dzīvais Pestītājs, palīdzi man vājam sirmgalvim piecelties un ceļu atrast uz mājām, kur draugi, mūža darbs un ticības mantojums. Redzu — pasniegto bikeri skaņot — izslāpušā dvēsele atrod dzīvā ūdens straumes, kas mazgā, spirdzina un gara spēkā ceļ.

Vasaras mēnešos dažu labu dienu prāvests izlietoja izbraucieniem, vai nu radus Zemgalē, draugus un bērnus Rīgā vai kaimiņu draudzēs apciemojot. Piedzīvojām prieku divas reizes sagaidīt prāvesta tēvu Raunā, pirmo reizi kopā ar kundzi un otro reizi Brīvības pieminekļa iesvētīšanas gadījumā. Kad šis svinības Valsts Prezidenta klātbūtnē pagodināja arī mūsu archibīskaps. Prāvesta tēvs savus apciemojumu braucienus labprāt izdarīja ar automobili, sevišķi ja šo prieku viņam novēlēja kāds no pakalpīgiem draudzes locekļiem.

Šos prāvesta Kundziņa līdzinātos un rūpīgi koptos ceļus no sirds uz sirdi, no mājas uz māju, labprāt ikviens staigāja.

Lūk, aina Smiltenes baznīcas ģērbtuvē. Esam abi ieraušies šē noturēt kopēju dievkalpojumu. Kā parasts, vispirms

vecais mācītājs, kājās stāvēdams, noskaita īsu lūgšanu. Tad novelk mēteli un sasveicinājas ar draudzes kopējiem, padomes locekļiem un sabiedriskiem darbiniekiem, kas uz dievkalpojumu ieradās kuplā skaitā, sākumā īsu mirkli kavējoties ģērbtuvē. Tad viņš uzvelk talāru, uzliek savu krustu un nosēžas rakstāmgalda krēslā. Vēl pasaka dziesmu numurus ērģelniekam, un nu var savus priekus un bēdas stāstīt draudzes locekļi. Pēc dievkalpojuma mācītājs, kā parasts, talārā kavējas kādu mirkli savā krēslā. Tad pienāk kāda vecāka māte, noskūpstā savu mācītāju uz pieres, noglauda tā galvu piezīmēdama, ka nevarēja aiziet nepateikusēs, un tad bez kavēšanās nozūd ģērbtuves durvīs.

Kristāmo bērniņu, laulājamo pāru un aizgājušo pieteicējiem bija jāpiedzīvo zināmas neērtības iepretim jaunajiem mācītājiem jeb kandidātiem, jo parasti draudzes locekļu vēlēšanās bija, lai vecais mācītājs nāk kristīt, laulāt, paglabāt. Lai kam katrs prāvesta Kundziņa kandidāts, kas kopā ar viņu bijis kristāmo bērnu un laulājamo pāru viesu pulkā, būs mācījies atzīt, ka labi ir tad, kad tik tuvu varam viens otru pazīt un būt viens otra sājpu un prieku dalībnieki. To galu galā sapratām mēs, un saprata draudzes locekļi, un droši varējām viens vēlēšanos pēc vecā mācītāja izteikt un otrs palīdzēt, lai šī vēlēšanās tiktu piepildīta. Kandidātiem bija vairāk jāuzņemas kancelejas darbi un dievkalpojumu uzdevumi, vecais mācītājs varēja amatdarbos būt biežāk savas draudzes vidū.

Bagāta Smiltenes mācītāja namam bija 1927. gada vasara ar apciemojumiem un piedzīvojumiem. Še vasaras brīvlaiku pavadīja dēls — teoloģijas profesors ar kundzi un bērniem. Še bieži uzturējās meita ar saviem bērniem, kuŗas vecākie dēli rūpējās par modernām labierīcībām, kā radio un citām lietām. Še gaidīts viesis bija dēls Haralds — mūsu kamer-mūziķu pianists, un onkulis — ērģeļu virtuozs, kas gan dzīvokli bija izvēlējis Smiltēnē, bet bija ar mieru vairāk uzkavēties mācītāja namā. Šis onkulis, kas tuvinieku piešķirto vārdu vairs droši neatminas, bija mūŗa lielo daļu pavadījis sveŗas zemes pilsētā kā ērģelnieks, un viņam grūtības bija ar latvieŗu valodu, kāpēc tas pēc iespēŗas vairījās no veiklu valodu un spraiŗu asprātību sacīkstēm un pie pirmās izdevības

izlietoja gadījumu, sēsties pie prāvesta skaistā harmonija. Jā, kad pianists atrada savu vietu pie klavierēm, onkulis virtuozs pie harmonija, un kad viņi sāka tur izteikties skaņu un ritmu valodā, tad mēs palikām klusi un labprāt atteicāmies no savām veiklu valodu un spraigu asprātību sacikstēm. Un nekad nenožēlojam savu klusēšanu! Reizēm no mūzicēšanas pārgājām uz dziedāšanu, sevišķi ja nama tēva dveselē bija ieskanējies motīvs, kas skubināja sākt visus apvienotāju dziesmu. Kad vakarā konfirmandu mājā ieņēmām katrs savu nodalījumu aiz aizkulisēm un barikādēm, no dzīvojamās mājas remontu dēļ izdzīti, tad šī lielā māja vairs neizlikās milzīga, un ja arī prāvests dažu labu vakaru vēlējās savu stundiņu pavadīt mūsu nometnē, tad tādēļ, ka parasti aukstā un atstātā iesvētamo māja tagad bija dzīvības un rosmes pilna, kā pavasara ūdeņiem pārplūdis strauts. Bez tam šīm vasaras nometnēm teltis, klētiņās un šķūņos piekrit sevišķa noskaņa un romantika, kāpēc arī organizētā jautnatne mūsu laikos sāk atzīt un cienīt tās noskaņas un izjūtas, kas bagātīgā mērā piekrita Kundziņa tēva jaunības gadu laikmeta pieguļniekiem un talciniekiem, rīkojot savas vasaras nometnes teltīs.

Kad pēc savām laulībām, kopā ar dzīves draugu, apciemotu senioru, tad piedzīvojām kautko līdzīgu pirmajam apciemojumam viņās pavasara dienās martā. Mani savā gādībā paņēma prāvesta tēvs, sievu — prāvesta kundze. Vēl tagad dzīvi redzu, kā soļojam pa pagalma un dārza ceļiem un takiem, kas zaļumā un ziedos grimuši, kā zied smaidi mīlo laužu sejās, kā reizēm jāapstājas, tad atkal jāiet, jāuzklausās un jāpārdzīvo, jo liekas — tik daudz ir šim mīļajam pārim ko dot, tik bagātīgi viņš grib savus viesus apbalvot.

Viegli, ātri steidzās stundas, dienas šai ciemā. Un tad — šķiršanās brīdis, atvadišanās, vēlējumi, dāvanas. Pēc dažiem acumirkļiem gaist tēli, dziest skaņas, tikai verandā redzi veco mīlo laužu pāri, viņu roku vēdas.

Ar lielu interesi prāvests Kundziņš sekoja sava laika notikumiem valsts un baznīcas dzīvē gan dzimtenē, gan ārpus tās. Tāpat viņš izlietoja katru gadījumu, kur ziņas un atziņas varēja gūt zinātnē, mākslā un jo sevišķi teoloģijā. Kad dēls, teoloģijas profesors, gadījās Smiltēnē, tad vakara stundās pēc

vakariņām izskatījās tā: prāvesta kundze ar citām dāmām sēž pie atpūtas krēslā galda, kuŗa tuvumā bija lielā krāsns, pie kuŗas visi labi jutāties, vai nu lasot, klusu sarunājoties, vai ar rokdarbiem nodarbojoties. Jaunatne blakus istabā vai nu ar laikrakstiem, pārrunām vai ar radio nodarbināta. Uzmanības centrā — prāvests ar profesoru. Pirmais, pēdējo paņēmis zem rokas, soļo viesu istabā no viena gala uz otru dažreiz stundām ilgi jautā, klausās, izteicas. Līdzīga soļošana notika ar kandidātiem vai arī ar viesiem. Tad prāvests stāstīja savus piedzīvojumus un atziņas darbā, reizēm kavējās arī atmiņās. Kad viņš vietu ieņēma ērtajā, dāvātajā atpūtas krēslā, tad visi varējām būt vienkopus brīvai, jautrai laika kavēšanai.

Draudzes mācītāja pienākumu pildīšanā prāvests bija savas draudzes kalps un to pašu prasīja no saviem kandidātiem. Draudzes locekļu apciemojumiem nebija noteikts laiks. Šo aptākli dažās draudzēs mācītāji pēc iespējas cenšas izlietot savā labā. Smiltēnē bija otrādi. Še mācītājam bija jārūpējas, lai pēc iespējas vienmēr to varētu draudzes locekļi satikt. Lai mācītājs nācējiem un meklētājiem ar tālruņa palīdzību būtu jo ātrāk sasniedzams, kandidātu dzīves vieta tika ierīkota darba istabā. Nekavējoties bija jāatbild vēstuļu rakstītājiem. Še ar pateicību jāpiemin lielā mērā disciplinētā Smiltēnes draudze, kuŗa smalkjūtīgi prata cienīt sava mācītāja lielo pretī nākšanu. Arī aktu reģistrācija bija izpildāma mācītājam, lai katru iespēju varētu izlietot draudzes locekļu iepazīšanai, pārrunām, padomiem. Atminos jaukos mirklus, kad skolēni nāca pēc apliecībām mācību iestādēm. Cik mīļi prāvests mācēja atraisīt spārnus bērnu sajūsmā un centībai! Sevišķi svarīgas bija pārrunas mirušo pieteikšanas un saderināšanās gadījumos, kuŗas ne reti vien ieilga. Laikam nebūs maz tādu cilvēku, kuŗu sirdīs vecais mācītājs grūtā brīdī iekalis visā mūžā neaizmirstamus vārdus. Nereti vien prāvestam Kundziņam līgavas mācība iznāca svarīgāka, nekā pati salaulāšana. Reiz darba istabā ienāk divi sirmgalvjī. Prāvests paskatās un tad aizdomīgi vaicā: kā nu labi iet? Vecais vīrs nedroši atbild: Paldies! Citādi jau labi, tikai vienam ir pagrūt. Mācītājs redz, ka lieta nopietna, tomēr netop sūrs un, neko vairāk ne-

vaicājis, dara to, ko atrod par labāko, norādīdams, — vairāk kā sešus gadu desmitus sakaitījis, cilvēks nav jau vairs nekāds krietnais precinieks, Vaivariņ. Bet saprast tevi jau var. Kad tu visu dienu nosēdi un izvējo savā mežu uzraudzītāja tornī, tad, vakarā mājā pārnākot, gribētos, lai būtu kāds, kas krāsni izkurina, galdu uzklāj. Pie tam tu jau rikojies godīgi, neķer pēc vēja, bet esi izraudzījis sev piemērotu un atbilstošu sievieti. Un lēni kājās pieceļas mācītājs, kā arī vecais brūtes pāris, un, pēc dažiem acumirkļiem, priecīgie vecīši ir saderināti.

To, kas pārbaudījuma gados daudzās draudzēs zudis, kā dārgu mantojumu vecais mācītājs mācījis paglabāt Smiltenes draudzei. Še dievnams ir draudzes dzīves un pārdzīvojumu centrs un mīla mājvieta. Še spožs ir laimes un sāpju bērnu kopējo pārdzīvojumu radītais ugunskurs, jo draudzes mācītājs gādāja, lai patikami būtu šie vecākiem bērniņus atnest kristībai, lai dievnams būtu krustceļu vieta iesvētamiem un laulājumiem, mīļš patvērums sāpinātiem un piemeklētiem. Svētīta ir tā draudze un tās locēkļi, kuriem liekas, ka kristības un laulības ārpus dievnama ir nepilnīgas. Cik mīla Smiltenes draudzei ir sava māte — baznīca, dziļi iepriecināts vēroju pirms pāris gadiem, kad janvāra sākuma svētdienā, lielā sala laikā redzēju baznīcēnu piepildītu plašo dievnamu. Te nebija sala, te nebija atstātības!

Ja runās un uzrunās prāvests ne reti vien iedegās un kvēloja, liturģijā valdīja rāma un svinīga izteiksme. Parasti viņš liturģiju dziedāja, sevišķi svētīšanas vārdus. Kā Smiltenes, tā Rīgas sabiedrībā esmu dzirdējis norādījumus, ka Kundziņa liturģijas dziedājumā valdot īpašs, svinīgs noskaņojums. un viņam šai ziņā līdzī netiekot liturģijai ne ar koptām, ne nekoptām balsīm. Bet tā jau tas bija ne tikai ar liturģiju! Viņa ārējais izskats, apģērbs, kustības — viss pauda viņa personības būtisko, vienreizējo un vērtīgo.

Milzīgai Smiltenes draudzei ir viena vienīga kapsēta draudzes centrā, labi kopta un bieži apmeklēta, ar glītu un ērtu kapu baznīciņu. Nav retas tās svētdienas, kad šai kapsētā trīs, pieci, desmiti jāapgulcina. Tā kā visi paglabāšanai paraduši aicināt mācītāju, tad prāvesta tēvs noteica vienā lai-

kā ierasties kapličā. Šis savādās sēru draudzes nereti sastādījās no bērnu, jauniešu, sirmgalvju pavadītājiem, kur prāvests atrada vārdus priekš visiem un ikviena, mierinot, stiprinot un iepriecinot. No šejienes tad devās katrs uz savu kapa vietu.

No saviem agrākiem kandidātiem prāvests bieži atminējās Balodi — vēlāko tautsaimniecības profesoru, pastāstot ne vienu vien zīmīgu gadījumu viņa domu un atziņu gaitās. Ne reti vien lika par sevi runāt impulsīvais Beldavs un dzejiskais Ērmanis, kas mēdzis uzturēties kādā vientuļā meža līča pļavā un kuŗa vēlāk iegūst nosaukumu viņa vārdā.

No amata brāļiem pieminēti tika aristokrātiskais Cesvaines Auniņš, Neilands kā ievērojams un raksturīgs mājas mācību pārraugs, Raunas Jende, kas prāvesta kundzei bija piemiņā palicis īsā auguma dēļ, kam tad negals bijis ar Raunas mācītāja mājas augsto durvju rokturiem.

No lielnieku laikiem prāvests atminējās mirkļus, kuŗus vajadzējis pavadīt mežā gādīgo draudzes locekļu turpu nogādātam. Sēdējis zem egles tāpat kā ziemēļu kuŗa laikā priekšgājējs Svante Gustavs Dīcs, kas grūtās dienās sarakstījis savu 14 pantu gaŗo dziesmu, aprakstot kuŗa un mēra postu. Šiem drūmajiem mirkļiem seko viens no gaišākiem Kundziņa dzīvē, kad pārtrauktās mācības iesvētāmo bērnu pārstāvji ierodas mežā pie mācītāja ar ziņojumu — esam atkal brīvi, varam mācību turpināt. „Līdz ar saviem bērniem steidzos mājā un nākamā svētdienā svētījām īstu gaviļu un pateicības dienu“, piezīmēja prāvests.

Jau labi atpakaļ draudze bija domājusi par dzīvokļa remontu savam mācītājam, lai tas tur labāk varētu justies mūža pēdējā cēlienā, bet viņš šo nodomu izpildīšanu ne reizi vien bija aizkavējis. Beidzot prāvesta tēva iebildumi netika vairs ievēroti, un remontu izdarīja 1927. gada vasarā, kas tam dažu labu skumju pārdzīvojumu sagādāja, jo katra lieta, katrs nieciņš savā vecajā vietā un līdzšinējā izskatā, bija vērtīgi un dziļi nozīmīgi. Sevišķi žēl bija vecās, lielās krāsns darba istabā, kuŗas sienas bija noklātas ar zīmēm, burtiem un skaitļiem. Šis krāsns sienas varēja daudz stāstīt: par bērnu un bērnu bērnu piedzimšanu, par viņu augumu gaŗumiem dažādos vecumos, kā arī par notikumiem un apstākļiem citu cilvēku dzīvē. Esmu

to tagad vairākkārt piedzīvojis, un atzinis, ka vecajiem ļaudīm nenāk par labu senu ģimenes ligzdu kustināšana remontējot un pārveidojot. Tas viņus izkustina, kā spēji pavasara vēji vecu koku saknes. Un šeit ar dziļu cieņu atceros kādas nama mātes vārdus mūža draugam vecās, nojauktās mājas atminēšanās gadījumā: Draugs, vai tu vēl atminies, cik vecajā mājā bija silti, labi! Cik klusi lietus lāses ritēja uz viņas salmu jumta. Cik svinīgi un klusi svētvakari nāca viņas jaukā paspārnē...

Tikai dažus gadus atjaunotājā mājā bija lemts pavadīt Kundziņa mātei. Šie gadi tika dažu labu reizi miesas sāpju apgrūtināti. Prāvesta tēvam atjaunotājā mājā bija lemts aizvadīt veselu gadu desmitu. Un tomēr likās, miesas balstu pamati ir sakustējušies, zemes mūžam lemtā māja par šauru kļuvusi, atmiņu blāzmās, mūžilgu kvēlēs skatītās dzimtenes krastnala pārāk gaismā iedegusies, lai negribētos vairs še kavēties. Vērojot prāvesta tēva skatus, dziļo saulaino mieru dzīves draudzenes bērnu dienā, nojaudām viņa sirds noskaņas pie svaigās kapu kopas Smiltenes kapos. Draugs, es vēl atminos, kas sirdi dziļumos kustināja šurpu nākot, sirdi un roku dzīves darbam pieliekot. Atminos un redzu, kas līdz debesīm paaugstināja un tīrā priekā vaiņagoja, mums vienam otru atrodot, bērnus un draugus saņemot un pavadot. Atminos un zinu, ko esam lūgušies raudādami, kam rokas pretī snieguši ilgodāmieš jaunā rītā satikties. Draugs, es atminos...

E. Kiploks

Prāvesta Dr. K. Kundziņa studiju gadi.

Pagājušā gada 18. novembrī Dieva priekšā aizgājušā Smiltenes mācītāja un Valkas prāvesta Kārļa Kundziņa mūžs bija veltīts latviešu tautai. Kundziņš bija tautiskās kustības līdzdarbinieks, latviešu mācītāju „seniors“ (prof. L. Bērziņa vārdi), Smiltenes un apkārtnes garīgās dzīves cēlējs. Tādēļ saprotams, ka Smiltenes draudze grib godināt nelaiķi, ceļot pieminekli. Droši vien tas nebūs vienīgais. Lai gan paša nelaiķa atmiņas (Mana mūža gājiens, 1935.) būs vienmēr pil-

nīgākais mūža stāsts, vēsturnieks tomēr interesēsies par viņa dzīves gaitām, literāti kopos viņa rakstus. Tādēļ nodosim nākošo biograpu rīcībā dažus materiālus par Kārļa Kundziņa studiju gadiem. Tā kā prof. L. Ādamovičs sniedzis par tiem jau plašu skici (Kundziņu Kārlis savā dzīvē, darbos un laikmeta attiecībās, Reliģiski-filozofiski raksti III, 1930), tad aprobežosimies ar tiem materiāliem, kas papildina šo rakstu.

Igaunijas valsts centrālā archīvā nodots bij. Keizariskās Tērbatas universitātes archīvs. Tur atrodas universitātes konseila akts teoloģijas studentam Kārlim Kundziņam, kas in-skrībēts ar 8959. numuru 1871. g. 19. janvārī (viscaur v. st.). Immātrikulācija notikusi uz Jelgavas ģimnazijas 1870. g. 19. jūnija liecības (687. nr.) pamata, kas atzīta par apmierinošu. Tēvs 1871. g. 9. janvārī devis atļauju dēlam iestāties augstskolā, bet Sīpeles pagasta valde 18. janvārī atļaišanas zīmi, ko tajā pat dienā apstiprinājusi Dobeles apriņķa tiesa.

Kundziņa studiju gaitu rāda studiju grāmatīņa. Pirmajā sēmesrī Kundziņš klausās tikai trīs priekšmetus: pie Kotljarevska obligāto jaunākās krievu literātūras kursu, pie Folka — Deuteronomiju un pie Milava — Jāņa evaņģēliju, kas absolvēts ar atzīmi „loti sekmīgi“. Par lekciju stundām samaksāti 12 rubļu lekciju naudas.

Otrajā sēmesrī (1871. II) Kundziņš klausās pie Engelhartas baznīcas vēstures pirmo daļu (pārbaudījuma atzīme „labi“) un J. D. vēsturi, pie Folka — Psalmu eksēgēzi, pie Milava — ievadu V. D., pie Litkena par Jēzus ciešanām un godību, pie Švalbes lasa Aischila — Septiņi pret Tēbām, pie Meijera — tāpat Tacita Germaniju (abi sēmināri ieskaitīti ar atzīmi „labi“), pie Teichmilera klausās filozofijas vēsturi un pie Kotljarevska turpina klausīties par jaunlaiku krievu dzeju un prozu. Tā kā sākot ar otro sēmesrī nav vairs atzīmēta lekciju naudas summa, bet tikai dots paraksts par klausāmo priekšmetu skaitu, tad jāpieņem, ka Kundziņš atsvabināts no lekciju naudas pa visu studiju laiku.

Trešajā sēmesrī (1872. I) Kundziņš klausījies pie Engelhartas teoloģijas enciklopēdiju un baznīcas vēstures otro daļu, pie Etingena — dogmatikas pirmo daļu, pie Folka — Genesis eksēgēzi (atzīme „labi“) un V. D. biblisko teoloģiju,

pie Milava — Mateja ev. eksēgēzi un ievadu V. D. (turpinājums), pie Litkena — I Kor. vēst. eksēgēzi, pie Teichmilera — loģiku (pārbaudījuma atzīme „loti sekmīgi“) un paidagōģiju, pie Kotljarevska — krievu literātūras vēsturi.

Ceturtajā sēmeštrī (1872. II) noklausītas šādas lekcijas: pie Engelharta — reformācijas vēsture un ievads J. D., pie Etingena — dogmatikas otrā daļa un morālstatistika, pie Folka — Deuterojezaja un ebrēju gramatika (sēmeštrālpārbaudījums „loti sekmīgi“), pie Milava — bībeles archaioloģija un Svētās Zemes ģeografija, pie Litkena — abu Pētera vēstulu eksēgēze un pie Teichmilera — jauno laiku filozofijas vēsture un aistētika.

Piektajā sēmeštrī (1873. I) veikti šādi priekšmeti: pie Etingena — ētika, pie Teodozija Harnaka — kulta teōrija, pie Engelharta — jaunāko laiku baznīcas vēsture, pie Folka — V. D. vēsture, pie Milava — mazie pravieši, pie Litkena — dogmatu vēsture un pie Teichmilera — psiholoģija. Bez tam Kundziņš piedalījies sēmināros (Conversatorium): reformācijas vēsturē pie Engelharta un V. D. pie Folka.

Sestajā sēmeštrī (1873. II) Kundziņš noklausījies pie Etingena — ētiku (turpinājums) un dogmatikas „prolegomena“ un vēsturi, pie Harnaka — Mazā katķisma izskaidrojumu, pie Engelharta — par pagāniem un jūdiem un piedalījies viņa sēminārā (turpinājums?), pie Folka noturēti vingrinājumi ebrēju valodā un pie Litkena noklausīta simbolika.

Septītajā sēmeštrī (1874. I) noklausītas šādas lekcijas: pie Etingena — J. D. teoloģija, pie Harnaka — katechētika un perikopu izskaidrošana un absolvēti homilētiski-katechētiski vingrinājumi, pie Milava noklausīts Jēzus runu izskaidrojums sinoptiskos evaņģēlijos un pie Litkena nostrādāts sēminārs simbolikā.

Astotā un pēdējā sēmeštrī (1874 II) Kundziņš noklausījies pie Etingena — dogmatikas otro daļu un piedalījies dogmatikas praktikumā, pie Harnaka noklausījies dvēseļu kopšanas vēsturi un teōriju un piedalījies homilētikas un katechētikas vingrinājumos, pie Folka noklausīta Nachūma, Chabakūka, Sefanjas, Chagaja u. c. praviešu eksēgēze (sk. 1873. g.

I sēm., t. i. pie Folka absolvēta mazo praviešu (otrā puse) un pie Milava — Ebrēju vēstules eksēgēze).

Tā saucamais hebraikuma graduālpārbaudījums (atbilst mūsu ebrēju valodas gramatikai un cursoriskai lasīšanai) nolikts 1872. g. 7. decembrī. 1873. g. 7. decembrī nolikts pārbaudījums J. D. ievadā (ļoti sekmīgi). Graduālpārbaudījums filozofijas vēsturē nolikts 1874. g. 6. decembrī un graduālpārbaudījums V. D. ievadā 1873. g. 9. oktobrī. Abos sekmes „ļoti labas“.

Pēc šiem iepriekšējiem graduālpārbaudījumiem Kundziņš stājies 1874. g. 12. augustā komisijas priekšā (dekāns Ettingens, Folks, Engelharts), lai mutvārdiem pierādītu zināšanas teoloģijas galvenajos un blakus arodos. V. D. eksēgēzē divi uzdevumi: tulkošana un gramatiskie paskaidrojumi atestēti ar „labi“, bet teksta izskaidrošana — „ļoti sekmīgi“. J. D. eksēgēzē abi uzdevumi veikti „ļoti sekmīgi“. Baznīcas vēstures senajos, vidus un jaunajos laikos iegūta atzīme „labi“.

Otra mutvārdu graduālpārbaudījuma termiņš nav atzīmēts. Šoreiz komisijā ir dekāns Folks, Milavs un Ettingens. V. D. eksēgēzē tāpat divi uzdevumi un sekmes kā pirmajā pārbaudījumā. J. D. abi uzdevumi veikti „labi“. Vēsturiskie arodi — dogmu vēsture atestēta „ļoti sekmīgi“, bet simbolika — „labi“, sistematiskie arodi — dogmatika un ētika „ļoti sekmīgi“, tāpat praktiskie arodi — kulta, sprediķa, katechēzes un draudzes un baznīcas vadības vēsture un teorija.

Krievu valodas un literatūras prof. Viskovatovs 1874. g. 7. decembrī apliecina, ka Kundziņš apmierinoši var tulkot krievu tekstu vāciski un otrādi, izturējis kollokviju un viņa zināšanas krievu valodā ir pietiekamas, lai piešķirtu kandidātu gradu.

Beidzot veikti rakstu darbi un novērtētas jaunā teologa praktiskās spējas. Studiju darbu „Die symbolische Lehre der evangelisch-lutherischen Kirche von der Busse und Beichte mit Berücksichtigung der römisch-katholischen Buss — und Beichtpraxis“ (Als wissenschaftliche Arbeit eingereicht von K. Kundziņ, stud. theol., 24. lpp. sīkā rokrakstā) prof. Ettingens novērtējis „ļoti sekmīgi“. Sprediķi Kundziņš rakstījis par Lk. 2, 34—35. Kā saturu, tā priekšā cēlumu prof. Heršel-

manis atestējis ar „labi“. Tādu pat atzīmi viņš devis par Kundziņa katehēzes (otrā lūgšana, darbs datēts 1875. g. 31. okt.) saturu un priekšā cēlumu. Beidzot prof. Folks „ļoti sekmīgi“ novērtējis Kundziņa kandidāta darbu „Über den alttestamentlichen Begriff der Gerechtigkeit Gottes.“ Kā zināms, šis darbs 1875. g. tika apbalvots ar zelta medaļu. Darba apmēri 500 lpp. (sk. atsauksmi Festrede zur Jahresfeier der Stiftung der Univ. Dorpat am 12. Dez. 1875.).

Studijas bija galā. Matrikulācijas grāmatā šis moments fiksēts ar 1876. g. 20. janvāri. Fakultāte Kundziņam teoloģijas kandidāta gradu piešķir 27. janvārī, tad pat ziņo par to konseilam un tai pašā dienā konseils gradu apstiprina. Universitātes sekretāriāts izgatavo diplomu 8. aprīlī, tam ir 22. numurs. Pēc diploma ierodas 10. aprīlī Pārstrauts.

23. janvārī universitāte lūgusi Kurzemes kamerālvaldi izslēgt jauno kandidātu no nodokļu maksātāju kārtas, kas arī noticis 10. februārī. Ar to arī akts noslēgts. Pie akta atrodams vēl studiju darbs, sprediķis un katehēze.

Māc. Jānis Rozentāls

Jūdaisms, hellēnisms, kristietība.

(Beigas)

1. Hellēnisma universālisms un jūdaisma nacionālā ierobežotība. Vēl Aristotelis atzina cilvēces iedalījumu hellēnos un barbaros, bet hellēnisma laikmetā šis senais uzskats ir zudis. Stōicisms sludina humānitātes ideālu, kuru reālizēt aicināts ir katras nācijas, šķiras vai kārtas piederīgais. Tiklab ētika, kā reliģija ir pilnīgi atbrīvojušās no nacionālās ierobežotības un kļuvušas vispārcilvēcīgas.

Arī vēlajā jūdaismā ir vērojamas zināmas universālisma tendences. Jau kopš Babilonas trimdas, kopš jūdu nacionālās valsts izbeigšanās iesākas reliģijas raisīšanās laikā no tautas politiskās dzīves. Kas agrāk bija ar reliģiju cieši saistītas lietas, kā piem., kara vešana, piļu un cietokšņu celšana, ienākumu iekasēšana un pārvaldīšana u. t. t., tas tagad kļūst vienīgi

laicīgās varas pienākums un izdevums, pie kā reliģija vairs dalību neņem. Tā piegriežas tikai cilvēka dvēseles un ticības dzīvei. Tāpat universālisma iezīmes jūdaismā vērojamas viņa misijas un propagandas centienos, kas labus panākumus uzrādīja sevišķi diasporā. Bet neskatoties uz to, jūdu reliģija nekad nav tādā mērā atbrīvojusies no savas tautas nacionālām īpatnībām, lai kļūtu vispārcilvēcīga un tāpēc vienmēr paturējusi nacionālās eksklusivitātes raksturu. Ja arī, atgriežoties no trimdas dzimtenē, vairs netika atjaunota nacionāla valsts, bet reliģiska draudze, tad tomēr nav jāaizmirst, ka šī draudze ir bijusi visos laikos un arī vēl tagad ir jūdu tautības un viņas īpatnību sargātāja un glabātāja. Tā ir zināmā mērā stājusies agrākās valsts vietā. Reliģija un tautība jūdaismā ir ļoti cieši saistītas. Dievbijīgam būt, jūdaisma izpratnē, nozīmē būt arī jūdam. Lai atceramies tikai ar kādu neatlaidību un dedzību arī jūdu kristieši pirkristīgajās draudzēs iestājas par viņu nacionālo kultisko prasību un parašu izpildīšanu. Ka jūdaisms nekad nav kļuvis universāls, bet palicis nacionāli ierobežots, liecina arī stingrās prasības — neslēgt jauktas laulības, ierobežot, cik vien iespējams, satiksmi ar nejūdiem u. t. t.

Ja mēs jautājam, kurā no šīm pretējām idejām kristietībai ir radniecīgāka, tad katram saprotams, ka atbilde var būt tikai viena: ar savu universālo un pārnacionālo raksturu, tiekdams sevī ietvert visas tautas, kristietība noteikti norobežojas no jūdu nacionālās eksklusivitātes. Viņas uzskatam par visu cilvēku līdzvērtību Dieva priekšā, kas sevišķi skaidri izteikts ap. Pāvila vārdos Gal. 3, 28: „Tur nav ne jūda, ne grieķa, nav ne kalpa, nedz svabadā, tur nav nedz vīrieša, nedz sievietes, jo jūs visi esat viens Kristū Jēzū“ — ir radniecīgs hellēnisma universālisms. Arī kārtu un šķiru novērtējumā kristietība ar hellēnismu sadodas rokas, ko vēl pilnā mērā nespēj darīt jūdaisms.

2. Principiāla atšķirība pastāv jūdaisma un hellēnisma Dieva priekšstatos. Jūdaisma Dieva jēdziena saknes meklējamās Vecās Derības profētiskajā reliģijā. Šeit valda tā pati pamatizjūta, kāda

sastopama, piem., Deuterojesajā. Dievs ir personīga, suverena un svēta griba. Viņa būtības raksturīgākās iezīmes ir taisnība un svētums, pie kam svētums jāsaprot ne tikai, kā tikumiska pilnība, bet arī, kā absolūts pārpasaulīgums, transcendence. Augstāk pāri šai pasaulei, bezgalīgās tālēs ir celts Dieva mūžīgais tronis. To apņem neskaitāmi eņģeļu un cherubu pulki, kā viņa gribas un pavēļu izpildītāji. Varena distance šķir visu kreātūru no svētā Dieva, kuŗa priekšā cilvēks jūt baigu bijību un svētas trīsas. Viņš ir viens vienīgs, visas pasaules kungs un ķēniņš, debess un zemes radītājs, kas noteic tautu likteņus un vēstures gaitas un kam dievijīgais kalpo — paklausot viņa pavēlēm.

Pilnīgi citādu dievizpratni sastopam hellēnistiskajā filozofijā. Pareizi aizrāda V. Jēgers (Paideia, 1936.), ka visas tautas ir radījušas savus likumus, bet grieķi pētījuši pēc tiem likumiem un principiem, kas valda pašās lietās. Tas pilnā mērā sakāms arī par hellēnisma Dieva jēdzienu. Dievs nav ārpus pasaules. Viņš ir universā valdošā likumība — „logos's“, „nūs's“ vai arī dabā plūstošā dzīvā elpa — „pneuma“, pie kam atziņas cilvēks nonāk ar prāta slēdzieniem, meklējot aiz mainīgās fainomenu pasaules visas esamības nemainīgo un būtisko pamatus. Viņš nav personība, kas pēc hellēnisma izpratnes būtu tikai augstākās būtības ierobežojums. Kā kosma sastāvdaļa Dievs ir vairāk vai mazāk panteistisks. Tāpēc arī še trūkst tās asās distances izjūtas starp Dievu un kreātūru, kāda sastopama jūdaismā. Taisni otrādi — starp Dievu, kā pasaules prātu un cilvēka „ratio“, kā viņa būtības augstāko daļu, atzīta tuva radniecība. Īsi sakot, hellēnismā Dievs ir: metafiziska esamība, kosmisks, inteliģents spēks, kam cilvēks tuvojas loģisku pārdomu un filozofiskas spekulācijas ceļā.

Kuŗa no šīm domu pasaulēm ir radniecīgāka un tuvāka kristiānismam? — Kristietības Dievs ir Tēvs, kuŗa dziļākā būtība izteicas Kristū atklātajā mīlestībā, kas nākusi zudušo un grimušo glābt. Te meklējams viņas lielais antīko pasauli uzvarētājs spēks, kas bija vairāk, nekā hellēnisma abstraktās mācības par dievišķīgo kosma likumību vai jūdaisma sludinājums par svēto pasaules valdnieku un viņas taisno tiesnesi. Tomēr no augšā sacītā diezgan viegli ieskatāms, ka kristiā-

nisma Dieva jēdzienam tuvāka un radniecīgāka būs jūdaisma, nekā hellēnisma dievizpratne, ko arī neviens nav mēģinājis nopietni apstrīdēt. Uz to norāda ne tik daudz tas, ka jūdaismā vietvietām sastopam Dievu nosauktu par tēvu vai arī uzsvērtu viņa žēlastību un mīlestību, bet gan šīs dievbijības, profētiskajā reliģijā pamatotā, dievizpratne vispār. Tēva vārds nāk samērā diezgan reti priekšā un ir vairāk tikai kā piekabinājums citiem nozīmīgākiem Dieva prēdikātiem. Arī mīlestība nekad nav ņemta absolūtajā nozīmē. To cilvēks nesāņem gluži nepelnītā kārtā, bet vairāk vai mazāk uz labo, bauslības priekšrakstos noteikto, tomēr vēl nepietiekošo, darbu pamata. Tā nav kristiānisma soterioloģiskā mīlestība, kas nav saistīta ne ar kādiem nosacījumiem. Tomēr, tiklab Jēzus vārdos, kā J. derībā vispārīgi, mēs velti meklēsim pēc hellēnisma panteistiskā Dieva jēdziena vai viņa racionālajām abstrakcijām par augstāko būtību resp. kosma likumību. Kristīgais Dievs ir vienmēr personība. Un viņam ir daudzas tās pašas veco isrāēliešu profētu Dieva iezīmes, kas raksturīgas arī jūdaisma Dievam.

Bet dziļāk ieskatoties, varam vērot arī zināmas hellēnistiskās dievizpratnes iezīmes.

Ar hellēnismu kristietībai kopēja ir — Dieva immanences doma. J. Derības Dievs nav tikai transcendants. Viņa būtība ir jauzama arī dabā, un diez vai varēsīm noliegt, ka viņā ieskanas kaut kas līdzīgs ar stōiešu „pneumu“, kas kā dzīva silta dvaša plūst caur dabu un uztur visu radību.

Ar to ciešā sakarā stāv kristietībai un hellēnismam raksturīgā pārlicība par dievišķīgās apskaidrības un pestīšanas zināmu ieguvumu jau tagadnē. Mēģināsim to īsumā aprādīt.

Jūdaismā sevišķi ir uzsvērti divi lieli dievatklāsmes momenti: pasaules radīšana un viņas tiesāšana. Abos šinīs momentos Dievs savā svētajā, pārpasaulīgajā majestātiskumā tuvojas kreātūrai, atklājas savā godībā, kļūst „redzams“ un tuvs. Bet tā kā radīšanai ir pagātnes fakts un Jahves „tiesas diena“ vēl nākotnes cerība, tad tagadni vairāk raksturo Dieva un viņa aplaimojošā svētuma klātienes trūkums. Tagadējais aions, kam nav arī Dieva gara un šī gara dāvanu, ir padots iznīcībai, grēkam un postam. Dievs gan joprojām noteic

dabas un vēstures gaitas, bet īstais viņa dievišķīgais tuvums un pestīšanas svētlaipe ir gaidāma tikai nākotnē. Dieva absolūtās transcendences uzsvērums modina dedzīgas nākotnes ilgas, bet pesimistisku tagadnes novērtējumu. Kad „Svētais reiz izies no sava mājokļa“ pasauli tiesāt, tad viņš mitīs savu ļaužu vidū, tie skatīs viņa godību un baudīs viņa klātieni. Tagadnei ir jāapmierinās ar viņa svētās gribas atklāsmi, kas fiksēta Tōrā, un ar svētlaimīgām nākotnes izredzēm.

Arī citādu pārliecību sastopamies hellēnismā. Arī tur netrūkst pesimistisku noskaņu un pestīšanas ilgu, kas saistās ar dievišķīga glābēja nākšanu pasaulē. Bet plaši izplātītajos mistēriju kultos, bez nemirstības garantijas viņpasaulē, ticīgais saņēma arī jau virszemes dzīvē atpestīšanas svētlaimi un savienību ar kulta dievu un dievišķīgās gaismas pasauli. Kultā iesvētītais mists top par theios ánthrōpos — pārdiegotu cilvēku. Šeit pretēji jūdaismam tā tad ir pārliecība par pestīšanas un dievišķīgās dzīvības ieguvumu tagadnē. Ar to Dieva klātene nav vairs tikai nākotnes cerība.

Ar zināmu ierobežojumu to varam sacīt arī par hellēnistisko filozofiju, kuŗa neapšaubāmi pauŗ pārliecību, ka cilvēks ar neatlaidīgu cenšanos uz tikumisku pilnību var sasniegt dievišķību. Pasaule ar visu viņas ļaunumu, trūkumu un nepilnību ir uzvarama. Kas kļuvis brīvs no ārējo apstākļu varas un ieguvis uzvaru par afektiem un savām ļaunām iekārēm, tas ir tapis dieviem līdzīgs. Tas vairs negaida nākotnē, bet jau tagad ir saņēmis dievišķības prieku un svētlaimi.

Savā dziļākajā būtībā kristietība bez šaubām ir eschatoloģiska. Tāpat kā jūdaisms viņa atzīst šī aiona mazvērtību un ir pārliecināta par viņa bojā eju. Arī viņas ilgas pieder nākotnei, kad beigsies „šī pasaule“, un galīgu uzvaru būs guvusi dievvaldība. Bet ar savu nesatricināmo pārliecību par dievvaldības iesākšanos jau tagadnē tā noteikti atšķiras no jūdaisma. Dievs un viņa valstība, kā lielais irracionālais un neizteicamais brīnums jau tagad tuvojas zemes bērna sirdij. Svētīgs ir tas, kas to redz un izmana! (Sal. sev. Lūk. u. Jāņa ev., arī Mk. ev. pārstrādājumu un Pāvila vēst.). Tāpēc kristietībai ir raksturīga netik daudz cenšanās ar noteiktiem darbiem nodrošināt pestīšanas un taisnības iegūšanu nākotnē, kā priecīga

pateicība un drošība par jau saņemto Dieva žēlastību un mīlestību. Dieva gars ir darbīgs draudzē, un tā ir neapstrīdama garantija pilnīgai dievvaldības realizācijai nākotnē. Kļūt par gaismas bērniem, ieaukt un nostiprināties dievišķīgās pasaules īstenībā ir tagadnes lielais uzdevums. Vai, neskatoties uz lielo diferenci, kas kristietību šķir no hellēnistiskās filozofijas intelektuālisma un mistēriju kultu sakrāmētālisma, šē tomēr nebūs jāatzīst radniecīgs moments viņu starpā: pārliecība par dievišķīgās apskaidrības un pestīšanas ieguvumu jau arī tagadnē?

3. Vērā liekamus pretstatus varam saskatīt jūdaisma un hellēnisma ētiskajos ideālos. Pirmā tikumisko centienu mērķis ir panākt taisnību Dieva priekšā, otra, turpretim — cilvēka ētiskā perfekcija.

Jūdaismā vairākkārt ir uzsvērtā arī Dieva mīlestība un žēlastība. Tomēr kaut cik jūtami šo dievbijību tas nav spējis ietekmēt. Viņas centrā ir un paliek Dieva taisnība. Dievs nākotnē atklāsies kā svētais un taisnais tiesnesis, kas katru tiesās pēc viņa darbiem. Tāpēc arī jūdu dievbijības, var sacīt, kvintesence ir — paklausīt Dieva suverēnai gribai un padevīgi pildīt viņa svētās pavēles un prasības. Tas piešķir visai jūdaisma ētikai raksturīgu un īpatnēju nokrāsu. Tā nav humānitātes ētika. Dievbijīgā cilvēka tikumisko centienu mērķis nav kāda augstāka cilvēcības ideāla realizēšana, bet iegūt Dieva taisnību, taisnību, kas nav jāsaprot kā ētiska vērtība, bet kā Dieva pozitīvs spriedums, vērtējot cilvēka darbus. Ar apbrīnojamu rūpību jūdu rabīni studē un papildina bauslības priekšrakstus, kuŗus mēģina izpildīt, ne reti noejot vislielākā sīkumainībā. Ideāls nav tikumiska personība, bet labs bauslības noteikumu pazinējs un izpildītājs. Bieži vien bauslības prasību pirmatnējā nozīme vairs nav zināma, bet tas nebūt nekavē viņu izpildīšanu, jo nav tik daudz no svara, vai tas tuvina tikumiskai pilnībai, bet gan, ka tā ir Dieva griba.

Arī hellēnistiskajā filozofijā mēs sastopam zināmu prasību paklausīt dievībai, resp. dievišķīgajam likumam. To sevišķi labi redzam, piem., stōicizmā, pēc kuŗa mācības tikumiski dzī-

vot nozīmē dzīvot saskaņā ar dabu un dabas likumiem. Bet tā kā *lex naturae* ir *lex divina*, dabā valdītāja likumība ir dievišķīgais pasaules prāts, „nūs's“ jeb „logos's“, tad savu dzīvi pakļaut šai likumībai un dzīvot ar to saskaņā nav nekas cits. kā — paklausīt dievībai.

Bet šīs paklausības mērķis ir pilnīgi cits, nekā jūdaismā. Hellēnistiskās ētikas centrā stāv morālās personības jēdziens un viņas pašvērtība. Tālab to raksturo ne mēģinājumi panākt taisnību Dieva priekšā, bet daudzkārt hērōiska cenšanās pēc cilvēka tikumiskās pilnības, viņa ētiskās perfekcijas. Pretēji jūdaismam tā ir humānitātes ētika. Lai gan pēc savas dabas cilvēks nav ļauns un samaitāts, tomēr arī tikumiskie spēki tiem ir doti tikai iedīgli. Ar pareizu atskārtu un paklausību dievišķīgajam kosma likumam panākt ētiskās personības ideālu ir cilvēka augstākais uzdevums.

Kuŗš no šiem abiem viedokļiem stāv tuvāk kristietībai? Tā jautājot, protams, nav jāaizmirst, ka kristietības jaunais ētoss savā dziļākajā būtībā pilnīgi nav salīdzināms ne ar vienu no tiem. Tai svešs ir tiklab jūdu farizēja, kā hellēna gudrā ideāls. Tomēr katram ir zināms kādu centrālu vietu J. Derības ideju pasaulē ieņem prasība paklausīt Dieva gribai un Dieva taisnības priekšstats. Jēzus sludinājumā pēc R. Bultmaņa domām paklausība Dievam ir prasīta vēl radikālāki nekā jūdaismā, jo viņš neapmierinās ar burta, resp. ārēju bauslības priekšrakstu izpildīšanu, bet prasa paša cilvēka, viņa sirds apzinīgu un labprātīgu padošanos Dievam. Šis paklausības radikālisms esot vienīgā, kaut arī fundamentālā atšķirība starp Jēzus un jūdaisma ētiku. Šī atšķirība ir nenoliedzama. Jēzus asi nosoda farizēju dievbijības un tikumības ārišķību, kas gan bagātas ar bauslībā prasītiem darbiem, bet kur bieži trūkst īstas sirds paklausības Dievam.

Bet vai taisni šē nav tā vieta, kur Jēzus un kristīgā ētika vispār atkāpjas no jūdaisma juridiskās taisnības ideāla un tuvojas drīzāk hellēnisma humānitātes ētikai? — Svārs taču šeit likts ne uz formālo taisnību, pēc kuŗas visumā dzenas jūds, bet uz cilvēka tikumisko sirdsprātu un raksturu, pēc kuŗa pilnības ilgojas hellēnis. Mēs nevarēsīm piekrist Bultmaņa uzskatam, kas Jēzum noliedz katru tikumiskās evolūcijas un

augstākas humānitātes domu. Kā gan lai citādi saprastu Mt. 5,48: „Tāpēc esiet pilnīgi, kā jūsu debesu Tēvs ir pilnīgs!“ Šo vārdu pamatā stāv pārlicība par cilvēka tikumiskās attīstības iespēju un nepieciešamību. Mēs nešaubāties par lielo distanci, kas šķir Jēzus un pirmkristīgo ētiku no hellēnisma intelektuālajām ētikas sistēmām, bet tas vēl nenoliedz kristietībai un hellēnismam kopēju cenšanos pēc cilvēka tikumiskās perfekcijas. Fakti, kas tam runā par labu, mums šķiet:

1) Evanģēliju aicinājums dzīves dūbrājā un tumsā iestīgušajam cilvēkam atgūt atkal bērna sirds skaidrību un simplicitāti. Tāpat arī — mudinājums ar rūgtu nožēlu un atjaunošanos sirdsprātā iesākt jaunu, tīru un apskaidrotu dzīvi. Tas liecina, ka kristietībā bez paklausības Dieva prātam ir svarīga arī atjaunotā tikumiskā cilvēka tapšana.

2) Juridiskās atmaksas teorijas noraidīšana. Jūdaisma ētikā valda atmaksas princips. Taisnais Dievs soda katru pārkāpumu un atalgo katru labu darbu. Tāpēc tikumiskās darbības motīvi ir alga un sods. Arī J. Derībā sastopam algas un soda jēdzienus, bet tiem vairs nevīstas atmaksas nozīmes. Alga nekad nav tikumiskas darbības motīvs. Labais jādara bez aplēses un blakus nolūkiem. Labs darbs gan nepaliek bez savas algas, bet tā pamatota Dieva mīlestībā un nav saistīta ar cilvēka nopelnu. Vai tas nesaka, ka kristietības centrā nestāv jūdaismam raksturīgā Dieva taisnības pelnīšana, bet — pats tikumiskais cilvēks?

3) Jūdaistiskā Dieva taisnības jēdziena pārvarēšana. Sevišķi paulīnismā bieži sastopamā Dieva taisnība nav cilvēkam nopelnāma. Tā ir Dieva žēlastības dāvana. Tikumiskie darbi ir atjaunotā un taisnotā cilvēka skaistie mūža augļi.

4) Ētiskais hērōisms un apskaidrotas dzīves un dvēseles siltums, kas tik ļoti trūkst bieži vien ūtilismā iestīgušajam jūdaismam. To nespēj dot korrekta likumu pildīšana un nopelnu aplēse, bet gan entūziastiska cenšanās uz tikumisku pilnību, Dieva bērna ideālu.

5) Par ētiskās perfekcijas centieniem, beidzot liecina arī daudzie atgādinājumi sekot Dieva paraugam, pieaugt Kristū u. t. t.

4. Beigās vēl īsi minēsim hellēnisma un jūdaisma kontrastu cilvēka miesas novērtējumā. Vēlajā hellēnisma laikmetā senais grieķu uzskats par cilvēka būtības harmonisko un nedalāmo vienību ir zudis. Tā vietu pamazām ir ieņēmusi duālistiskā antrpologija. Pretēji savas skolas agrākām mācībām Senēka u. c. uzsver asu pretstatu starp dvēseli un miesu. Miesa ir cilvēka augstākās, garīgās dzīves traucējums un ļaunuma cēlonis. Tā ir dvēseles važas un cietums. Miesīgā eksistence ir sods, kas modina askētiskas ilgas kļūt brīvam no tās.

Jūdaismā, izņemot pazīstamā diasporas filozofa Filōna rakstus un samērā niecīgas ieskaņas, citur šāds pesimistisks miesas novērtējums ir visumā svešs. Grēka un ļaunuma saknes nemeklē miesā, un tā arī vispār netraucē un negatīvi neietekmē cilvēka gara dzīvi.

Būs jāsaka, ka kristietībai tuvāk stāv hellēnisma duālistiskais uzskats. Sal. Mk. 14,38 pan.: „Gars gan ir labprātīgs, bet miesa vāja“ un sevišķi Jāņa ev. 6,63: „Gars dara dzīvu, miesa neder nenieka“. Bet visvairāk ar hellēnismam radniecīgo pesimistisko pārliecību, kas miesā redz ļaunuma un grēka cēloni, kas to uzskata par traucējumu cilvēka labākajām tieksmēm, ko nes viņa dvēsele, gars, mēs, protams, sastopamies paulinismā. Ka miesa un gars pēc apustuļa atzinuma stāv viens otram asā pretstatā, to sevišķi skaidri rāda Rm. v. 7. un Gal. v. 5. nodaļa. Miesa kalpo ļaunumam, un tā arī nevar iemantot Dieva valstību (I. Kor. 15,50). Ar grieķu vārdu „sarks“, ko Pāvils šeit lietā miesas apzīmēšanu, viņš gan nesaprot cilvēka ķermeni parastā anatomiskā nozīmē, bet metafizisku pretdievišķīgu varu, resp. substanci. Tomēr tā mīt cilvēka būtības jutekļiem tveramā daļā — miesā.

Savā īsajā pārskatā mēs mēģinājām vērot dažus kristietībai un hellēnismam kopējus momentus. Tādus mēs atradām viņu-ūniversālismā, pārliecībā par Dieva immanenci un pestīšanas svētlaimes ieguvumu tagadnē, tikumiskās pilnības centienos un beidzot duālistiskajā antrpologijā. Te ir zināmas radniecīgas ieskaņas abu īpatnējo vēstures parādību starpā. Un pie tam tādas, kas tās vairāk vai mazāk atšķir no jūdaisma. Tomēr ar to negribam apgalvot kristietības tuvāku radniecību

hellēnismam, nekā jūdaismam. Kā jau sacījām, jautājums par vienas vai otras minētās parādības radniecību kristietībai zinātniskā pētniecībā vēl nav saņēmis savu galīgo atrisinājumu. Svarīgs ir tikai tas, ka hellēnisma gars savā būtībā nav kristietībai pilnīgi svešs un ka ne tikai jūdaisma, bet arī viņa domu un ideju pasaules ievērošana palīdz ieskatīties kristietības būtībā un viņas tapšanas procesā, cik tālu to nosacījusi vide, kurā tā ienākusi vēsturē.

Ar to ir sacīts arī tas, ka mūsu dienu raksturīgie centieni tuvināt kristietību un hellēnismu nav pilnīgi bez pamata. Analogijas ir. Tomēr ar to iebildumu, ka tās bieži mēdz būt ārēja rakstura un vairāk skar kristietības domu un ideju pasaules periferiju nekā viņas dziļāko būtību. Aiz šķietami kopējā ar hellēnismu dziļāk ieskatoties mirdz viņas īpatnējā gaisma, ko dažkārt neredz nivelētājs skats. Bet mūsu nolūks šoreiz bij reliģiski vēsturiskā salīdzinājumā izcelt tikai kopīgo.

Stud. theol. V. Grāvīts

Aizkapa dzīve latviešu tautas tradīcijās.

(I. turpinājums)

II nodaļa.

MIRUŠO VEIDS UN BŪTĪBA.

§ 1. Divi izskaidrošanas mēģinājumi.

Ka nāve primitīvo tautu uzskatā netiek domāta kā dzīvības izbeigšanās, bet kā ieeja citā dzīves posmā, tā nebūt nav pati par sevi saprotama parādība. Tādēļ zinātne bija spiesta meklēt dažādus izskaidrojumus šādai ticībai. Mūs te interesēs tikai divas pretējas teorijas par nemirstības pārlicības izcelšanos.

1. **Dvēseļu teorija.** Pirmā ir arī latviešu literatūrā pazīstamā dvēseļu teorija.²⁷⁾ Tā ir tikai plašā animisma speciālā pielietāšana nemirstības izskaidrošanai. Šīs hipotēzes izejas punkts ir dvēseles un ķermeņa dalāmības atziņa

²⁷⁾ I. M. M. 1925. V. 498. lpp. u. Šm. pas. XIV. 194. sek.

jau tautu gara attīstības primitīvākā pakāpē, un tās pamatdoma ir šāda: dvēsele kā smalkāka un no ķermeņa atšķirama būtne pēc miesu nāves turpina savu dzīvi. Šādas dvēseles tā tad ir mirušo gari. Šeit nemirstība ir loģiski atvasināta no duālistiskās dvēseles apersepcijas.

Pret šo teoriju tomēr ir mazākais jāceļ divi iebildumi. Šāds uzskats par dvēseli kā vieglāku, kustīgāku būtni tiešām pastāv primitīvās tautās, bet tas nav tik pirmatnīgs, kā animisms to pieņem. Tanīs laikmetos, kad primitīvais cilvēks vēl neprot izšķirt starp priekšmetu un personu, dzīvo un nedzīvo, un kad tas tomēr instinktīvi izveido savus priekšstatus par aizkapa dzīvi, mēs no viņa nediferencētās domāšanas nevaram sagaidīt šādu veselā cilvēka analītisku sašķelšanu filozofiskā duālismā. Šāds pretstats pēc Söderbloma uzskata primitīvajai domāšanai ir svešs.²⁸⁾

Vēl svarīgāks ir otrs pretarguments: šie primitīvie dvēseles priekšstati primāri nemaz nav būtiski saistīti ar nemirstības ideju, bet tiem ir gluži citāda nozīme. Par to liecina pašas tautas tradīcijas. Latviešu pasaku krājumā²⁹⁾ mēs atrodam pasaku par diviem biedriem ceļotājiem. Viens ir aizmidzis, un otrs novēro, ka pa gulētāja muti izlien pelīte, pārskrien pa zobenu pār upi un pazūd kādā kalnā. Īsi pirms biedra atmošanās pelīte atkal atgriežas. Šī pelīte ir gulētāja dvēsele, ar kuņas ceļošanu pasaka izskaidro gulētāja sapni. Tas pats motīvs, tikai pielāgots mūsu dzimtenes apstākļiem, atkārtotais variantā par gulētāju vagaru. Kad gulētāju apgriezta uz muti, tad pelīte nevarēja savā ķermenī atgriezties, un vagaram bija jāmirst. Vēl kuplāki tautas fantāzija vijas ap citu izskaidrošanas motīvu. Pasakas par „mironi kāzās“³⁰⁾ divpadsmitais variants stāsta, ka pie velna, kas bija nozadis līgavai dvēseli, atrod „sudraba dozi ar putniņu“. Kāzinieki, ielaižot šo putniņu mirušās mutē, to atdzīvina. Šinīs stāstos dvēsele nestāv nekādā sakarā ar aizkapa dzīvi, bet tā ir vieniģi līdzeklis sapņu un miršanas racionālajai izskaidrošanai.

²⁸⁾ Sdbl. 82. lpp.

²⁹⁾ Šm. pas. XIV. 207. sek.

³⁰⁾ Šm. pas. IV. 221. sek.

Šai ziņā dvēsele kā dzīvības vai mazākais dzīvības simptomu ierosinātāja stāv tuvāk „mātei“ — nevis latviešu dievei — bet cilvēka dzīvības un veselības sargātājai ķermenī, kuŗu tauta iedomājās kā „apakširdi“ un kuŗa „pārraušanās“ vai „saraustīšanās“ gadījumā „ceļoties uz augšu“ un „sākot cilvēka iekšā brēkt.“³¹⁾ Šāds dvēseles uzskats pēc Söderbloma nozīmē, „ka cilvēks uzskatot pats sevi par savu kustību cēloni un vispār par gribētāju subjektu.“³²⁾ Ar to dvēseles priekšstats izrādās par garīgās primitivitātes vēlākas pakāpes ieguvumu. Tāpēc reliģiju vēsturē ticība aizkapa dzīvei un miroņu kults pēc Söderbloma³³⁾ un L. Šröderā³⁴⁾ uzskatiem ir novērojami jau sen pirms dvēseles priekšstatu rašanās. Ar to dvēseļu hipotēze ir pilnīgi atspēkota. Tikai vēlākās attīstības gaitā — it sevišķi kristīgās ticības ietekmē — šie sekundārie dvēseles priekšstati ir izrādījušies par izdevīgiem pirmatnējo uzskatu modificēšanai. Tādēļ tautas tradīcijas jaunākos slāņos vecais „veļa“ apzīmējums viscaur ir atvietots ar jaunāko „mirušā dvēseles“ apzīmējumu.

2. Söderbloma psiholoģiskā teorija. Söderbloma teorija ticību dzīves turpinājumam pēc nāves izskaidro psiholoģiski: jūtas un noskaņojumi pret mirušo dzīvajos paliek arī vēl pēc viņa nāves, un šo jūtu turpināšanās rada pārliecību arī par to attiecības priekšmeta tālāko eksistenci viņā saulē.³⁵⁾ Šis izskaidrojums rēķinās pilnā mērā ar primitīvo tautu psiholoģiju. Bez tam šo teoriju balsta arī latviešu priekšstats par „dzimtas radniecību“ ar mirušajiem. Daudzās vietās veļus apzīmē arī par „radiņiem“ vai „saviem mirušiem“, un Bērzaunē tic, ka veļu laikā „visi tuvākie radi nāk uz savu riju pavadīt dievaines.“ Einhorns attēlo seno latviešu ielūgumu veļiem uz dievainēm sekošiem vārdiem: „... da denn der Hauswirth selbst auff den späten Abend hinein gehen das Feuer halten und die Verstorbenen, als nem-

³¹⁾ Šm. pas. X. 769. lpp.

³²⁾ Sdbl. 26. lpp.

³³⁾ Sdbl. 14. u. 15. lpp.

³⁴⁾ L. Šr. 153. lpp.

³⁵⁾ Sdbl. 15. lpp.

blich seine majores, Eltern, Verwandten, Kinder und andere seine Angehörigen bey Namen rufen müssen, dass sie kommen, essen und trinken möchten...³⁶⁾ Beidzmais paņēmiens — vārdā saukšana — kā sevišķi raksturīgs motīvs atkārtojas ļoti daudzos chronistu tēlojumos. Šī vārdā saukšana nozīmē, ka senos dvēseļu mielastos nav aicināti vispārīgi veļi kā tādi, bet katrs ir aicinājis tos mirušos, ar kuriem tam šai saulē ir bijušas tuvākas draudzības vai radniecības attiecības, tādus, ar kuriem to saista zināmas jūtas un personīgas atmiņas. Mēs še minēsim tikai divus piemērus visraksturīgākām jūtām. Nicā no mirušiem „bārgiem kungiem“ baidās tāpat, kā viņus dzīvus neieredzēja, un pasakās bārenīši pie mirušās mātes griežas ar to pašu paļaušanos kā pie dzīvās mātes. Ļoti ticama tādēļ ir teorija, ka šīs negrozīti ilgstošās jūtas ir kļuvušas par avotu mirušo aizkapa dzīves pārliecībai. Diezgan skaidri šis psiholoģiskais pamats izpaužas sekošā ticējumā: „Nomirušos mīļos neaizmirst, līdz kamēr pie tiem aiziet. Daži tos piemin savās lūgšanās un sūta tiem garā sveicienus ar vēlēšanos, lai no tiem taptu sagaidīti, jo stipri tic, ka kopā būs un paliks mūžīgi“ (Ungurmuiža). No tā, par kuŗu izskaidrojumu zinātne izšķiras, atkarājas mirušo veida pareizā izpratne.

§ 2. Dvēseļu dzīvnieki.

1. Senie priekšstati. Jaunākos ticējumos un arī dažās tautas dziesmās, kā jau aizrādīts, mirušie tiek apzīmēti par „dvēselēm“. Tomēr ar šo apzīmējumu tauta parasti nekādus reālus priekšstatus nesaista, izņemot vienu gadījumu. Kur dvēsele tūlīt pēc miršanas dodas ceļojumā aizsaules tālēs, tur tā parādās uzskatāmi. Tad tai arvien piebiedrojās kāds mazs dzīvnieks. Dvēsele, kā jau teikts, tikusi uzskatīta par vieglāku, kustīgāku, noslēpumainu, sīkāku vielu ķermenī. Šis uzskats bez šaubām ir cēlies no viņas radniecības ar dvašu, kuŗa arī etimoloģiski izpaužas vārdu celmu radniecībā. No šī viedokļa arī ir izraudzīti dvēseļu dzīvnieki. Čūsкас un līdakas vijīgā lišana, pelītes klusā ātrā skriešana un sīka put-

³⁶⁾ Mh. 487. lpp.

niņa, kodes vai mušņas vieglā lidināšanās liekas piemērotas dvēseles aiznešanai viņā saulē. Pie tam dvēseles būtības attiecība pret viņas pavadoni nav skaidra. Tautas ticējumi klusē par to, vai šis dvēseļu dzīvnieks ir domājams kā dvēseles pastāvīgais substanciālais pamats arī cilvēkā, jeb vai dvēsele tikai uz īsāku vai ilgāku laiku iemājo kādā citā ķermenī.

Dvēsele atstāj cilvēku pa muti (Bērzaunē) mušņas, putniņa (Cesvainē) vai pelītes (Beļavā) veidā. Tādēļ tūlīt pēc miršanas ir tecējuši attaisīt logu vai durvis, lai „dvēselīte jeb dzīvībiņa“ (Bārtā) „varētu vaļīgi ieiet debesu plašumā“ (Dūnikā), lai „tai nebūtu jāspiežas pa kādu šķirbu“ (Talsos). Daži to ir redzējuši „kā baltu taurenīti aizlidojam“ (Vecgulbenē). Kādu laiku tā vēl „uzturas turpat tuvumā pie mirušā, tikai kad to vadot uz kapiem, tā pusceļā pazūdot“ (Cesvainē). Citi domā, ka dvēsele „četrdesmit dienu“ (Patkulē), vai „līdz apglabāšanai“ (Nītaurē), vai arī līdz „pastarai dienai“ (Beļavā) „lidinoties“ virs zemes (Liepājā). Smārdē stāsta sekošo ticējumu: ja kāds mirst, tad „galva jānoliek uz sliekšņa, tad varot dzirdēt, ka mirēja dvēsele iet ārā raudādama.“ Sevišķi interesants ticējums ir uzglabājies Stelpē. Kad cilvēks mirst, „tad vajag glāzē ieliet tīru ūdeni un to nolikt tīrā vietā uz palodzes atvērtā loģa priekšā, tad varēšot redzēt, kā ūdens sakustas, jo dvēselīte iet spārnus nopurināt. Pēc tam tā izlido pa logu ārā.“ Tas ir šķīstīšanas paņēmieni, kuŗu bez tuvākiem izskaidrojumiem sakarā ar visu dvēseļu dienu min arī Einhorns. Tas ir senās dvēseļu peldes rudiments, un „ūdensglāze“ laikam nav nekas cits kā viņsaules robežupes pēdējās atliekas.

2. Paplašinājumi ar katolisko atmaksas mācību. Šie uzskati par mirušo dvēselēm lielā mērā ir nākuši pretim kristīgās ticības gara un miesas duālismam un ir apvienojušies sevišķi ar katoļu mācību par atmaksu pēc nāves. Dvēsele še ir kļuvusi par soda vai apbalvojuma saņēmēju. Tā Cesvainē domā, ka dvēsele pēc miroņa apbedīšanas vairs nekad atpakaļ pie miroņa neatgriežas, bet „aizejot vai nu uz debesīm pie Dieva, vai arī pie velna ellē, kuŗu nu katrs dzīvodams ieguvis.“ Dzirciemā iedomājas pie „mirēja

gultas galvgala eņģeli stāvam, bet pie kājgala velnu, kas gaida uz mirēja dvēseli. Tautas pasakās šis motīvs vēl plašāki iztēlots. Pasakas par „elli un debesīm“ sestajā variantā³⁷⁾ melns vīrs — velns — ar lielām mokām izspiež grēcinieka dvēseli pa mirēja muti, bet bezgrēcīgā bērna dvēseli balts kungs maigi paņem pie sevis un iesien baltā lakatiņā. Pasakas par „taisnā un grēcīgā nāvi“ pirmā variantā³⁸⁾ vecā grēcinieka dvēseli simbolizē ar bailīgu melnu taureni, bet jaunā bērna dvēseli ar maigu baltu taurenīti. Tās pašas pasakas ceturtā varianta beigās raksturīgi izceļ šī katoļu dvēseles uzskata jēgu: „Kaida dzeive, taida nuove“ (Eglunā).

Visumā jāsaka, ka šie dvēseles priekšstati, kam tautas ticējumos ir racionālu izskaidrojumu nozīme, un kas dziesmās ir tikai poētiski apzīmējumi, latviešu gara pasaulē nav iesakņojušies, bet palikuši sveši un lielā mērā nesapraستي.

§ 3. „Mirusais“, „mironis“, „velis“.

Tas ir nepateicīgs uzdevums attēlot mirušo veidu un tēlus pēc ticējumu priekšstatiem, jo tie ar saviem īsiem aizrādījumiem atbild drīzāk uz jautājumu — kā pēc nāves dzīvo, nekā uz jautājumu, kas tad īsti pēc nāves turpina savu eksistenci.

1. Atmiņu zušana. Līdzīgi tam, kā dzīvās, plastiskās atmiņas par aizgājēju ar laiku zūd un nobāl, tā arī šīs atbildes svārstās starp priekšstatiem par tikko „mirušo“, par mūžīgi nemierīgo „dzīvo mironi“ un gandrīz jau aizmirsto viņas saules iemītnieku, „veli“. Šis aizmiršanas process zīmīgi atspoguļojas mirušo piemiņas dienu arvien retākajā skaitļu rindā. Visā Latvijā ar bērēm saistās piemiņas dienas. Trešajā, sestajā, devītajā, divpadsmitajā un kristīgās izcelšanās četrdesmitajā dienā pēc bērēm sataisīja mirušajiem ēdienus.³⁹⁾ Lubānā tauta šos skaitļus sauc par „velu“ skaitļiem, un Vecmuižā „šinīs stundās gāja skatīties kapsētās un uz krustceļiem, ko redzēs un ko dzirdēs.“ Šī atmiņas zušana paralēli mi-

³⁷⁾ Šm. pas. V. 169. sek.

³⁸⁾ Šm. pas. XI. 104. sek.

³⁹⁾ J. E. T. dz. XI. 788. lpp.

nētām trijām mirušo priekšstatu pakāpēm atkal liecina par Söderbloma psiholoģiskās teārijas pareizību: dzīvo pakalpalicēju atmiņas attiecības pret mirušajiem veido uzskatāmībā to tēlus un veidolus.

2. „Mirusais“. „Mirusais“ iezīmē aizkapa dzīves pirmo pakāpi. Tā izriet no priekšstata par lēno pāreju viņā saulē. „Mirusais“ savu aizmūža ceļu jau ir nostaiģājis uz viņu sauli, viņš jau ir tās iemītnieks. Tikai jauni apstākļi vēl ir pārāk neparasti, gan dzīvajiem pakalpalicējiem, gan mirušam aizģājējam. Pirmie vēl nespēj aptvert pilnīgi notikušo un neatsaucamo: tikko nomirusais dzīves apcirkņus vēl piepilda ar savu garu it kā ar savu dzīvības siltumu. Viņš vēl tik tuvu, ka ķuru katru acumirkli var ienākt pa durvīm, sarunāties ar savējiem. Tādēļ tautas dziesmu dziedātāja saka: „Māmulīņu šķitu ciemiņā nogājušu“ un „mīlo meitiņu“ ar „bērinieku baru pārnākam“, un abos gadījumos bargā īstenība modina it kā pārsteigtu izbrīnu.

Tāpat arī mirušajam jaunais mitekļis ir svešs un nemāģigs.

Tev, māmiņ, neierasta / Pirmā nakts smilktainē.

Kas tev taisa mīkstas ciskas, / Kas klāj baltu paladziņu.

J. E. T. dz. X. 4388.

Grūt manai māmiņai / Pirmo nakti smiltienā:

Ne vietīņa iesildīta, / Ne kauliņi iegulēti.

Turpat. 4393.

Tautas fantāzija šo nelaimģgo nomirusā stāvokli vēl sģkāki tģlo: viņš vēl nav uzģemts par pilntiesģgu aizsaules pilsoni, un tam jākalpo vai nu par kapsģtas vģrtsargu, kamģr nģkoģšais tiek apģlabģts (Vestienģ, Madlienģ), vai arī — ja tas sestdienas pģcpusdienģ ir apģbedģts — par „ģdentģna nesģģģģģ“. Tģ tad „mirusais“ gan jau pģder pie viņas saules, bet viņš tur dzģvo it kā ar atpakaļ vģrstu skatu: visas viņa ģģtas saista to vēl pie lidzģinģģģ dzģves, visas intereses pģder vēl pasaulei; viņš var „ģust un saprast dzģvos“.⁴⁰⁾ Tģpģc pazģstama tautas dzģesma stģsta par mirušo mģti:

⁴⁰⁾ I. M. M. 1925. V. 499. lpp.

Man māmiņa piesacīja / Šonakt miega negulēt;
Lika ēst, lika dzert / Lika viņu daudzīnāt.

J. E. T. dz. X. 4402.

Visu nakti tā māmiņa / Ap logiem klausījās,
Vai tie ēda, vai tie dzēra / Vai māmiņu daudzīnāja.

Turpat 4403.

Tautas ticējumi šādu interešu saistību ar šo pasauli uzskata par atkarīgu no zināma ceremoniāla: Smiltēnē domā, ka mirušais visu jūt un dzird, kamēr viņš nav „iezvanīts“. Tik ilgi viņu arī nedrīkst iznest no istabas. Vecgulbenē, Cesvainē un Beļavā šis vecais uzskats ir sajaukts ar jaunāko dvēseles interpretāciju. Kamēr mirušais vēl nav apglabāts, viņa dvēsele „lidojusi ap viņu“, staigājusi pa vecām vietām“ un visu „dzirdējusi un redzējusi“. Šeit mirušā fizioloģiskās spējas pēc nāves ir izskaidrotas ar izdevīgo dvēseles priekšstatu, bet jēga nav mainījusies. Mirušā sirds pieder vēl saules zemei. Tāpēc viņš tikai lēnām jāpieradina pie jaunajiem apstākļiem. Tas ir pa daļai bērņu ritu uzdevums. Grenčos domā, ka pēc nāves miroņi no kapiem atnākot pie nomirušā un aizvedot to, „ierādīt kapa vietu“. Lai mirušo ievestu šo miroņu barā, tad „naktī priekš bērēm salikuši visādus ēdienus un dzērienus uz galda, atvēruši zārku un atstājuši mironi vienu, lai tas varētu netraucēti iedraudzēties jau ar citiem miroņiem“.⁴¹⁾ Tas nemaz nebija tik vienkārši, jo „mirušais“ vairāk tikai pēc savas dzīves vietas bija „aizgājējs“, bet ar visu savu būtību tas jo cieši vēl turējās pie savējiem.

Abi šie motīvi apvienojas šai pirmajai pakāpei visai raksturīgā uzskatā par mirušā „pēdējo atgriešanos“ pēc bērēm un viņa „pēdējo mielastu“ ar dzīvajiem. Šinī pakāpē par mirušā parādīšanās formu nav izveidojušies nekādi īpatnēji priekšstati. Viņš pakalpalicējiem ir ik tuvu, viņš ir tas pats, kas viņš dzīvē ir bijis — brālis, māte, māsiņa; vienīgais neredzamība klājas pār viņu kā aizsaules svešā dvēsmā. Šim neredzamajam ciemiņam tad Apriķos pie klātā bērņu galda ir atstājuši brīvus traukus, „kur mironim ēst“; Bārtā ir ticējuši, ka

⁴¹⁾ J. E. T. dz. 772. lpp.

mirušais bērņū mielastā no katras bļodas „ar pirkstu ir nosmekējis“, un Smārdē nākošā dienā pēc bērēm ap pusdienas laiku nedrīkstēja aizšaut durvis, jo tad mirušais atnāca „vēl pēdējo reizi ar savējiem ēst kopējas pusdienas“.

Rīgas Latv. Bdr. VI rakstu krājumā 52. lpp. atrodam atkal citu ar vēlāko dvēseles priekšstatu bojātu ticējumu: „Kad liķis aprakts, viņu dvēsele atnāk vēl vienu nakti atpakaļ uz veco vietu, kur nelaikis dzīvojis. Tāpēc to nakti pēc liķa apglabāšanas māju iedzīvotājiem jāizturas rāmi un godīgi, lai netraucētu dvēseles staigāšanu“. Vēlāko laiku viltojums šē samērā viegli atšķirams. „Dvēseles staigāšana“ pēc tautas tradīcijas vecākiem slāņiem ir gluži neiespējams priekšstats. „Staigāt“ mēdz „mironi“, „spoki“ un tā saucāmie „baidītāji“. Dvēsele tūpretim, kā jau aizrādīts, uzskatāmi ir pazīstama tikai kā aizceļotāja pa aizmūža ceļu maza dzīvnīeka veidā, kuŗa ar dzīvājiem nekādās tuvākās attīcībās neīelaižas. Bez tam arī šī „dvēseles staigāšana“ nevar motīvēt dzīvo „godīgo“ īzturēšanos, jo šādus „baidītājus — spokus“ mēdza visīem līdzekļiem īzdzīt laukā. Ja to tomēr nedarīja, tad tas īliecina par to, ka šīm tīcējumam īpienākas īpīrmatnīgāks formulējums: „klusu un rāmi“ mēdza īzturēties, lai neapvainotu un nesarūgtīnātu mirušo, kas īlgodamīes pēc dzīves un dzīvājiem, bīja atnācis vēl pēdējo reizi atvadīties no tīem un „visu nakti klausījās vai tīe viņu daudzīnāja“. Protams, viņš īkīgadus atkal atgriezīes īpie savējiem, bet tad ne vairs kā mīļais „mirušais“, bet kā aīzmīrstībā nogrīmis „velis“.

3. „Velis“. Tad uzaust atzīņa, un nostīprinās apzīņa, ka mirušais šai dzīvei īr zudis, ka, runājot ar kādas vecas Nītaures tīecējas vārdīem, „mirušos vārdā nesauc, jo tīe nedzīvo starp dzīvājiem“. Pīe tā pīeron, laīks remdīna skumjas, un mīrušo aīzmīrst. Ar to tas nokļūst attālākā trešajā aīzkapa dzīves pakāpē, kuŗas reprezentants īr „velis“. „Velis“ īr īstais un tīpīskais latviešu uzskats par aīzsaulē aīzgājušā tēlu.⁴²⁾

„Velis“ īr cīlvēks, kas mīršanas brīdī īr dabūjis nāvīgo dzēlīenu, un kuŗa augums īt kā saīndēts, kā „apmīrts“ no tā sarāvīes sevī, sakaltis un gājis mazumā.

⁴²⁾ Sal. Šm. pas. XIV. 194. lpp.

Uz šo priekšstatu par veļu mazu augumu aizrāda daži veļu apzīmējumi pamazināmajā formā kā „gariņi“ (Nautrēnos), „radiņi“ (Cesvainē), „veciši“ (Lubānā). P. Šmits dod šādu interesantu veļu aprakstu: „Vecie bijuši cilvēku uzskatā, izmērcētas linu sauļas lielumā“.⁴³⁾ Paralleli šim uzskatam mēs atrodam vācu priekšstatu par „rūķi“, kuŗa pamatā pēc Lipperta uzskata arī esot mirušā struktūra.⁴⁴⁾

Laikam tā būs tautas etimoloģija, kas ir izveidojusi uzskatu, kā „veļi veļoties kā kamoli“.⁴⁵⁾ Arī pasaku materiālā mēs atrodam kādu veļi, kas „ievelas zem apgāztas laivas kā sarkans kamols“. No pilnīgi cita kontinenta arī Söderbloms apliecina priekšstatu par mirušo kā „ugunslodi“.⁴⁶⁾ Citi veļu apzīmējumi ir „pušekļi“ (Raņķu pag.), „pauri“ (Liepupē), „ilģi“ (Kazdangā), no kuŗiem pēdējie abi, pēc P. Šmita uzskata, ar leišu valodas starpniecību esot pārnākuši no vācu valodas.⁴⁷⁾ Par „urgučiem“ Bērzaunē apzīmē sevišķi iepriekšējā gadā mirušos, bet tad šis priekšstats ir nobālējis, un parādās stipri vispārināts jēdzienos „urguču dzišana“ un „urguču diena“. Priekšstatu par veļu sīko augumiņu vēl papildina un izveido otrs raksturīgs motīvs, kas iekšēji saista lielāko daļu jau minēto dažādu un bieži neskaidru priekšstatu un apzīmējumu, un viszīmīgāki izpaužas veļu apzīmējumā „vecie“ un dievaiņu nosaukumā „vecļaužu dienas“.⁴⁸⁾ Veļi tiek iedomāti pēc novecojušā cilvēka parauga.

Vecumu latviešu tautas uztverē tēlo sekojošas tautas dziesmas:

Es domāju, es gādāju, / Kā man trūka dzīvojot?
Spēka, varas man pietrūka, / Padomiņa atlicin.

J. E. T. dz. X. 4446.

Veci vīri nosaluši, / Pirtī garu salējuši;
Vecas mātes badu mira, / Mīklā rokas sabāzušas.

Turpat 4469.

⁴³⁾ Šm. L. mīt. 60. lpp.

⁴⁴⁾ L. 161. lpp.

⁴⁵⁾ E.-M. vārdn. 1891. lpp.

⁴⁶⁾ Sdbl. 13. lpp.

⁴⁷⁾ Šm. pas. XIV. 194. lpp.

⁴⁸⁾ R. L. B. VI. 42. lpp.

Tanīs vecuma būtiskā iezīme ir tverta kā „varas“ trūkums. Ar savām jūtām, interesēm un domām vecais cilvēks gan vēl piedalās pie dzīves, „padoms“ viņam ir atlicies, bet trūkst varas šādu nodomu realizēšanai. Tā vecā cilvēka mērķis pārveidojas par nepiepildītu vēlēšanos, un aktīvā darba vietā stājas pasīvais nevarīgums. Līdzīgi vecam cilvēkam, kas no straujās dzīves ir nobīdīts pie malas, arī pēc šī parauga uzskatāmi veidotais velis „nevienam nekā ļauna nedara, bet visiem griež ceļu“ (Ēdolē), un tāpat arī „viņu staigāšana ir bijusi visvairāk pa grāvjiem, gar ceļa malu, kā arī gar sētmalām. Viņu vārds „vecie“ ir cēlies no tam, ka visiem bijis vecs izskats.“⁴⁹⁾

Vecajam izskatam savu īpatnējo iezīmi atkal dod sirmā matu krāsa. Tādēļ šāds bālgans pelēkums arī visā pasaulē ieņem svarīgu vietu mirušo tēlojumos. Ēģiptiešu Ištara apakšzemē visus priekšmetus atrod apputējušus ar biezu, pelēku putekļu kārtu, vācu apakšzemes dievei Hēlai ir pelēki putekļaini mati, un arī latviešu veļi tautas ticējumos ir tādi „kā mazi cilvēciņi pelēkā krāsā“ (Sesavā), vai „gaŗām sirmām bārdām“ (Vecsalacā), vai arī „gluži nespēcīgi un tik bāli — gaŗiem baltiem matiem“ (Ungurmuižā). Arī pasakā par „dzīvē un nāvē savienotiem draugiem“⁵⁰⁾ vienpadsmitajā variantā tēlo veļu jātnieku: „... tik sirms, tik sirms jātnieks.“ Tādēļ arī šo „sirmo ļaužu“ īpatnējās dienas iekrīt tikpat pelēkajā, drūmā rudens laikā, kad gads jau ir novecojis. Šo laiku tēlo sekošais ticējums (Krāslavā), kuŗa neveiklajos vārdos izteicas viss grūtsirdīgais novembra smagums: „Tad ir tās tumšās gaŗās naktis, tad saule nav redzama, laiks tad paliek arvien vēsāks, un vairāk dienu no vietas lietus list. Tad visa zeme ir nomirusi un palikusi grūtāka. Tādās dienās sauc veļus“. Un tie nāk „gaŗām rindām“, nāk „vēlēniešu skumjais bars“.⁵¹⁾ Bet tie tāpat kā „mirušie“ parasti ir neredzami. Tikai izņēmuma gadījumos, skatoties caur kādu šķirbu, vai zirga galvaskausa acīm vai caur „zirgu saku čukura galu“⁵²⁾, tie kļūst redzami

⁴⁹⁾ Šm. L. mīt. 60. lpp.

⁵⁰⁾ Šm. pas. V. 175. sek.

⁵¹⁾ E.-M. vārdn. 1891. sek.

⁵²⁾ R. L. B. VI. 42. lpp.

4. „Mironis“. Mironis ir trešā tipiskā figūra priekšstats par aizkapa dzīvi un ieņem vidējo pakāpi starp „mirušo“ un „veli“, jo pēc izskata un struktūras tas dzīvajam līdzinās daudz vairāk nekā svešais „velis“. Bet pēc savas būtības „mironis“ gan nav minams vienā rindā ar „mirušo“ un „veli“. Kamēr pēdējos tautas tradīcija uzskata par aizkapa dzīves normālajām formām, tikmēr „mironim“ ir gluži anormāls raksturs. Viņš ir tas, kas aiz kaut kādiem kļūmīgiem iemesliem viņā saulē neatrod savu vietu un mieru, un kas ir aizmūža likteņa notiesāts uz „apkārtklejošanu“ sev pašam un dzīvajiem par postu. Tā tad par mironi uzskata mirušu, kas no savas neievērotās, klusās „veļa“ eksistences tuvojas dzīvā cilvēka skatam, kā zem vairojamās lēces augdams, un izveidodamies par dzīvajam līdzīgu, bet tomēr šausmīgi izkēmotu baidītāja tēlu.⁵³⁾ Šis „mironis“ nav nedz pirmatnīgs, nedz ar tipiski latvisks priekšstats,⁵⁴⁾ bet tas ir samērā sekundārs ceļojošā pasaku un ticējumu materiāla radījums. Viņa tēlam trūkst nopietnības un svinīguma, kuŗas novērojamas pirmatnīgos uzskatos par miršanu un aizsaules mūžu, un tanī vietā pārāk skaidri nomanāms prieks par ļaužu šausmināšanu fantastiskām izdomām. Uz šo miroņa īpatnību aizrāda daži „mironim“ tuvu stāvošu modifikāciju apzīmējumi, kā „ķēmi“, „spoki“,⁵⁵⁾ „ēni“, „ērmi“, un „māži“⁵⁶⁾ un tā ir par iemeslu arī tam, ka „mironis“ no īstajiem viņas saules iemītniekiem atšķiras visai raksturīgā momentā. Kamēr pie viņu būtības pieder neredzamība, tikmēr „mironis“ ir taisni tas, kas dzīvajiem „parādās“ naktī un sevišķi sapņos; to viņš tikai spēj uzskatāmā parādīšanās formā. Tādēļ „mironis“ parasti ir redzams, mazākais tam, kam tas parādās.

Šī uzskatāmā „mironis“ parādīšanās forma ir domāta kā dzīvā cilvēka attēls un apvieno sevī divus momentus: gan līdzību ar dzīvo, gan arī atšķirību no tā. Līdzīgs dzīvajam „mironis“ ir kā viņa otrinieks, kas atgādina viņa izskatu miršanas vai apbedīšanas laikā. Bertuleits raksturo šo līdzību kā

⁵³⁾ L. 41. lpp.

⁵⁴⁾ Šm. pas. XLVI. 194. lpp.

⁵⁵⁾ L. K. V. 6118. lpp.

⁵⁶⁾ Šm. pas. XIV. 194. sek.

„pilnīgu attēlu vai ēnu“.⁵⁷⁾ Tādi otrinieki pasakās ir piemēram zeltene⁵⁸⁾ un „mirušie līgavaiņi“,⁵⁹⁾ ar kuņiem dzīvie absolvē „nāves jājienu“ vai „mironu deju“, un arī „kapsētas cilvēciņi“,⁶⁰⁾ kas izskatās „tādi, kādi tie glabājot apgērbti“. Ticējumos tādi otrinieki ir Cesvainē un Virānē novērotie „bērnu mironi“, kas „staigājuši apkārt, laudis biedēdami. Tie cita nekā nav darijuši, ka tikai kā bērns iet garām braucējiem, vai arī gājējiem priekšā un žēli raud kā mazs bērns. Dažreiz pat viņi runājot“. Sakarā ar to arī baltā krāsa tikpat svarīgu lomu spēlē šādu „spoku“ aprakstos kā pelēkā stāstos par veļiem.“ Visā Latvijā tauta tic, ka mironi „parādoties tādi, kādi tie rakti uz kapiem“. Tādēļ arī pasakās spoki labprāt nešķiras no sava baltā „mironu palaga“, un viņi tiek apzīmēti vai nu par „baltajiem cilvēkiem“,⁶¹⁾ vai arī par „baltajiem mironiem“.⁶²⁾

Pēc sava garīgā aspekta „mironis“ ir visas savas agrākās individuālās īpašības un kvalitātes zaudējis, izņemot to vienu rakstura saturu, kas ir bijis viņa dzīves „lielais notikums“ un tagad kļuvis par viņa nāves „smago nastu“. Šāds liktenīgs atmiņu saturs ir vai nu slepkavība vai arī nepiepildīta mīlestība. Šādu nelaimīgo cilvēku „mironi“ parādās tikai vienas vienīgās domas apsēsti: kāds „vadātājs“ izrādās par „jaunu cilvēku ar cilpu ap kaklu“,⁶³⁾ kas dzīvajam stāsta, ka māte to esot „mazu nomaitājuši“; jau minētais bērns raud par savu pāragro nāvi, un „līgavaiņi“ lūko visiem spēkiem savas līgavas aizviliņāt un vilkt līdzī viņā saulē.

Tas jau aizrāda uz nepieciešamu labojumu Bertuleita raksturojumā. „Mironis“ nebūt nav „bezķermeņa parādība, kuŗa piepatur visas reiz dzīvā ķermeņa pazīmes, īpašības un īpatnības“.⁶⁴⁾ Šāda interpretācija ir veidota pēc Homēra „ēnu“ parauga, bet latviešu uzskatā par mironi šādi priekšstati nav tik

⁵⁷⁾ Berthul. 100. lpp.

⁵⁸⁾ Šm. pas. V. 175. lpp.

⁵⁹⁾ Šm. pas. V. 246. sek. 1—8 var.

⁶⁰⁾ Šm. pas. V. 213. sek. 2. var.

⁶¹⁾ Šm. pas. V. 221. sek. var. 4.

⁶²⁾ Šm. pas. V. 175. sek. 16. var.

⁶³⁾ Šm. pas. XIV. 460. sek. 3. var.

⁶⁴⁾ Berthul. 100. lpp.

tālu un konsekventi izkopti. Pirmkārt nav teikts, ka vienmēr miroņa parādībai trūkst materiālā ķermeņa bāzes. Dažos priekšstatos par „mironu deju“ un ar lietuvēnu saistīto „mīksto, smago bērnu“, kuŗu kāda kalpone ar lielām grūtībām iznes no purva,⁶⁵⁾ ir drīzāk novērojams pretējais. Citos gadījumos šie „mironu spoki“ ir tiešām tikai netveramas ēnas. Tādēļ šai ziņā būs pareizāki domāt, ka miroņiem, pēc tautas uzskatiem, trūkst tikai materiāla blīvuma lielākā vai mazākā mērā. Un šim priekšstatam ir īpatnējs un svarīgs nolūks: tauta ar to grib aizrādīt uz šīs parādības reālītātes — jeb pareizāki — dzīvības trūkumu. Tā tad „mironis“ nebūt nav „pilnīgs attēls“, bet tauta ir vienmēr centusies aizrādīt, ka šie mirušie arī atšķiras no dzīvajiem, ka viņi ir tikai dzīvo „veidoli“ ar dažiem trūkumiem. Uz šiem trūkumiem aizrāda daži bieži neievēroti sīkumi: mirušie līgavaiņi ir „nemierīgi“, viņiem ir „aukstas rokas“, liki zobī“, un minētais bērns ir „it kā bez kauliem“. Zīmīgi arī tas, ka miroņiem nekad neizdodas dzīvos satvert vai iedzīt, kaut gan viņi kustas daudz ātrāki par dzīvajiem. Šo trūkumu aprakstu noslēgsim ar īpatnējo un visai zīmīgo ticējumu par „bezroci“ un „bezzarni“. Visā pasaulē tautas tic, ka pa durvīm, ja tās pievakarē pašas no sevis atveras, ienākot nāve. Lazdonā un Bārtā šo ticējumu arī variē: pa durvīm ienākot „bezrocis“, kas, skatoties uz lietas sastāvu, ir gluži saprotams apzīmējums. Bet tad šis loģiskais sakars tautas apziņā ir zudis, un tanī vietā sakarā ar nāves ienākšanu „bezrocis“, laikam, ir tapis par nāves nesēju, kuŗa bezspēcību attēloja ar locekļu iztrūkšanu; un tā ir izveidojies citādi neizskaidrojama priekšstats par „bezzarni“, kas ir pazīstams arī Rīgā.

§ 4. Dragātā dzīvība.

Kā no priekšstatiem par mirušajiem aizgājējiem redzams, aizkapa dzīve tiek tēlota pēc līdzības ar pasaules dzīvi. Tas stāv sakarā ar jau minēto priekšstatu par lēno pāreju nāvē un ir izskaidrojams ar pirmatnīgās tautas pamatpārliecību par nāvi kā dzīvības ēnu, kuŗa var staigāt tikai pa dzīvības takām.

⁶⁵⁾ Šm. pas. XIV. 467. sek. 2. var .

Lai mirušais vispār vēl eksistētu, tad viņam pēc primitīvas psiholoģijas jābūt līdzīgam dzīvajam.

Bet līdzības jēdziens, atkarībā no viņa akcenta pārstatīšanas, satur sevī divas pretējas nozīmes. „Līdzīgs“ ir tas, kas ir „gandrīz tas pats“, kas pēc būtības augstākā mērā ir radniecīgs oriģinālam. Bet „līdzīgs“ var būt arī tas, kas ir „tikai līdzīgs“, kuŗam taisni trūkst īstās būtības, un kas ir tikai bāls oriģināla atspīdums. Abas šīs nozīmes īpatnējā pretrunībā iezīmē senlatviešu priekšstatus par mirušo veidu un būtību.

1. **Dzīves atliekas.** Mirušie līdzinās dzīvajiem ar to, ka viņi savā aizsaules eksistencē saglabā zināmus pasaules dzīves rudimentus kā dažus tipiskus nodarbošanās veidus, intereses un miesīgās vajadzības.

Pirmais priekšstats plastiski attēlojas ticējumā, ka mironis „iejāj veļu valstī uz tā lopa, kas ir kauts uz bērēm“ (Rāmuļos), tādēļ Liepājā arī nav labprāt kāvuši bērēm cūkas, jo tad aizgājējam vajadzēja „viņā saulē jāt uz cūkas, un tā kviecot“. Senākos laikos mirušajam ir kāvuši viņa kumeļu, jo „cītādi tas pats nāca pakal, un kumeļš tā kā tā nosprāga“ (Bārtā). Tāpēc arī zārkā mironim ielika viņa amata rīkus, sevišķi cirvi un nazi; un tautas dziesmas stāsta par „gavilētāju — veļu govju ganītāju“ un „arājiņu“, kas ar „sidrabiņa kalniņā“.

Otrs uzskats par aizgājēja miesīgām vajadzībām ir pamatā plaši pazīstamajām „dvēseļu mielošanas“ un bērņu līdzdevu ierašām. Šīs ierašas ievērojuši arī senie chronisti, un daudzi viņu apraksti apliecina šo veco ticību.⁶⁶⁾

2. „**Salauztais augumiņš**“. Bet tad apgaismojums mainās, un akcents pāriet uz otru nozīmi. Mirušais ir tikai dzīvā cilvēka bāls atspīdums, ir tikai „salauztais augumiņš“. Līdz ar to viņa nodarbošanās tagad neparādās vairs kā spēka un prieka pilnais darbs, bet kā automātiska darbošanās, kuŗa, reiz iekustināta, turpinās bez jēgas un vajadzības. Viņa intereses par dzīvi un dzīvajiem ir kļuvušas par skumju ilgošanos pēc kādreizējās saules gaismas, un viņa dabīgās vajadzības nav vairs spēcīgās dzīvības izpausmes formas, bet tikai vēl nepatstāvības un atkarības simptomi. Tas zīmīgi izpaužas dvēseļu

⁶⁶⁾ Mh. 444. lpp.

mielastu upuru uztverē: tie nenozīmē tikai laipnības izrādīšanu no dzīvo puses, bet tie sastāda vēl vairāk mirušo nepieciešamo uzturu. Šis uzskats ir izplatīts visās slavu un baltu tautās, un uz tā pamata krievi apzīmē dvēseļu mielošanu par „treba“,⁶⁷⁾ t. i. tas, kas dvēselei „pienākas“, un latvieši ir izveidojuši priekšstatu, ka to, kas pie bēru mielasta nokrīt no galda, nedrīkstot pacelt, jo tā ir vienīgā pārtika tiem mirušajiem, „kuriem nav piederīgo“ (Lubānā, Vecmuižā).⁶⁸⁾ Tālos austrumos citās rases robežās tas pats pamatuzskats par mirušo vājumu un atkarību atkārtojas Ķīnas senču kultā.⁶⁹⁾ Šī pamatdoma ir kopējais īpašums visiem jau minētiem priekšstatiem par mirušo veidu. Daudzos sīkumos tautas apziņa to lūko uzsvērt. Sīkais augums, locekļu un materiālā blīvuma trūkums, vecums, atkarība un neredzamība aizrāda tikai dažādos simbolos uz vienu un to pašu pamatu: mirušā cilvēka dzīvība ir sadragāta, viņa spēks izsīcis, viņa augums salauzts. Tā ir tā pati doma par nāvi dzīvības dragātāju, kuŗa mums līdz šim ir parādījusies no objektīvā novērotāja viedokļa kā dzīvības „apgānīšana“, „aptraipīšana“, vai arī personīgi tvertu „aizvilināšana“ un kuŗu tagad pirmo reizi novērojam arī no mirēja subjektīvā viedokļa kā „auguma salaušanu“.

(Turpinājums sekos).

E. Prauliņš

Kristīgā mīlestība.

(Beigas)

Piegriezīsimies tagad otram kristīgās mīlestības izpauduma veidam, ar kuŗa palīdzību indivīds sekmē kristīgās patiesības uzvaru. Tas ir netaisnības apkaŗošanas veids.

Tā kā taisnības jēdziena saturs ietilpst kristīgās patiesības jēdziena saturā, tad netaisnība jāapkaŗo tā, ka tas nerunā preti šīs patiesības jēdziena saturam. Netaisnības apkaŗošana var būt divējāda: 1) kad indivīds ļauj sevi ietekmēt no subjek-

⁶⁷⁾ L. 83. lpp.

⁶⁸⁾ S.-D.-P. V. 33. lpp.

⁶⁹⁾ W. G. 38.

tivisma, t. i. kad viņš nenes pilnīgu atbildību par visiem cilvēkiem un 2) kad cilvēks netaisnības apkaŗošana ir netaisns t. i. kad netaisnības apkaŗošana nav gara cīņa, bet tanī pielieto materiālu varu.

Subjektīva ir individa izturēšanās tad, kad viņš ir padots jūtu vai sajūtu ietekmējumam. Jūtas vienmēr rada pret zināmu cilvēku zināmas simpatijas vai nesimpatijas, un ja individs ļauj šīm jūtām sevi ietekmēt, tad viņa izturēšanās pret visiem cilvēkiem vairs nav vienāda — objektīva. Šāda izturēšanās ir pilnīgi pretēja kristīgās patiesības jēdziena satura prasībām.

Atbildības nešana par morāliiski tīru cilvēku, lai viņš būtu taisns pret pārējiem cilvēkiem, ir bez praktiskas nozīmes: indivīdam nav jāpilda pienākums, novērst viņa netaisno izturēšanos pret pārējiem cilvēkiem, t. i. šī atbildības nešana nav saistīta ar kristīgās mīlestības izpaušanos. Turpretī atbildības nešana par morāliiski grīmušu cilvēku liek indivīdam pildīt pienākumu: novērst šī cilvēka netaisno izturēšanos pret pārējiem cilvēkiem. Šī atbildības nešana ir saistīta ar kristīgās mīlestības izpaušanos. Ar kristīgās mīlestības izpaušanos saistīta atbildības nešana par visiem atstātiem, nicinātiem, morāliiski grīmušiem un trūkuma cietējiem, t. i. individa nestai kristīgai mīlestībai jāizpaužas tieši uz visiem cilvēkiem, kas neatstāj uz viņa jūtām patīkamu iespaidu.

Neietekmēta kristīgās mīlestības izpaušanās rada drošsirdību. Glēvie, nevarīgie un bailīgie nevar būt īstās kristīgās mīlestības nesēji. Baiļu neietekmēta kristīgās mīlestības izpaušanās bija visiem pirmkristīgās draudzes locekļiem.

Piegrīezīsimies tai parādībai, kad indivīds ir netaisns netaisnības apkaŗošana. Tā kā cīnīties par kristīgo patiesību var vienīgi ietekmējot cilvēku sirdsapziņu, tad arī netaisnības apkaŗošana jānotiek vienīgi šādā ceļā. Tāpēc apkaŗot netaisnību tā, kā tas nerunātu pretī kristīgās patiesības jēdziena saturam, nozīmē: uzpurēties par kristīgo patiesību, lai indivīds ar savām brīvprātīgajām ciešanām ietekmētu netaisno cilvēku sirdsapziņu taisnības uzvaras labā.

Šāda cīņa ir ļoti grūta: tā prasa no indivīda milzīgu garīgu spēku. Šāda cīņa prasa pilnīgu kristīgās mīlestības izpaušmi. Un to spēj Kristus gara iedvesmotā dvēsele.

D O M U I Z M A I Ņ A I

H. Biezais

Mūsu baznīca un tagadnes intelligēnce.

Pārdomas pēc kādām debatēm.

Ka ar baznīcu daudzi nav apmierināti un tanī saskata dažādus trūkumus, ir veca lieta. Ka pārmetumi bieži ir nedibināti un nepamatoti, nākas dienu dienā piedzīvot katram baznīcas darbiniekam. Tas laiks, kur mācītājos un baznīcā redzēja tā gara iemiesojumu, kas kūtrs sekot sava laikmeta kultūras dzīves gājumam, nav beidzies. Šos dažādos pārmetumus izsaka cilvēki, kas nav iedziļinājušies reliģiskajās lietās, vai kam šādu spēju vispār trūkst. Mēs šādu pārmetumu un pārmētēju dēļ varētu klusēt. Daudzos gadījumos tomēr esam spiesti iet vienu ceļu ar mūsu tautas pārējo intelligēnci, un ja tā mums pārmet baznīcas, jā, pat kristietības trūkumus, tad tas izraisa nopietnas pārdomas. Šinī konkrētā gadījumā tās izsaukušas kādas debates ar trijiem ļoti cienītiem ārstiem, no kuŗiem viens ir kādas lielākas sanātorijas direktors, otra ir ārste — lielākas ģimenes māte. Visi viņi ir nopietni, nosvērti un pozitīvi ievirzīti cilvēki. Domāju, ka tās problēmas, kuŗām mēs savās debatēs pieskāramies un kas izsauca manas tālākās pārdomas, ir tuvas katram domātājam, garīgā darba strādniekam.

Mēs, mācītāji, dzīvojot savu šauro speciālo interešu lokā, varam visus tos pārmetumus nedzirdēt. Tad mums liekas mūsu baznīcas un tautas reliģiskā dzīve normāla un apmierinoša. Citādi tas jau ir reliģijas skolotājiem, kam kopā jāstrādā ar citu zinātnisko disciplīnu pārstāvjiem. Visur tur, kur mēs izejam ārpus savas sabiedrības, mums ir jādzird ļoti spilgti un dažreiz pamatoti izteikti pārmetumi. Šeit dažus no tiem pieminēdams, neesmu mēģinājis tos mīkstināt vai klusināt.

Domas parasti koncentrējas ap trijām problēmu grupām. Mēs varam tās apzīmēt par teoloģisko, kultisko un paidagōģisko.

I

Pirmais jautājums, ar ko parasti šādas debates sākas, ja vien pretinieki ir atklāti, ir šāds — „kā jūs prātīgs cilvēks varējāt studēt teoloģiju un tapt par mācītāju?“ Un ja tad abild ar pretjautājumu — „jā, bet kādu jūs tur redzat ļaunumu?“ — sākas pārmetumi. Pirmkārt, ka mēs paši neticot tam, ko runājam, jo nemaz neesot iespējams tāds stāvoklis, ka nopietni domātājs cilvēks ar visu savu pārliecību varot aicināt cilvēkus projām no dzīves un apsolt kādu mūžīgu dzīvošanu. Neviens cilvēks taču neticot miesas augšāmcelšanai un miesīgai eksistencei kādā citā dzīvē. Kas gan varot pieņemt bībeles stāstu par pasaules radīšanu, jo zinātne taču sen esot to pierādījusi par nedibinātu un nepareizu. Ja baznīca un mācītāji visus cilvēkus saucot par grēciniekiem un piedraudot ar sodu nākamā pasaulē, ja stāstot, ka „miesas prāts ir nāve“, tad tas runājot pretim visām medicīnu pūlēm un visai viņu darba un dzīves jēgai, jo viņi taisni cenšoties miesu pasargāt no slimībām un nāves. Tāda veida apgalyojumi seko viens otram. Ja tad jūs, tikuši pie vārda, cenšaties rādīt, ka kristietība nemaz nenoliedz šīs pasaules eksistenci, ka tā neaicina tikai projām no dzīves, solidama mūžīgo dzīvību, bet ka tā gan aicina cilvēkus dzīvi centrēt ne empīriskajās dotajās vērtībās, bet ka tā, atzīdama pārempīriskas vērtības, grib dot taisni empīriskai dzīvei jēgu un nozīmi. Tas neapmierina. Jūs varat tālāk skaidrot, ka kristietības jēga nav jāmeklē dažādu dogmatisku formulējumu uzstādījumos, bet ka tā vispilnīgāki sevī ietver un atrisina dzīves jēgas, resp. ciešanu problēmu. Jūsu pretinieki gan atzīst Jēzus augstās ētiskās prasības, bet tanī pašā reizē piezīmē, ka tām līdzīgas ir sastopamas arī citās reliģijās un filozofiskās sistēmās. Norādot, ka Kristus mīlestības bauslis ir augstākais un pilnīgākais, jūs saņemsat piekrietošu atbildi, bet šis bauslis netiekot nekad pildīts, to nedarot ne baznīca, ne paši mācītāji, tādēļ viņiem vismazāk ir tiesības par to runāt. Neko nepalīdz vēl tālāka piekāpšanās un atzīšanās, ka baznīca un mācītāji ir nepilnīgi. Tādā gadījumā jūsu pretinieki konsekventi turpina domu tālāk un saka, ka tādām ētiskām normām nav nekādas nozīmes, ja tās neviens nepilda.

Apstājoties pie ciešanu jēgas problēmas, ko redzam vis-

pilnīgāki atrisinātu Kristus krusta nāvē, mēs izsaucam savos pretiniekos vislielākos iebildumus, jo šī patiesība vismazāk ir racionāli tverama un saprotama. Vienīgais ceļš, kas mums tādā gadījumā paliek, ir apgalvot, ka katram pienāks dzīvē tas brīdis, kad būs jācieš un jāpanes grūtumi, un ka tad būs atbalsts un sirds miers jāmeklē pie Kristus krusta. Arī tādu jūsu apgalvojumu nepieņems pilnīgi, bet iebildīs, ka ja palīdzība būšot vajadzīga, ka tad to izlūgšoties tieši no Dieva, vai arī rezervēsies uz tādu gadījumu, kur smagas ciešanas varētu arī nebūt. Ja tādā brīdī vēl tālāk pieminam nāvi, kā pēdējo šīs dzīves bezjēdzīgo apstākli, cerēdami tādā kārtā iegūt sev kādu atbalstu, mēs dzirdēsim, ka ārstam arī tā ir zaudējusi savu bezjēdzību, un viņš to ierindo dzīves kauzālā sakarībā.

Mēs varam vēl tālāk piekāpties un neizaicināt tādu cilvēku pārmetumus ar saviem dogmatiskiem apgalvojumiem par miesas augšāmcelšanos, visas kreatūras un „miesas prāta“ grēcīgumu, taču tas vairs nepalīdz, un viņi tomēr paliks pie saviem noliedzējiem uzskatiem.

Šādus intelligences uzskatus varam gan saprast un rast tiem izskaidrojumu, bet tos nevaram atzīt par pareiziem. Pirmkārt, lielais vairums no tās ir uzaugusi pirmskaņa materiālistisko uzskatu iespaidā. Pasaules karš vēl vairāk šādus uzskatus padziļināja un ļāva tiem nostiprināties. Tālāk pats šīs intelligences tapšanas ceļš skolās un sevišķi universitātē stāv tālu no reliģiskās iespaidu sfairas. Ja vēl kaut cik var runāt par praktisko reliģiskumu, tad tomēr nevienam ārstam, inženierim, vai dabas zinātniekam nav pazīstama dziļāka teoloģisko jautājumu problēmātika. Otrkārt, zīmīgi ir šīs intelligences noliedzēji spriedumi tanī ziņā, ka tie no praktiskā derīguma viedokļa spriež par teorētisko patiesīgumu. Nupat pieminētie iebildumi par pasaules radīšanu, kreatūras grēcīgumu u. t. t. stāv ar kristietības būtību tādā pat sakarā, kā kāds mūsu rakstnieks izteicies par saviem darbiem un savu dzīvi, ka tiem esot tāds sakars kā ziedošam linu laukam ar linu kreklu. Ja viens no pelēkā linu krekla grib spriest par linu ziedu skaisto zilumu, tad mēs to viegli saprotam kā aplamību, bet kad viens noraida pašu kristietību tās sekundāro izpaudumu dēļ, tad tas mums nemaz neliekas tik nepareizi. Mēs gan saprotam, ka cilvēks,

kas visu savu izglītību ir ieguvis un dzīvi nodibinājis pēc zināmas racionālas schēmas pateicoties racionālai atziņai, kas tik prāta visspēcībai, nevar pieņemt kristietības irracionālo saturu bez ierunām, bet tādā gadījumā tas nav uzskatāms par kristietības trūkumu, bet gan par nepilnīgu un vienpusīgu izglītību. Vēl labāk tas uzskatāmi izteicams šādi — ja viens saņēmis un lieto ārsta parakstītas zāles, par kuŗām ārsts zina to kauzālo iedarbības sakaru, tic kādu pārdabīgu spēku līdzdalībai, tas uzskatāms par neintelligentu mānticīgu cilvēku. Šinī gadījumā tikai gājiens ir pretējais.

II

Pieskaroties baznīcai, mūsu dievkalpojumiem un citiem kristietības kultiskiem izpausmes veidiem, arī šeit dzirdami iebildumi. Visasākais pārmetums starp daudziem ir tas, ka baznīcā liekot dziedāt tādas dziesmas, kuŗām nav nekādu dzesjas vērtību, kuŗas pilnas ar priekšstatiem par elli, tiesu, grēku, dažādiem žīdu (domāts — ebrēju) nosaukumiem, kā Isrāēls, Ciana u. t. t. Ja tādām dziesmām esot kāda vērtība, tad vienīgi vēsturiska, bet Dziesmu grāmata jau neesot domāta lai aizpildītu vēstures vietu.

Ja arī aizejot uz baznīcu ar labāko apņemšanos iegūt savai dvēselei kādu stiprinājumu, tad jau šādas dziesmas nokaujot katru dziļāku pārdzīvojumu. Tam vēl pievienojoties svešiem priekšstatiem un vārdiem piesātināta liturģija, un ja tad vēl mācītājs no kanceles pasludinot mūžīgo grēku sodu, esot nelaimīgam un sašutušam jāatgriežas mājā. Ja baznīcā varot iegūt kādu stiprinājumu savai dvēselei, tad tas esot atsevišķās svētku reizēs, kad dziedot no dziesmu lapiņām jaunas dziesmas, piedaloties dievkalpojumā koris, esot labs ērgelnieks. Daudz labāk esot tomēr noiet, piemēram, uz pareizticīgo baznīcu, kur esot vairāk klusuma un miera — un to jau cilvēka dvēsele arī meklējot.

Sakarā ar teoloģiskajiem jautājumiem to mazāk vērojam, bet šeit noteikti un apzinīgi tiek izvirzīta latviskuma prasība. Intelligence grib, lai dziesmas, liturģija, resp. dievkalpo-

jums būtu latvisks. Tādēļ arī pret to ir grūti celt kādus nopietnus pretargumentus.

Tanī pašā laikā intelligēnce dievkalpojumā meklē mistiskā pārdzīvojumu, viņa grib klusu mieru u. t. t. Ja mēs to uzskatām kā īpatnēju mūsu laikmeta satrauktā cilvēka dvēseles prasību, tad to varam uzskatīt par apstākli, kas jāņem vērā tikai pa daļai, jo baznīcai nav jāseko visam laikmetiskajam, bet vai reliģiskajai dvēselei nav vispār prasība pēc mistikas?

Liela daļa šo pārmetumu, kas skar mūsu baznīcas kultisko pusi, ir grūti atvairāmi. Mums nav arī jāaizmirst, ka ar intelligentiem debašu biedriem mēs nevaram neko panākt ar kailiem apgalvojumiem. Mums katrs viņu iebildums ir jāatspēko ar lietišķiem norādījumiem. Laikam nebūs daudz to mācītāju, kas ar savas sirds pārliecību ņemsies aizstāvēt mūsu baznīcas visas pašreizējās kultiskās īpašības.

III

Kad mēs jau tik tālu bijām debatējuši, tad ārste, ģimenes māte sacīja: — „Es nesaprotu, kā tas nāk; es domāju, ka tikai manā skolas laikā tā mācīja ticības mācību. Mans mazais dēls šogad apmeklēja pirmo klasi pamatskolā — un viņam tūlīt jā-mācās par pasaules radīšanu, Paradīzes dārzu, Ādamu un Ievu, pirmo grēkā krišanu, Abrāmu u. t. t. Es taču pati tam neticu. Kā lai es varu to saprast, ja manam bērnam jā-mācās tādas lietas. Sakāt, vai jūs to atrodat par pareizu?“

Paidagoģiskais lauks man ir svēšāks, trūkst praktiskās pieredzes un piedzīvojumu, tādēļ mani paskaidrojumi varbūt nebija tik pilnīgi, kādi tie varēja būt citā situācijā. Es vienīgi varēju norādīt uz Vecās un Jaunās derības ciešo sakarību, ka pēdējā nav bez pirmās pilnīgi saprotama. Norādīju arī uz daudziem ļoti vērtīgiem reliģiskiem elementiem Vecajā derībā, kuriem ir pilnīgi īpatnējs un nozīmīgs vispārcilvēcīgs raksturs. To mani debašu biedri nemaz nenoliedza, bet ja tāds sakars abām derībām esot, lai tad to noskaidrojot paši teologi un ja esot vērtīga viela, lai tad sakopojot pašu to labāko, bet pie tādas droši vien nepiederēšot augstāk pieminētie stāsti. Ja jau mēs paši neticot pasaules radīšanai sešās dienās, tad vēl ma-

zāk tiesības to mācīt bērniem. Uz manu paskaidrojumu, ka tas ir viens īpatnējs pasaules izcelšanās izskaidrojuma veids, ka tā ir naivā tautas atbilde uz vienu no smagākām un grūtākām mīklām, ko arī zinātniskais garš nespēj izskaidrot, es saņēmu atbildi, ka tas esot jūdu īpatnējais izskaidrojuma veids, kādēļ tad mēs tam blakus nešādot citu tautu līdzīgus minējumus. Tāds pat nemiers ar grēkā krišanas stāstu, jo tas varot jaunatnē izsaukt vienīgi piedauzību. Esot neapstrīdama pedagogiska patiesība, ka bērnam jā māca pozitīvais, viņš ar to jā sajūsmina, lai rastos vēlēšanās tam sekot. Sevišķi reliģijas mācības uzdevums esot modināt visus pozitīvos un ētiskos spēkus, ko taču nepanākot ar Paradīzes stāsta negatīvām ainām, kur pat tik elementāra ētiska parādība kā darbs uzskatīts pār grēka sodu. Ja arī mazajam bērnam ieskaidrošot un viņš naivi noticēšot, ka tādā veidā ļaunums ir radies, tad vēlāk, kad šie bērni izaugšot lieli, mums pašiem šie stāsti būšot jāatsauc, un taisni tā esot mūsu lielākā kļūda, jo reiz maldināti, tie vēlāk neticot arī tam patiesi pozitīvam, ko mēs mācot.

Tā bija intelligentās mātes sirds, kas jutās sāpināta un aizskārta, tādēļ arī iebildumi bija ar emocionālāku nokrāsu. Arī man atklāti jāatzīst, ka mani pretargumenti nebija tādi, kas spēj pilnīgi pārliecināt.

Ja mēs beidzot atzīmējam dažas vispārējas atziņas, tad tās vērsas pret virsrakstā minētām abām pusēm.

Pirmkārt mūsu laiku intelliģence ir lielā mērā pirmskaņa garīgā mantojuma tālāk nešēja. Tā ir saņēmusi vienpusīgu racionālu izglītību un tās ievirze ir praktiska, tādēļ arī reliģijas jautājumos viņas vadošā zvaigzne ir vienpusīga racionālā atziņa, kas tālu neaptver visas cilvēka psihiskās dzīves norises. Ar katru dienu vairāk mēs mācāmies atzīt jau tīri eksakto zinātņu loka faktoru un apstākļu darbību, kas nav izskaidrojami tādā ceļā, nemaz nerunājot par dvēseles dzīves parādībām, kurās ietilpst arī reliģiskais pārdzīvojums.

Otrkārt, savu lielu lomu mūsu intelliģences attiecībās ar baznīcu spēlē pirmskaņa īpatnējais vāciskais un dogmatiskais gars. Tā nemaz necenšas izprast un pārbaudīt tagadnes reliģisko un baznīcas situācijas. Tā vienkārši tos spriedumus, kas

bija pa daļai pamatoti un vietā pirms trīsdesmit gadiem, nekritiski attiecina kā mantotas tradīcijas arī uz tagadnes baznīcas dzīvi.

Tomēr inteliģences izteiktie pārmetumi satur savu daļu patiesības. Mēs tos dažreiz baidāmies atzīt. Tā tas nedrīkstētu būt. Tas nenozīmētu neko citu, ka mūsu teoloģiskās domas apsīkumu.

Mums ir jābūt pašiem, ar tik lielu skaidrību un drosmi, ka mēs varam pateikt katram mūsu nicinātājam, ka mums nav jākaunās būt par mācītājiem, jo mēs aizstāvam dziļas un svētas patiesības, neatkarīgas no atsevišķo cilvēku patvaļīgas atzīšanas vai neatzīšanas. Mums būtu žēl, ja kādam glēvam mācītājam pietrūktu šādas drosmes. Bet tanī pašā laikā mums jāprot skatīties sejā visiem trūkumiem un kļūdām, arī tad, ja mums to saka pretinieki. Tradīcijas ir augsta un svēta lieta, bet ja tās nokauj dzīvo garu, tad tās top par nepanesamu slogu un ļaunumu. Mums ir jāatbrīvojas no liekā, sekundārā, lai mēs vairāk un dedzīgāk varētu aizstāvēt nekad neapstrīdamās kristietības pamata patiesības par mīlestību, kas pārvar visu, piedod visu, par mīlestību, kas pie krusta mira, lai mēs dzīvotu.

Ja mūsu baznīcai nav jauku dziesmu un ir citi trūkumi, tad tie nav jāaizstāv, nav to dēļ jākaunās, jo mēs zinām pietiekoši labi savas baznīcas vēsturi, zinām, kā tie ir radušies. Mums jādod vieta tam jaunam, kas nāk labs un derīgs, mūsu laikam piemērots.

Profesors K. Kundziņš jau tuvu trīsdesmit gadus atpakaļ cīnījās par sirsnīgāku reliģisko garu skolā. Cik daudz pārmetumu un nedibinātu iebildumu viņam nebija toreiz jāsaņem, bet tomēr viņš ne soli no šiem saviem uzskatiem nav atkāpies, tā dēļ arī panākumi nav izpalikuši un viņš vairs nav vienīgais, kas šādus uzskatus aizstāv. Skolotāju saimē klusībā viņam ir daudzi sekotāji. Ja mēs tagad vēl dzirdam pārmetumus, tad tas ir tikai laika jautājums, kur tas kļūs citādi.

Mums savu trūkumu dēļ nav jāizbīstas un jāiebāž galva smiltīs, lai neredzētu briesmas, kas mums tuvojas. Mums baznīcas darbiniekiem ir jādara tas, kas ir neatliekams, lai mēs nenoziegtos pret savu Dievu un tautu.

SKOLA UN PAIDAGŪĢIJA

Māc. P. Brencis,

Rīgas pils. V. Olava komercsk. ticības māc. skolotājs.

Ticības mācības stunda komercskolas III. klasē.

Temats: Jēzus mācība par Dieva valstību.

Dieva jeb debesu valstības jēdziens Jēzus mācībā ieņem centrālo vietu. Ar saucienu: „Laiks ir piepildīts, un Dieva valstība ir tuvu atnākusi!“ Jēzus iesāk sludināt Dieva evaņģeliju (skat. Mark. ev. 1, 14—15).

„Laiks piepildīts“, šie vārdi ir it kā atbilde visa tā laikmeta ilgām un cerībām (gan pie jūdiem, gan grieķiem, gan arī citiem) — par jauno kārtību, par jauno pilnvērtīgo dzīvi, par laimīgo valstību. Tagad tas piepildīsies! „Dieva valstība ir tuvu atnākusi!“

Bet: 1) Kas, pēc Jēzus mācības, ir Dieva valstība?

- 2) Kad un kā tā iestāsies?
- 3) Kur tā nodibināsies?
- 4) Kas to iemantos?
- 5) Kas tagad jādara?

1. Dieva jeb debesu valstība.

Tā Jēzus izpratnē ir tāda valstība, kur patiesi valda Dievs un kur arī pavalstnieki pilnīgi respektē sava valdnieka — Dieva prātu un Dieva gribu. Kur Dievs ir mīlēts debesu Tēvs un cilvēki — mīlētāji bērni.

Tomēr — nav nemaz tik viegli raksturot šo Dieva valstību, nevar tik īsi un īsti pateikt, kas ir Dieva valstība. Jo Dieva valstībai ir savi noslēpumi, kas mācekļiem ir zināmi, bet citiem jāmacās izprast no Jēzus līdzībām (sal. Mark. 4, 11). Bet reizēm pat mācekļi neizprot Dieva valstības noslēpumus (Mark. ev. 8, 21).

Sakarā ar šo noslēpumaino, risināmi arī citi jautājumi par Dieva valstību.

2. Kad un kā iestāsies Dieva valstība?

Lūk. ev. 17, 20—21 lasām: „Uz farisēju jautājumu (Jēzum), kad nākšot Dieva valstība, viņš tiem atbildēja: Dieva valstība nenāk ārīgi redzamā veidā. Nevarēs arī sacīt: Redzi, še viņa ir, vai tur — jo, redziet, Dieva valstība ir iekš jums.“ Citā gadījumā viņš saka: „Tu neesi tālu no Dieva valstības!“ (Mk. 12, 34). Līdzībā par desmit jaunavām Jēzus par Dieva valstības nākšanu saka: „Jūs nezināt ne dienu, ne stundu!“ (Mat. ev. 25, 1—13). Bet lūgt viņš māca: „Lai nāk Tava valstība!“ — Tā tad, ir iespējami brīži, kad Dieva valstība jau ir klāt, mūsu vidū; ir iespējams, ka mēs aicinājumu uz šo valstību palaižam gaŗām, bet katrā ziņā: „Esi vienmēr nomodā, esi gatavs to saņemt!“

3. Kur nodibināsies Dieva valstība?

Tur, kur valdīs Dieva prāts. „Tavs prāts lai notiek kā debesis, tā arī virs zemes“. — Še, zemes virsū, Dieva valstībai arvien vēl jānāk, bet augstākā, neredzamā, transcendentālā pasaulē (debesis) tā jau pastāv.

4. Kas iemantos Dieva valstību?

Dieva valstība pieder bērniem (Mk. 10, 13—16; Mt. 19, 14 un Mt. 18, 1—4). Dieva valstība pieder tiem cilvēkiem, kas taisnības dēļ top vajāti (Mt. 5, 10—12). Kas pats pazeļmojas, tas ir lielākais Dieva valstībā (Mt. 18, 1—4). „Ne ikkatrs, kas uz mani saka: Kungs! Kungs! — ieies debesu (Dieva) valstībā, bet tas, kas dara mana debesu Tēva prātu.“ (Mat. 7, 21.)

5. Kas mums tagad jādara?

Kas jādara, lai pie mums nāktu Dieva valstība? — Šis jautājums attiecās uz Jēzus laika cilvēkiem un attiecas arī uz mums — šinīs laikos. — Cilvēkiem jānāk visciešākā sakarā

ar savu valdnieku — Dievu. Tas panākams mīlestības ceļu ejot: mīlēt Dievu pār visām lietām un savu tuvāku kā sevi pašu.

Jēzus pats tad arī ir devis piemēru, kā izturēties pret Dieva radību, sevišķi pret cilvēkiem: vajaga palīdzēt mazākam, vājākam, vajaga pacelt kritušo, vajaga paēdināt izsalkušo un padzirdināt izslāpušo u. t. t. Caur sāpēm un ciešanām jāiet Jēzum un arī tev, cilvēks, lai zustu posts, ļaunums, lai kristu sātāna (velna) vara un lai parādītos Dieva valstības godība.

Kad valdīs lielā, svētā mīlestība, kad tā apstaros kā lielos, tā mazos, kad tā vienos cilvēkus un Dievu, tad būs Dieva valstība atnākusi — atnākusi arī virs zemes.

Kas meklē Dieva valstību, tas lai atgriežas, t. i. lai atdzimst, lai kļūst cits cilvēks. „Atgriezieties no grēkiem, jo debesu (Dieva) valstība tuvu klāt nākusi.“ (Mat. 4, 17.)

Tā Jēzus sludina Dieva valstību visiem, visiem. Atveriet savas sirdis!

(Lasīsim Jēzus līdzības par debesu (Dieva) valstību!)

Erna Freija

Bērnu un jaunatnes literātūra.

II

Mazie lasītāji, galvenā kārtā zēni, meklē lasāmā vielā netikai parasto dienu norises attēlojumu, bet gan kaut ko nebijušu; tie ir piedzīvojumu apraksti gan ticami, gan neticami pārspīlētos veidos. Pagājušais gads ir devis šai nozarē grāmatas, kurās dēkainiem piedzīvojumiem ir piesaistītas ētiskas atziņas un spriedumi, kas parasti trūkst šāda veida grāmatām. Pie tādām pozitīvām piedzīvojumu grāmatām pieder Vilmas Delles „Laimīgie Jāņi“, Lidijas Perlbachas „Ludis dodas pasaulē“, un pa daļai arī J. Širmaņa „Jūras zaķi“.

Vilma Delle, „Laimīgie Jāņi“ (172 lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Autore šajā grāmatā labā valodā un izteiksmē ietvērusi zēnu nemieru ar vecāku doto darbu. Šis

nemiērs kopā ar alkām vairāk redzēt un ar dziņu būt patstāvīgiem un neatkarīgiem izraisa vēlēšanos bēgt. Kurpnieka Skutuļa vecākais dēls Atvars nevar samierināties ar savu gana darbu. Tā viņš kopā ar brāli bēg no darba un vecākiem uz Usmas ezera Moricsalu, lai varētu tur dzīvot jaunu, nebijušu, vaļīgu dzīvi, kur pats būtu visa noteicējs. Ceļā ir dažādi piedzīvojumi, līdz gadās tā, ka viņi nokļūst pavisam neapdzīvotā, alkšņiem apaugušā salā, kur ir tikai aitas. Slepus paņemtā laiva ir aizstumta, pajumtes nav, nav arī ko ēst, un brālis Vilnis saslimst, bet projām tikt nav izredzes. Tālāk Vilma Delle rāda asu pagriezienu piedzīvojumu kārā Atvara domāšanā. Viņam ir tā itkā nupat būtu sapratis, „ka ir dzīve un ar kādām neredzamām saitēm viņš bijis piesiets tai kopai, ko sauc par vecākiem, brāļiem un māsām. Un pie tās vietas, kur mīta šī ģimene“ (98. lp.). Tāpat autore viņu nostāda tā, ka viņš asi izjūt savu vainu un atbildību par mazo brāli, ko pierunājis bēgt sev līdz (99. lp.), un izjūt pienākumu nogādāt brāli atkapal mājā (112. lp.). Šajā vietā autore ir būtiski pareizi parādījusi, kā mazā zēnā mostas un attīstās vainas apziņa. Kad viņus izglābj, tad lai varētu izlīdzināt citiem savu pāri nodarījumu, ir jāpārvar viens šķērslis „meli kā zvīnas jānobrauka“ (134. lp.). To arī autore liek viņam izdarīt, tā radot zēna tipu, kas netikai var izdomāt melus, tos izrunāt, bet arī īsti vīrišķīgi pateikt: „Es jums sameloju“ (134. lp.). Vilma Delle liek zēnu dēkai nobiegties ar atziņu, ka zēnu trauksme pēc svešas malas, pēc savas dzīves, ievadīta pareizā gultnē, dod iespēju veikt darbus, kas ir labi un vērtīgi arī no pieaugušo viedokļa. Zēnu — dēkas ierosinātāju — autore parādījusi ļoti raksturīgu. Viņam pat netrūkst puikas dižošanās ar zināšanām, kas viņam pašiesībā nav. Grāmatu ir vērts arī izlasīt pieaugušiem un varbūt taisni vecākiem, kam aug tādi trauksmaini un nemierīgi zēni, kas no malas skatoties liekas mazliet paslinki uzdotā darba darītāji.

Lidija Perlbacha, „Ludis dodas pasaulē“ (199 lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Šī grāmata krāsainā vizmā liek bērnam acu priekšā uzskatāmi pamirdzēt ģeografijas stundās dzirdētiem stāstiem par svešām aizjūras pilsētām, kurās nonāk romāna mazais varonis Ludis. Viņš ir

bāra bērns, kas dabū izjust visus ceļojošā cirkus grūtumus, bet mīcās arī redzēt un iemīļot dažādus zvērus un saprast viņu prasības pēc barības. Meklējot izbēgušo cirkus lācīti, viņš aizklist no cirka tik tālu, ka vairs pie tā neatgriežas un kopā ar lāci aizbēg uz kuģa. Kā kuģa misinš viņš redz daudzas ostu pilsētas, gan Francijā, gan Spānijā un pat Afrikā — līdz atrod kuģa kapteinī sev tēvu gādātāju. Atzīmējams ir Luža godīgums un patiesīgums, jo autore viņu ir rādījuse tādu, kas nekad nevar melot un arī nemelo. Grāmata ir zināms ieguvums piedzīvojumu mīļotāju zēnu grāmatu krājumā, jo līdzīdiem jūrnieku darba un kuģa aprakstiem nepretenciozā veidā starp notikumiem un pārdzīvojumiem izmanāms patiess godīgums, labi saredzama dzīvnieku mīlestība un gaiši parādīts, ka darbs, kas darīts ar visu sirdi, tiek augsti novērtēts.

J. Širmanis, „Jūras zaķi“ (64 lp.). Izdevis A. Gulbja apgāds. Brāļi Reinis un Gusts aizbēg no sava saimnieka bailēs, ka viņus netur par zagļiem un nesit par uzticētās naudas nozaudēšanu. Viņi grib nokļūt uz kuģa un tālāk ceļot uz Gambiju meklēt paslēpto zeltu. Uz kuģa tikt viņiem izdodas, bet Gambijas vietā kapteinis viņus izliek Liepājā, atstājot illūziju, ka viņi ir Gambijā. No neziņas, bailēm un apmulsuma bēgļus atsvabina kāds inženieris, kam zēni arī izstāsta, ka viņi meklē zeltu. Tālāk autors vada lasītāju kopā ar abiem zēniem pa Liepājas drāšu fabriku, tā rādot, kā zelts rodas tepat Latvijā. Vajaga tikai strādāt, jo darbs ceļ vīru (61. lp.). Zēni arī to dara un, nopelnījuši naudu, brauc atpakaļ pie tēva, bet ne vairs kā zaķi. Tagad viņi ir mācījušies darbu pazīt un strādāt.

Grāmatā ielikta doma par darba nozīmīgumu un vajadzību ir laba, bet vai tādēļ bija jāveido tāda situācija, ka citkārt mierīgie un kārtīgie zēni ir piespiesti bēgt no grūta darba. Viņi bēg aiz bailēm no pelnītā soda. Un tādēļ iznāk tā, ka alga ir ļoti patīkamā ekskursija pa Liepājas drāšu fabriku. Šāda situāciju sakausēšana no ētiskā viedokļa tomēr nav vēlama.

GRĀMATU APSKATS

Prof. Dr. V. Maldonis — **Praktiskā kristietība (Oksfordas konference)**. Izdevusi Ev. Lut. Baznīcas Virsvalde, 1938.; 158 lpp. teksta un 2 lapas ar attēliem (Kristīgā atziņa un dzīve. 1. numurs).

Pagājušais 1937. g. bij svarīgs kristietības oikumeniskajā kustībā, t. i. tais kristīgo baznīcu vienības centienos, kas nodibina ciešākus sakarus starp atsevišķām konfesijām un baznīcu grupām un meklē vispārderīgas oikumeniskas normas visai kristietībai. No 12.—26. jūlijam notika Oksfordā otra pasaules sanāksme, t. s. praktiskās kristietības oikumeniskai kustībai, kas izgāja savā laikā no Zviedrijas virsbīskapa N. Sēderblūma († 1931.), noturēja pirmo pasaules konferenci Stokholmā 1925. g. un tiek dēvēta par kristietības apvienošanu „dzīvē un darbā“ (on Life and Work). Pāris nedēļas vēlāk, no 3.—18. augustam, Skotijā Edinburgā noturēja pasaules sanāksmi otra kustība, kas iecerēta Amerikas episkopalās baznīcas vadoņu aprindās, bij saaicinājusi pirmo pasaules konferenci Lozannā 1927. g. un meklē kristīgo baznīcu vienības pamatus ticības apliecībā un satversmē (on Faith and Order). Savā laikā par pirmajām pasaules konferencēm Stokholmā un Lozannā bij ziņojumi „Svētdienas rītā“, bet abu kustību turpmākie likteņi nespeciālistam palika gandrīz nezināmi. Tagad abu kustību turpinātāji, vadītāji un līdzdarbinieki nostājās atkal visas pasaules priekšā savās lielajās sanāksmēs. Pirmā no tām, ko bieži sauc arī par Stokholmas kustību, bij izvēlējusi savai Oksfordas sanāksmei tematu: baznīca, sabiedrība un valsts. Maldoņa grāmata „Praktiskā kristietība“ ir šīs sanāksmes darbības pārskats ar dažām ievada ziņām un kritiskām piezīmēm.

Pēc īsa ievadijuma autors dod kādās 7 lappusēs pārskatu par baznīcu tieksmēm pēc oikumeniskās vispasaules sabiedrības un nosauc, īsi raksturodams, veselu rindu „starptautiskā rakstura organizāciju un kustību“. Šāds saraksts parādās latviešu valodā pirmo reizi, ja neskaita manu pārskatu par kristietības apvienošanās centieniem „Kristīgajā baznīcas vēsturē“. Maldoņa pārskats diemžēl novecojies, sastādīts pēc datiem, kas bij savākti līdz 1925. g.; trūkst pat norādījumu uz Stokholmas un Lozannas konferenci. Vispār par pašas oikumeniskās praktiskās kristietības kustības izveidošanos dabūjam nepilnīgas ziņas tikai no dažiem konferences runu un referātu atstāstījumiem (13. un 27.—30. lpp.). Arī Oksfordas konferences dvēsele un galvenais vadītājs Dž. Mots būtu pelnījis vairāk datu par savu personu nekā ģimetni un lakonisko norādījumu 25. un 143. lpp.: „internacionālās misijas padomes priekšsēdis (prezidents)“. Lasītāji

paliek nezināšanā, kā misijas padomes prezidents tapis par Oksfordas konferences prezidentu un faktisko vadītāju (16. lpp.).

Pēc Kenterberijas archibīskapa atklāšanas runas atstāstījuma autors iepazīstina ar Oksfordas konferencēs vispārīgo attēlojumu savā skatījumā 15.—27. lp., pievienodams klāt ziņas par konferences darba kārtību un vadību, un par Oksfordu. Tēlojums ir personisks un interesants.

Konferences darbībā ievada tuvāk divas plašas nodaļas. „Pirmās nedēļas darbi” dod 3 ievada referātu un 9 zinātnisku referātu un 4 ziņojumu (par baznīcas stāvokli Vācijā, Amerikā, Japānā un Spānijā) atstāstījumus. Zinātnisko referātu temati: baznīca (6 referāti un autora iecienājumi no tiem), valsts, kristīgā ētika.

„Otrās nedēļas darbi” sākas ar autora kopsavilkumu par sekulārizētās dzīves raksturīgajām iezīmēm. Tālāk autors sniedz 5 sekciju atzinumu tulkojumu, piesprauzdams, izņemot III sekciju, savus kritiskos vērojumus. Sekciju temati bijuši: I — baznīca un tauta, II — baznīca un valsts, III — baznīca un saimnieciskā dzīve, IV — baznīca valsts audzināšanas darbā un V — Una sancta (vienotā svētā baznīca) un tautu pasaule.

Šī nodaļa (60.—135. lp.), kurai piekļaujas „Oksfordas konferences vēstījums (aicinājums un atgādinājums) visām kristīgām baznīcām” (136.—141. lp.), ir visplašākais un pār pārīm bagāts dažādām praktiskās kristietības problēmām un norādījumiem uz to atrisinājumiem. Kaut ko atsevišķu izcelt un raksturot nav ne maz īsos vārdos iespējams. Visam iet cauri svētā nopietnība: „Mēs aicinām pasauli pie Kristus kājām” (136. lp.).

Ziņas par oikumeniskās konferences nākotnes gaitām, par izvēlēto 35 vīru padomi, par sarunām ar Edinburgas konferenci un gaidāmo abu kustību apvienošanu un apvienības pārvaldes un reprezentācijas orgāniem, kā arī par pasaules kristīgo jaunatnes konferenci 1939. g. noslēdz informātīvo daļu. Autora „atskats — vērtējums” (147.—154. lp.) aizķer vēl tiklab pašu oikumenisko kustību un tās panākto baznīcu vienību, kā arī uzstādītās problēmas un pieņemtās tezes.

Grāmatai pievienotas Kenterberijas archibīskapa, prezidenta Mota, archibīskapa T. Grīnberga un V. Maldona ģimietnes.

Grāmatas tekstam būtu lieti noderējusi rūpīgāka valodas korrektūra, lai izskaustu konstrukcijas negludumus un smagumu un vienu otru parupju valodas kļūdu, piem.: „cīņa dēļ” (129. lp.), „redzes viedoklis” (80. lp.), „uz visasāko” (137. lp.), „vispasaules” u. t. t.

Runājot paša autora vārdiem (4. lp.): „Šī grāmata savā ziņā ir pirmā, kur vispusīgi iztirzāti praktiskās kristietības jautājumi, t. i. morāles un reliģijas iedarbība sociālā dzīvē”. Kā redzams no mana satura atstā-

stijuma, tie visi ir ļoti svarīgi un aktuāli jautājumi, un tāpēc grāmatai būtu jāatrod ceļi pie visiem mācītājiem, ticības mācības skolotājiem un apzinīgiem izglītotiem draudzes locekļiem, kas grib kalpot Dieva valstībai, bet negrib aizvērt acis pret dzīves īstenību.

L. Ādamovičs.

Prof. Dr. lic. I. Bencingers — **Isrāēla literātūras vēsture.** Rediģējis doc. Dr. E. Zicāns. L. U. Studentu padomes grāmatnīcas apgāds, 1938. VIII, 264. lpp., VIII tab.

Saņemot pirmo latviešu valodā iznākušo grāmatu šinī Vecās Derības disciplīnā, jāizteic pateicība un prieks. Nelaiķa profesora I. Bencingera plašais darbs lasītāju iepazīstina ar Isrāēla literātūras vēsturi un viņas problēmām. Pieeja darbam ir objektīvi zinātniska. Iztirzājuma veids un stils vienkāršs, gandrīz „populārs“. Šīs abas īpatnības, kuŗas mūsu neaizmirstāmais skolotājs prata sevī apvienot, padara šo grāmatu vienādā ziņā vērtīgu studiju iesācējiem, kā arī turpinātājiem. Tādēļ grāmata ieteicama ikvienam mūsu Teoloģijas fakultātes studentam un absolventam, visiem intelligentiem draudžu un baznīcas darbiniekiem un dalībniekiem. Varbūt, iedziļinājoties dziļāki Vecās Derības saturā un vielā, sabiedrībā allaž dzirdamie un dažu personu propagandētie paviršie uzskati kļūs nopietnāki.

a) Grāmatas ārējais ietērps ir glīts un dara izdevējam godu. Pieļikumā 16 attēlojumi ilustrē rakstu valodas paņēmienu attīstību senajā Orientā. Dekoratīvais Šema's zīmogs bez tam grezno vēl arī vāku. Varētu vienīgi vēl vēlēties lieku balta papīra aizsarga loksni aiz beidzamās (VIII) tabulas un konsekventāku lapas pušu skaitīšanas izvestu principu satura rādītājā; vietām (piem. 145. lp. p.) drusku nelīdzeni arī burti vārdu salikumā („tikai memuāru...“). Bet šādu trūkumu ir maz.

b) Grāmatas saturs, kā priekšvārdos (III lp. p.) un vietām (piem. 156. lp. p.) arī tekstā teikts, izaudzis no lekcijām šinī disciplīnā, kas lasītas paralēli citiem priekšmetiem Latvijas Universitātē. Gluži bez Isrāēla tautas vēstures zināšanām lasītājam būs grūti visur autoram sekot. Vietām tas izjutīs arī to, ka autors apzināti viņu atstāj „pusceļā“. Bet visur „kompensācija“ tika sniegta citos priekšmetos, kas pa daļai līdzīgā kārtā rūpīgi sakārtoti. Tie ir Isrāēla tautas vēstures un Isrāēla reliģijas vēstures manuskripti, kuŗus atstājis mums nelaiķis. Aplūkojot izdoto, un doc. Dr. Zicāna kga rediģēto, Isrāēla literātūras vēsturi kā vienu šīs „triloģijas“ sastāva daļu, zūd arī iebildumi, kas varbūt varētu rasties pret ne gluži vienmērīgo vielas apstrādājumu, jo profētiskā literātūra un Psalmi aplūkoti konspektīvāki, nekā Pentateucha avoti. Īpatnējs ir grāmatas virsraksts: „Isrāēla literātūras vēsture“, kuŗu autors precizējis un pamatojis grāmatas ievadā (3. lp. p. un sek.). Šie ievada vārdi rāda, cik objektīva ir autora uztvere. Vārda „Isrāēls“ izpratne īpaši gan nav precizēta, bet izriet tikpat labi no pašas apskatāmās vielas, kā arī studijām šīs tautas

vēstures disciplīnā. Pirmajā grāmatas daļā autors runā par Vecās Derības tekstu, kānonu un tulkojumiem, (7.—26. lp. p.). Īpatnējai ebrēju un citu svešo vārdu transkripcijai redaktors, doc. Dr. Zicāna kgs, veltījis daudz pūļu. Varētu ieminēties, ka Ras Šamrās burtu skaits (17. lp. p.) tagad ir noteikts (29 zīmes).

Otrā grāmatas daļa ir visplašākā (27.—244. lp. p.), jo autors šeit 41 paragrafā sniedz ziņas par atsevišķām Vecās Derības grāmatām un viņu izcelšanos. Penta- un Heksateucha kritikā dominē vēsturiskais kritiskais viedoklis spilgtāki, nekā profētisko rakstu apskatā. Prof. Bencingers tomēr neiet tik tālu, kā citi vecāki un arī moderni pētnieki, kas Jahvista un Elōhista avotus sadala vēl sīkāki (J¹, J²; E¹, E²). Nav darbā arī aizrādījumu uz iebildumiem, kas visjaunākajā laikā pacelti pret Elōhista avota patstāvību. Velhauzena (Wellhausen) kritiskās eksēgētiskās skolas atzinumus autors ir padziļinājis patstāvīgiem darbiem un vērtējumiem avotu šķirošanā un viņu piederības noteikšanā. Sevišķi vērtīgas tās vietas, kas raksturo galveno avotu īpatnības. Ja šinīs vietās parādās autora lielā precizitāte un cenšanās saprast šo avotu raksturīgākās iezīmes reliģiskajā kultiskajā dzīvē, tad šī interese tomēr nav vienpusīga.

Apskatot Soģu grāmatas izcelšanos, blakus „teoloģiskai schēmai“ minēta arī „chronoloģiskā schēma“. Šis piemērs rāda, cik lielas pūles pieliktas darba chronoloģiskai vēsturiskai pusei, fiksējot ne tikai mīklainā Soģu laikmeta chronoloģiju, bet cenšoties katrai lielākai jeb mazākai literātūras vienībai ierādīt savu vietu vēsturē. Ja bieži iegūtie rezultāti vēl nevar pilnā mērā atrisināt mīklu, kuģam laikmetam šī literātūras daļa pieder, tad autors to arī atklāti pasaka. Bet viņš to dara tikai tad, kad visi līdzekļi ir izsmelti, un tālāk nav iespējams tikt. Šī metode rāda, cik nopietni profesors strādājis vēstures laukā. Bez šaubām, daudzās vietās chronoloģija var mainīties, pateicoties jauniem lietišķiem materiāliem. Reizēm citi pētnieki aizstāv arī citādus ieskātus. Bet še lasītājs, īpaši students, varbūt būs pateicīgs par to, ka mazāk vērības autors piegriezis pētnieku vārdiem, skolām un virzieniem, bet vairāk pašai lietai un problēmai. Tieši jābrīnās, cik „viegls“ ir zinātniskais piezīmju aparāts. Jaunajam darbiniekam šāds darba veids varētu vēlāk kļūmīgi atriebties. Bet piedzīvojis pētnieks varbūt drīkst baudīt tieši šo privilēģiju, kā savu iepriekšējo darbu augļus.

Atsevišķās problēmas nosaukt un iztīrīt šinī vietā būs lieki. Varētu vēl pieminēt, ka autora skats nav ierobežojies tikai apskatāmās vietas robežās, bet atsevišķās nodaļās (apskatot juridiskos kultiskos avotus un noteikumus, gudrības literātūru un citus), sniedzis arī paralles no citiem senā Orienta literātūras tekstiem.

Grāmatas trešā daļa (245.—255. lp. p.) sniedz chronoloģisku aplūkotas literātūras pārskatu, raksturojot atsevišķos literātūras veidus. Arī še varam daudz mācīties.

Mazāk var apmierināt izlietotās literātūras saraksts kā satura, tā arī formas ziņā. Liekas, ka dažī, tekstā citēti, darbi tajā nav uzņemti,

un chronoloģiskā schēma nav konsekventi izvesta. Seko personu un lietu saraksts (259.—263. lp. p.).

c) Lai būtu atļauts aizrādīts arī uz dažām formālām nepilnībām, kas lai nemazina autora un redaktora darba pozitīvo vērtējumu. Visupirms: dažas drukas kļūdas ir iezagušās tekstā (piem.: 51., 62., 77., 84., 87., 103., 105., 109., 111. lp. p. ik pa vienai, un varbūt daži sīkumi arī vēl citur). Tālāk var aizbildināt arī dažas pārskatīšanas jeb pārrakstīšanas dēļ izdarītas kļūdas. Atsevišķos citātus rūpīgi nepārbaudījis, varu atzīmēt šādas kļūdas: 111. lp. p. II Sam. 43—45. (?), kur nav skaidrs, vai izlaists nodaļas (22) skaits un citētiem skaitļiem jānorāda uz pantiem, jeb radies cits misējums. Otra kļūda atrodama 170. lp. p. apakšā, kur beidzamā skaitļa 61. vietā jābūt 51. Trešā sīkākā atzīmējama 208. lp. p., kur Ezra 6, 1 vietā jālasa 5, 1 (kā pareizi teikts 207. lp. p.). Neskatoties uz redaktora pūlēm, darbā ir arī palikušas dažas inkonsekvences vārdu rakstībā: „parašas“, atrodam arī „paražas“; „Sarpata“ citur „Sarepta“; citējot latīņu nosaukumiem bibliskās grāmatas, Kēniņu un Soģu grāmatas citētas parasti latviešu nosaukumiem, bet 124. un 125. lp. pusē Kēniņu grāmatas ir latīņu (I Reg. 5,5 u. c., bet turpat apakšā atkal II Kēn. 16, 5—9), ir latviešu vārdiem. Tāpat nezinātāju varētu maldināt arī princips atšķirt „serē“ no „segol“, rakstīt vārdu Ēl visur ar gaŗu „ē“, bet „Elōhists“ ar īsu „e“ (arī Eleazārs; toties vietām ieviesusies kļūda (el-Amarna — nepareizi rakstot ar gaŗu un lielu „e“). Nevaru piekrist, ka Šema' dabū otru „a“; Hoze'a (jeb Hoše'aī un Gibe'a jāraksta ar „j“, bet Levis zaudētu mums fonētiski nepieciešamo „j“ jeb „i“ (Levja). „Šallums“ būtu „Sallums“ un citi. Prof. Bencingers savā manuskriptā (jeb manuskriptos) un arī citos darbos nav ievērojis tik radikālu līdzskaņu transkripcijas veidu, kuŗas pamati vēl ir jāapsver.

Negribētos sīkām filoloģiskām piezīmēm še apgrūtināt lasītājus. Vienīgi bažas par to, vai mēs pareizi veicam mums uzticētās disciplīnas latviskošanas darbu, diktē šos apsvērumus.

Ja ebrēji paši tagad emfātisko „s“ — skaņu (līdzskani tsade) izrunā līdzīgu mūsu burtam „c“ (vācu „z“), vai tad būtu lietderīgi rakstīt un lasīt „Sijona“, īpaši vēl tādēļ, ka šis vārds ar burtu „c“ ir iegājis jau tautā (sal. arī jauno Jaunās Derības izdevumu).

Nezinu, vai šinī vietā drīkstu pacelt arī jautājumu par nosaukumiem „zieds“ un „upuris“. Jaunajā grāmatā pirmatnēji nelatviskais vārds ir atvietots ar latvisku „zieds“. Vai tas atbilst pilnīgi Vecās Derības reliģiskiem kultiskiem priekšstatiem? Man šķiet, ka par „Izāka ziedošanu“ lāgā nevar runāt, jo tieši šis piemērs rāda ka Isrāēla reliģijā visi upuri netika labprāt doti, kādēļ arī nebija „ziedi“, šī vārda tiešajā nozīmē.

Novēlot grāmatai daudz čaklu lasītāju un augstu vērtējot šinī darbā ieliktais zināšanas un pūles, lai vēl reiz atļauts pateikties darba līdzstrādniekiem un mirušajam autoram.

F. Treu's.

J. Kārklīnš — **Legendārā un modernā Palestīna.** (Jaunais zinātnieks Nr. 52), Rīgā, Valtera un Rapas izd., 1937. g.; 99 lp.

Grāmatīņas nolūks — iepazīstināt latviešu lasītājus, sevišķi jaunatni, ar Palestīnu, šo daudz aprakstīto zemes stūri, kurā sastopas kristīgai pašai saulei dārgās senātnes liecības ar mūsdienu aktuālām problēmām, sevišķi žīdu — cionistu kolonizācijas pasākumiem. Grāmatīnā izmanāma žurnālista prasme, saistoši attēlot redzēto, saistot tagadni ar pagātņi. Dabīgi, ka aktuālie tagadnes jautājumi (Palestīnas tagadējais politiskais stāvoklis, arābu, žīdu un angļu attiecības, žīdu kolonijas, Tel-Avīva lauksaimniecības pasākumi Galilejā un Jūdejā) izvirzīti priekšplānā un attēloti visdziļāk, visumā (pēc pārbaudītiem datiem) arī pareizi. Bet grāmatīņas nosaukums, autora priekšvārdi un noslēgums rāda, ka autoru viņa domu gaitās un vērojumos vadījusi arī vēl cita interese. Viņš pats apliecina, ka viņam Palestīna ir nevien interesanta tagadnes zeme, bet arī svētas gaismas apstārota pagātnes vieta, kurai sevišķu mirdzumu piešķir Bībeles notikumi, pirmā kārtā Lielā mācītāja zemes dzīve. Nodaļā „pa bībeles pēdām“ parādās šī pieeja. Materiālu bagātības ziņā, šī nodaļa gan nevar sacensties ar divu vecāku latviešu autoru — baptistu mācītāja Freija un prāv. A. Virbuļa grāmatām. Bez tam zinātniski izglītotais teologs pamanīs vienu otru defektu ģeogrāfisko un vēsturisko ziņu materiālā. Nepareizi autors kādu Jordānas pieteku dēvē par Krita upi, kas pazīstama no stāstiem par pravieti Eliju (32. lp.), arī ziņā par samariešiem (90. lp.) ieviesušās kļūdas. Cīru (pareizāk: Kīru) autors dēvē par Sīrijas (!) ķēniņu un tempļa restaurāciju Serubabela laikā tas sajauc ar Hēroda Lielā celtniecības darbiem (65. lp.). Skopus kalns, uz kura atrodas tagadējā žīdu universitāte, nav identisks ar Eļlas kalnu, bet atrodas no tā uz ziemeļiem (6. lp. un citur). Citāts 65. lp. nav ņemts no 22. Dāvīda dziesmas, bet no 122. dziesmas. Jānožēlo, ka autors dažas no ievērojamākām senvietām, piem., Kapernaumas (Tel-chūmas) izrakumu vietu, Jēkaba aku pie Sichemas un c., cik var noskārst, nav personīgi apmeklējis. Iebildumi ceļami vienā otrā vietā arī pret īpašvārdu rakstību (piem. „Ģedzemanē“). Ne sevišķi pareiza liekas arī karte, kas grib rādīt pašreizējo Palestīnas sadalīšanas projektu 18. lp. Jau uzmanīgs ģimnazists atradīs, ka žīdiem pārdzētās teritorijas lielums uz kartes, kur tas aptver tepat pusi no visas teritorijas, nesaskan ar citā vietā minētiem skaitliskiem datiem: $5000 \text{ km}^2 = \frac{1}{3}$ daļas Palestīnas teritorijas. — Nepieciešami izlabot šīs un dažas sīkākas kļūdas, lai grāmatīnai varētu ierādīt to vietu grāmatu plauktā, ko viņa citādi pelna daudzo interesantu datu dēļ. Izlabojot kļūdas, tā diezgan labi var noderēt arī skolā, ticības mācības stundās. Illūstratīvais materiāls izvēlēts ar gaumi un visumā labs. Griezām uz šo grāmatīņu reliģijas skolotāju uzmanību.

K. Kundziņš.

Dr. Visvalds Sanders — **Jēzus personas problēma.** Autora izdevums, Liepājā, 1938. g. 16 lp.

Liepājas Annas draudzes mācītājs, prāvests V. Sanders turpina pub-

licēt savus Liepājas Annas baznīcā turētos priekšlasījumus par dažādiem teoloģijas un reliģijas jautājumiem. Pozitīvi jāvērtē autora vēlēšanās, populārā veidā iepazīstināt arī draudzes aprindas ar jaunākās teoloģijas meklējumiem. Pie tam autors visumā uzmanīgi seko jaunākai teoloģiskai rakstniecībai, lai gan arī gadas, ka viņš vienam otram svarīgākam publicējumam paiet garām. Šinī gadījumā tas sakāms piem., par Alb. Šveicera (Schweitzer) fundamentālo darbu par Jēzus dzīves pētniecības vēsturi. Savas brošūras beigās autors mēģina formulēt savu paša uzskatu. Savus domu biedrus viņš arī šinī gadījumā — tāpat kā priekšlasījumos par Jāņa atklāšanas grāmatu un Jēzus augšāmcelšanos — atrod t. s. liberālo teologu rindās. Kur kritiskā teoloģija tā saucāmās liberālās teoloģijas uzskatos atradusi un uzrādījusi kādus trūkumus, tur autors tai vairs neiet līdz. Tā piem., autors neaizkar eschatoloģisko problēmu kompleksu tāpat beidzamā laikā stipri izcelto uzskatu par Jēzus „mesianitātes noslēpumu“. Iebildumi jāceļ pret autora citēšanas veidu: nevar uzskatīt par pareizu, citēt kādu svešu autoru, izraujot no teksta sakarības dažus teikumus vai pat pusteikumus, nemaz nesaistot tos ar autoru uzskatu būtību. Tā piem., rodas iespaids, it kā Sanders pilnīgi pieslietos A. Rozenberga uzskatiem („Der Mythos des 20. Jahrhunderts“). Tādu pašu paņēmieni autors lietojis arī, citējot manu grāmatu „Kristus“. Vēl jāpiezīmē, ka Jēzus izteicienu par zobenu un ienaidu (Mat. 10, 34, Lūk. 12, 52) autors, kā tas diemžēl arī citkārt bieži notiek, pilnīgi pārpratis. Zobens, par kuŗu Jēzus runā, nav vis mācekļu, bet viņu pretinieku rokā, jo runa iet par vajāšanām. Kas attiecas uz Jēzus personas būtiskiem apzīmējumiem, tad protams, neviens neko nevarēs iebilst, ja Sanders beigu formulējumā saka: Jēzus bija Dieva dēls (t. i. reliģiskā ētiskā ziņā). Bet vai būs pareizi pilnīgi noraidīt apzīmējumus: Mesija, Cilvēka dēls? Vai nav jātur vērā, ka visi Jēzus numinōzās personības goda tituli ir draudzes ticības simboli. Burtiski izprasti tie varbūt grūti savienojami ar kritiskās zinātnes atziņām un aizvien būs nepilnīgi. Bet vai kāds varēs noliegt, ka šinīs cilvēcīgajos formulējumos aiz burta čaulas slēpjas kas dziļāk? Meklējot Jēzus personas pārtaicīgo nozīmi, nebūs iespējams tiem paiet garām.

K. Kundziņš.

Āronu Matiss — Manas dzīves atmiņu grāmata. A. Gulbja apgāds; 284 lp.

Katrai atmiņu grāmatai ir savs jaukums, kas lasītāju apbur un saista. Atmiņu grāmatās atspoguļojas neviens rakstītāja dzīve un darbi, uzskati un pārliecība, bet arī viņa draugu un nedraugu sejas, un tāpat arī laikmeti. Kuŗos atmiņu stāstītājs ir dzīvojis. Šie atspoguļojumi ir dažkārt tik interesanti, ka atmiņu grāmatu var lasīt, un tā arī ir izlasāma vienā paņēmienā.

Tāda arī ir Āronu Matisa atmiņu grāmata, kuŗā apvienoti sīki un saraustīti atmiņu nostāsti, bet par kuŗiem viņš domā, „ka tie visi savā rai-

bumā un sīkumā tomēr varēs parādīt daļu no manas dzīves un darbības, maniem piedzīvojumiem un mana gara" (6.). Daudz laba ir ko citiem teikt tādām, kas par sevi saka: „Ar sevīs paša un tautas audzināšanu vien esmu nodarbojies visu savu garu mūžu“ (90.), kas vienmēr ir stāvējis par patiesīgumu un taisnību (263.), kas visu vērību ir piegriezis gara kultūras izkopšanai (29.). Raibā virknē šinī grāmatā ir sakārtoti preses veterāna piedzīvojumi ar laikmeta parādībām, daudzām simpātiskām un nesimpātiskām personām, daudziem notikumiem mūsu skolas dzīvē pag. gadu simtenā astoņdesmitos gados un avīžniecības laukā.

Āronu Matīsa personībā ir divas svarīgas līnijas. Viņš ir dedzīgs nacionālists un valstisks cilvēks, kam rūp tautiskā lieta un valsts labklājība (47., 51., 119., 259.). Šinī ziņā viņu labi raksturo šāda pašatzīņa: „Kā ciešam nacionālistam, pie tam gara un ideju cilvēkam, man nemitīgi stāvējusi prātā un sirdī mana tauta un viņas labklājība, rūpēšanās par visu vispārības lietu veicināšanu“ (259.). Viņš ir arī reliģiozs cilvēks, kas cieši turas pie kristīgās ticības atziņām (39., 155., 181.). Kā tādu viņu raksturo šāda pašatzīņa: „Esmu par daudz ieaudzis kristīgā ticībā ar tās vairākām skaistām garīgām dziesmām un meldijām un to vietā likti mūsu tautas dziesmām līdzīgi teksti un meldijas man izliekas kā nevietā lietoti“ (181.). Zīmīga ir Āronu Matīsa personība ar to, ka viņš reizē ir tautas dziesmu dievinātājs, visu latviešu tradīciju cienītājs un arī kristīgo dziesmu mīlētājs, kristīgu tradīciju dzīvotājs.

Ar spraiģu uzmanību varam sekot tam, kā viņš aizstāv Cesvaines mācītāju Auniņu pret prof. P. Šmita uzbrukumiem (236. un sek. lp.). Autors aizstāv arī opozīciju pret „derētiem ganiem“ (132.) un ar lielu sirsniību tēlo, ka pareizticīgo latviešu mācītāji ir bijuši savā laikā un vietā patriotiskāki par luteriskiem mācītājiem. Viņš sāpīgi pārmet un dibināti saka: „Vai kur un kad luteriskie mācītāji ir parādījuši kādu augstāku latviešu patriotismu un tautiskumu, kā šis pareizticīgā Kraukļa organs?“ (74. un 283. lp.).

Āronu Matīsa atmiņu grāmatai pieder kultūrvēsturiska nozīme un tādēļ to bieži pārlasīs. Alb. Freijs.

Trīs grāmatas par cilvēku.

Zenta Mauriņa, **Grāmata par cilvēkiem un lietām**, 1938. g. Valtera un Rapas akc. sab. apgāds. 332 lpp.

Vasilijs Sinaiskis, **Dzīve un cilvēks**, 1937. g. Grām. apg. A. Gulbis, Rīgā. 190 lpp.

Aleksis Karrels, **Nepazītais cilvēks**. No angļu valodas tulkojis Jānis Vidriķis. 1938. g. Grām. apg. A. Gulbis, Rīgā. 296 lpp.

Viena no vislielākām mīklām cilvēkam ieprojām ir pats cilvēks. Varbūt šodien pat lielākā mērā kā senāk. Cilvēks kalpina dabas spēkus un mašīnas, bet laimīgs viņš nav. Ar katru dienu vairāk viņā iegulstas pārliecība, ka laime tomēr ir vienīgi pašā cilvēkā. un ārpus tā viņas ne-

atrast. Ja tā, kas tad ir cilvēks? Varbūt tā nav nejaušība, ka īsā laika sprīdī esam saņēmuši trīs grāmatas, kuŗu virsrakstā ir cilvēks.

Kādam seno grieķu filozofam un matemātiķim visu lietu mērs bija cilvēks; Zentai Mauriņai visu lietu mērs ir dižgars. Ja Mauriņai piešķirta retā spēja pavērt jaunus aspektus šo dižgaru darbos un dziļi ieslidēt viņu dvēseles noskaņu pasaulē, tad tam pamatā, bez šaubām, ir tā īpatnējā, neparasti intensīvā tuvības izjūta, kas Mauriņu vienmēr sasaista ar apceramo domātāju.

Viņas garīguma piesātinātajām gaitām Eiropas pilsētās lasītājs seko labprāt, gan vēlēdamies apstāties un atpūsties tur, kur skatījums jau kļūvis garīguma pārsātināts. Gar lasītāja acīm aizslid neskaitāmas ainas, neskaitāmas sejas, un tomēr šķiet, ka šajā grāmatā par cilvēkiem pašu cilvēku — dzīvo, patieso tautas sastāvdaļu — dziļāk iepazinuši neesam. Tas būtu pārpratums, ja mēs autorei pārņemtu, ka viņa no dižgaru saimes izslēdz visus tos, kas pasaulei nav devuši grāmatas, simfōnijas vai gleznas. Gara dižumu viņa piešķir katram, kas ir kaut kā liels, vienalga, vai ar savu mīlestību, sāpēm, atsacīšanos vai vientulību. Te tikai viens noteikums, un tas stingri ievērojams — viņa liktenim un viņam pašam jābūt neparastam, vienreizējam un neatkārtojamam. Ja Mauriņa šajā grāmatā sanesusi būvakmeņus katedrālei, kuŗu viņa ceļ Cilvēkam (5), tad šo Cilvēku būs grūti atrast to rindā, kas rītos dodas uz fabrikām vai vakaros nāk no tīruma. Ne tāpēc, ka viņu liktenī un dzīvē nebūtu vienreizīguma, bet tāpēc, ka Mauriņa šos cilvēkus nepamana. Skolas grāmata Mauriņai mācījusi, ka ir dzīvnieki, cilvēks un Dievs. Dzīves grāmata viņai likusi atzīt, ka ir būtnes vidū starp cilvēku un Dievu, un ir cilvēki, kas tuvāki dzīvniekam nekā sev pašiem (5). Patiešām, kad esam izlasījuši viņas grāmatu, mums jāatzīst, ka autorei palicis svešs tas cilvēks, kas ir tikai cilvēks. Florencē viņa neatrod saites starp itāļu mākslu un tautu. Viņa gan nepasaka, ka nav atradusi arī saites ar pašu tautu, tomēr spiesta atzīties: „Garīgumu es velti esmu meklējusi italiešu sieviešu sejās“ (92). Ir divējādi cilvēki — saka Zenta Mauriņa — līdzenuma cilvēki un kalnā kāpēji (34). „Piļu diķa“ dvēselēm viņa pagriež muguru, lai sekotu „kalnavota“ dvēselēm. Problēma — kā pacelt augstāk līdzenuma cilvēku, Mauriņai neeksistē, jo šajā virzienā viņa sociāli domāt nespēj. Kādā citā vietā viņa pasaka: „Ir cilvēki, kam mīlestībā ir bezgala daudz kāpņu, un kas, kādu kāpni sasnieguši, ilgojas vēl augstākas (par tiem, kas paliek līdzenumā nav vērts runāt...) (238.; rec. pasvītroj.). Ar to ir pateikts viss.

Mauriņai tuvi ir tie, kas neēd pusdienas, lai nopirktu koncerta biļeti, tie, kas spēj raudāt Fidelio izrādē. Mums tuvi ir tie, kas savu maizes rīcieni atdod otram un raud par pasaules ciešanām. Mums jāpanāk, lai savs maizes gabals būtu katram, un nevienam nebūtu jāraud. Cilvēku gan cels dižgaru piemērs, bet autores pasaules uzskats — nekad.

Prof. V. Sinaiskis pieder tiem mūsu universitātes mācības spēkiem, kas blakus savai tiešai speciālitātei daudz uzmanības veltī dzīves filozofijas jautājumiem, izvirzot priekšplānā cilvēka dzīves jēgas problēmas. V. Sinaiskis līdz šim nav guvis lielāku populāritāti, jo viņš pirmām kārtām ir teorētiķis, kas nevairas būvēt oriģinālas atziņu sistēmas. Prof. Sinaiskis ir zinātnieks ar ļoti rosīgu pētnieka garu, un viņa darbā raksturīgākais ir sintezes meklēšana. Būdams jurists, viņš daudz studējis arī mitoloģiju un folkloru, lai rodot tiesisko normu sakarus ar citām cilvēka gara vērtībām piekļūtu tuvāk cilvēka garīgās būtības vienotājiem pirmprincipiem. Apceramā grāmatā sakopoti autora periodikā izkaisītie raksti, kurus saķausēt vienībā nav izdevies. Būdams teorētiķis, Sinaiskis dod cilvēku klasifikāciju tipos, līdz ar to nevairīdamies kompromisa ar tām nepilnībām, kas seko visur, kur zaļo dzīvības koku ieslēdz teorijas schēmā. Atstājot pie malas šos iedalījumus, mums jāapstājas pie abiem plašāk pamatotiem pretstata tipiem — garīgi patoloģiskā un normālā augstākās kultūras cilvēka. Garīgi patoloģiskais (ne psihopatoloģiskais!) cilvēks sevī nes laikmeta zīmogu un ir aizgājis tālu no īstas kultūras, kas autora uztverē ir „papildu pasaule Dieva pasaulē“ (77.). Viņu iezīmē vērtēšanas šablonisms, nespēja būt ar sevi vienātnē un nervozitāte, no kā tālāk izriet cieņas trūkums pret sevi un citiem, šķietamas cilvēku vienlīdzības uztvere, pateicības jūtu trūkums, pasaules uzskata šablonisms un vienaldzība pret citiem cilvēkiem. Tālāk, runādams par dziļo mēchanikas ietekmi mūsu dzīvē (80), autors uzsver ētisko indiferenci un formālismu. No šejienes patoloģiskā cilvēka turpmākās iezīmes — cietsirdība, bauda iznīcināt, noslēgtība un automatisms. Šī tipa pretstats — augstākās kultūras cilvēks pirmā vietā vienmēr nostāda pašu cilvēku. Tā pazīmes ir: saderība, vienkāršība un atklātība; tālāk — pareizs ieskats lietu vērtībā, no kā izriet devība; tad — prioritātes piešķiršana garīgām vērtībām, spēja ziedoties absolūtajam, tieksme dot jēgu dzīvei (filozofēt), spēja līdzjust citu jūtām, gribas spēks, tieksme radīt un redzēt pasauli skaistuma aspektā. Augstu Sinaiskis vērtē sirds īpašības, ētiskas kvalitātes, kas nedrīkst palikt otrā plānā prātam attīstoties un valdot (16). Sirds ir tā, kas saista cilvēku ar sabiedrību, un tikai sirds var dot panākumus sabiedrības formālajām celnēm (64). Līdz ar to sirds nodibina pasaulē vienību un atklāj cilvēka augstāko būtību, kas ir — būt visuma garam vai saprātam (94). Tāpēc: „Dzīvot nozīmē apzināties sevī visas pasaules garu, un tāpēc mīlēt visu pasauli kā paša miesu, bet cilvēkus kā paša garu“ (102). Dievs grib — saka Sinaiskis — lai pasaule sevi atzītu caur cilvēku un caur to arī pašu Dievu (94). Te Sinaiskis cilvēkam spraudis ļoti augstu ideālu. Bet šo jābūtību piepildot ceļā stājas vispirms mūsdienu kultūras aukstais, racionālais gars ar ideālu noliegšanu (86) un, otrkārt, civilizācija ar gara degradēšanu uz miesas rēķina (58). Sinaiska pasaules uzskatu apgāro ideālisms, un viņa darbs liecina, ka viņš dziļi tic cilvēka spējai pacelties pāri dzīvniekam.

Aleksis Karrels (Carrel) ir franču ārsts, tagad slavenā Rokfellera medicīnisko pētījumu institūta loceklis Ņujorkā. Par saviem pētījumiem Karrels 1912. gadā ieguva Nobela prēmiju fizioloģijā un medicīnā. Šī viņa daudz lasītā grāmata oriģinālā nākusi klajā 1935. gadā. Tajā Karrels — tad viņš bija 62 gadus vecs — centies kompaktā un koncentrētā veidā ietvert savas iekrātās zināšanas par cilvēku, laboratorijas eksperimentā konstatēto papildinot ar savā bagātajā dzīvē novēroto. Karrels centies dot sintetisku cilvēka tēlu un mēģinājis to aptvert kā nedalītu pilnību. Autors uzsver, ka cilvēku var sāprast tikai tad, ja to apcer kā veselu organismu ar visām viņa bioķīmiskām, fizioloģiskām un psiholoģiskām aktivitātēm. Cilvēks ir nedalāms — pamatot neievērotu kaut vienu cilvēka aspektu, mūsu priekšā vairs nav cilvēka. Bet tieši te sākas grūtības, jo atsevišķo zinātņu attīstības pakāpe nav vienāda. Kad astronomija varēja atskatīties uz daudziem gadu simtiem, psiholoģija vēl nebija piedzimusī. Visos laikos cilvēce sevi lūkodamās nav spējusi arī atmest novecojušās doktrīnu, ticējumu un illūziju brilles. Nostājies uz šāda viedokļa, Karrels rāda cilvēku, balstoties vienīgi pozitīvos datus, noraidot teorijas, ignorējot vitālismu, mehānismu, reālismu un nominālismu, dvēseles un miesas divdalījumu, garu un materiju. Kas varbūt šeit pārsteigts visvairāk, tas ir daudzkārt pasvītrotais atzinums, ka miesa un dvēsele ir viena un tā paši pētāmā objekta dažādu pētīšanas metožu redzes viedokļi, ka šīs antitezes reprezentē tikai divējādu zinātnisko paņēmieni opozīciju, ka šis Dekarta divdalījums smagi ietekmējis visu cilvēka pētīšanas vēsturi. Bet Karrels to pierāda spīdoši. Tālāk viņš tikpat spīdoši pierāda, ka cilvēciskas būtnes dabā nekur neatrodam, jo tā ir platōniska ideja, kas mīt tikai domās un grāmatās. Dabā ir tikai indivīdi — konkrētie fakti, kas mīl, cieš, cīnās un mirst. „Ikviens vecs cilvēks ir vēsture, kurai otras līdzīgas pasaulē vairs nav“, saka Karrels. Grūti autoram nepiekrīst, ka tieši līdzšinējā cilvēka individuālītātes neatzišana, blakus cilvēcīgās būtnes konstitūcijas nepazīšanai, cilvēci novedusi katastrofas priekšā. Cilvēku standartizēšana ir modernās sabiedrības lāsts. Lielpilsētā cilvēks vairs ir tikai oikonomiska abstrakcija, anonīms putekļa graudiņš. Tai blakus otra fatālā kļūda — demokrātiskās vienlīdzības dogmāts. Demokrātiskā mācība — saka Karrels — nav domāta un arī neder konkrētajam faktam, kas ir cilvēks. Kas tad īsti ir šis konkrētais fakts — cilvēks? Karrels dēfinē: „Cilvēks ir iedzimtības un apkārtnes iespaidu, kā arī modernās sabiedrības viņam uzspiesto domu un dzīves veida produkts“ (252). Viņa diagnōze? — „Modernā civilizācija pati atzīst, ka atrodas grūtā stāvoklī. Tā ir celta un izveidota nepazīstot mūsu pašu īsto būtību (31). Mākslīgā civilizācija ir izpostījusi dvēseles pasauli“ (167). Prognōze? — „Par spīti visiem zinātniskās civilizācijas brīnumiem, cilvēcīgā personība tiecas nomirt“ (149). Un beidzot — terapija? — „Kopš modernā civilizācija izpostījusi eksistences dabīgos apstākļus, zinātne par cilvēku ir kļuvusi par visnepieciešamāko zinātņi visu pārējo zinātņu vidū“ (36).

Vai varbūt skaistums pestīs? Pirmā grāmata daudz runāja par skaistumu, bet nepārliecināja, ka tas tā varētu būt. Otrā grāmatā skaistuma aspekts bija tikai viena no kultūras cilvēka desmit pazīmēm. Trešā grāmata neizvirzīja skaistumu apceres degpunktā. Zinātne? Tāpat kā zinātnes atsevišķo disciplīnu summa vēl nav pati zinātne, tā atsevišķas zinātnes kopā vēl nedod galīgo atziņu par cilvēku. Ja Dievs cilvēkam nav piešķīris citas iespējas iepazīt pašam sevi, tad cilvēkam atliek tikai viens ceļš — radīt jaunu zinātni, zinātni par cilvēku. Un tiešām, pie tāda atrisinājuma nonāk abu pēdējo grāmatu autori. To prasa fiziologs — lai mēs apgaismotu mūsu isto dabu, mūsu potenciālītātes un to veidu, kā šīs potenciālītātes pārvērst īstenībā, lai mēs raštu izskaidrojumu morāliskām un intelekta slimībām, lai noskaidrotu organisko un dvēseles aktivitāšu nepielūdzamos likumus. To prasa jurists — lai tā mums mācītu pilnīgāko un daiļāko dzīves nodzīvošanu, lai tā sakausētu vienā veselā visu dzīves problēmu.

R. S k r ā b ā n s.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. Prof. Dr. V. Maldonis — **Praktiskā kristietība**. Šī grāmata ir jaunās sērijas „Kristīgā atziņa un dzīve” pirmais numurs. Tā nepieciešami jāiegādā katram mācītājam, reliģijas skolotājam, un tam, kam sirds pieder kristietībai. Skat. recenziju.

2. A. Skrodelis — **Visa pamatā mīlestība**. „Rakstu avota” 1. un 2. num.; 56 lp. Atsevišķām nodaļām šādi virsraksti: „Visa pamatā mīlestībā”, „Cilvēka vērtības izjūta”, „Kas cilvēka dzīves centrā?”, „Dzīves smagajos brīžos” u. t. t. Autoram šoreiz, tāpat kā jau citās reizēs, ir pārmetami lieli gramatiski un stilistiski trūkumi. Arī par saturu autors varēja drusku vairāk padomāt, lai šāda veida celsmes literatūra nenoslīdētu zein vidējā?

3. Prāv. K. Kundziņš — **Mazās lapsas I** „Rakstu avota” 3. num., 24 lp. Šis autors atstāsta Amerikas rakstnieces Bičer-Stovs apceri par stūrgalvību, papildinot to ar saviem novērojumiem. Par mazām lapsām viņa ir nosaukusi „tās nepamanītās, neievērotās,niecīgās mazās vainiņas, kas pie māju laimes grauž un māju dzīvei un mieram neļauj tā uzplaukt kā vajadzētu” (5.). Ļoti derīga katram izlasīt. Saista prāvesttēva valodas senatnīgais stils.

A. Gulbja izdevumā:

1. Gustavs Jurēvičs — **Aleksandrs Dauge savā dzīvē un gara pasaulē**; 56 lp. Autors vispirms ļoti īsos vārdos apcerē nelaiķa dzīves gājumu un min viņa lielākos rakstus, tad aplūko viņa dzīves pamatprincipu tapšanu un to kodolu, kultūrfilozofiskos, pedagogiskos un politiskos uzskatus un beigās dod viņa pārliecības novērtējumu. Viņam iz-

devies isā raksturojumā parādīt A. Dauges metafiziski reliģiski fundētās dzīves pārliecības pamatliniņas. Dažās lapas pusēs parādīti arī viņa reliģiskie meklējumi (7. sek.).

2. Ansis Gulbis — **Kopoti raksti**. Otrais sējums. Tanī ietilpst viņa romāni „Olģerts Silarājs“ un „Pēc simts gadiem“. Abi šie romāni ir autobiografiski. Šo sējumu ievada R. Egles raksts: „Olģerta Silarāja personība“. Par Olģertu Silarāju apcerētājs saka, ka viņš „tuva rada latviešu literatūrā bieži daudzīnātiem zemniekā un atraitnes dēliem, kas auguši šauros apstākļos un paši saviem spēkiem lauž sev ceļu dzīvē“ (9.). Abu romānu lapas pusēs sastopamies ar krietnām ētiskām domām; Olģ. Silarāju bieži vada augsti ētiski ideāli. Abi romāni stāsta mums par ideālistu, kuŗa augstākā slavas dziesma skan darbam, kuŗu vada liela pienākuma apziņa pret grāmatu. Ieteicama lasāmā viela jaunatnei.

3. Fr. Bārda — **Dziesmas un lūgšanas dzīvības kokam**; 328 lp. Šis ir sestais izdevums. Tā ir jauna liecība, ka Fr. Bārdas dzejas cienītāju pulks neiet mazumā.

4. **Pastāsti**. II Kultūras Fonda 1936. gada godalgotie darbi; 142. lp. Tanī uzņemti V. Delles, P. Ērmaņa, A. Franča, J. Klīdzēja, P. Roziša, J. Sārta, A. Sprūdža, V. Veldres un K. Zariņa pastāsti. Vairākos pastāstos (kā Delles, Franča) atrodama ētiska viela. Sevišķi aizrādams uz Klīdzēja pastāstu, kuŗā labi ir rādīta tēva un dēla izlīdzināšanās. Daudz kas noder kā viela ticības mācības stundām.

5. Angelika Gailīte — **Vecpiebalgas draudzes skola**. Vēstures apcerējums; 112 lp. Ar interesi lasāms labi uzrakstīts, vēsturisks stāstījums par ievērojamo draudzes skolu un tās ievērojamiem skolotājiem.

6. J. Rainis — **Dzīve un darbi**. Biogrāfija un kopoti raksti. I. 514. lp. Šis pirmais sējums iznācis otrā izdevumā un aptver bez A. Birkerta rakstītās biogrāfijas (222. lp.) trīs Raiņa pirmās dzejas grāmatas: „Tālas noskaņas zilā vakarā“, „Vētras sēja“, un „Jaunais spēks“. A. Birkerta biogrāfija sniedz svarīgākos Raiņa dzīves datus (mazāk gan no jaunākiem laikiem) un maz pieskaŗas viņa personības attīstībai. Lai gan biografs saka, ka „Galīgu spriedumu par Raini kā cilvēku, mākslinieku un atklātības darbinieku dot vēl par agru“ (222.), tad tomēr skaidrāk vajadzēja rādīt, cik viņš bija nacionālists un par cik partija viņu reklāmas nolūkā pataisīja par sociālistu. Raksturīgi, ka biografs neko nemin par Raiņa protestiem pret savu partiju (sal. Āronu Matīsa atmiņas — „Atmiņu grāmata“, 103. lp.). Biografs vēl nav brīvs no sava šausirdīgā (proletāriskā) skata. Kā nav izpētītas daudzas Raiņa iekšējās dzīves pārgrozības, tā arī ne tā, ka bērnībā viņš bijis ļoti reliģiozs (20.), bet sākot ar 15. gadu palicis ateists (45.) un ka, neskatoties uz to, viņa dzejās tomēr pāspīd reliģiskā izjūta un reliģiska metafiziska doma. Raiņa dzīve vēl gaida savu biografu.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. Br. Jirgensons — **Neredzamās pasaules.** Ar 37 ilustrācijām. „Jaunā zinātnieka“ 56. numurs. Grāmatas pirmā daļā autors īsi, bet skaidri stāsta par dzīvu šūniņu dzīvi, skarot īsumā arī jautājumus par dzīvības lomu dabas saimniecībā, cilvēka ķermeņu ķīmisko sastāvu, organisma novecošanas cēloņiem. Otrā daļā viņš iztirzā atomu problēmas tā, ka katrs var saprast to lielos sarežģījumus. Trešā daļā, aplūkota pasaules telpas bezgalība, runājot par zemes un zvaigžņu vecumu, kosmisko, staru būtību un nozīmi. Te īsi noskaidro tādas jautājumus, kā: „cik ilgi pastāvēs saule un zeme?“, „Vai planētas ir apdzīvotas?“, „Kā cēlušās planētas?“ Beigās autors saka, ka cilvēks atrodas starp bezgala mazo un bezgala lielo. „Mēs redzējam brīnišķās pasaules, ko atklāj zinātne, vērojot savu skatu uz maziem ķermenīšiem un debess telpas tālēs“ (110.). Autora pieeju dabas zinātniskām problēmām gribu saukt par uzmanīgu, jo nekur viņš neiekrīt jaunu zinātnes sasniegumu dievināšanā, kā nereti to novērojam pie citiem. Grāmata dod vielu daudzām pārdomām, kas ielokas jau reliģiskās domāšanas laukā, piem.. domas par cilvēka vājumu un niecīgumu 13. lappaspusē.

2. Jānis Sārts — **Gredzens.** Skatu luga. 98. lp. Ja draudžu darbinieki meklē saviem vakariem kādu pozitīvu un vērtīgu lugu, tad viņiem ieteicama šī luga, kurās pamatdoma ir tā, ka cilvēku vajaga vērtēt ne pēc vārdiem, bet pēc darbiem.

Autora izdevumā:

1. Māc. Alfrēds Pipirs — **Dievturību vai kristīgo ticību?** 62 lp. Še atrodam dievturības kritiku. Ieteicams šo grāmatu izplatīt, jo iepazīstina ar dievturības maldu ceļiem.

Alb. F.

Kyrios. Vierteljahresschrift für Kirchen und Geistesgeschichte Osteuropas. Herausgegeben von Hans Koch. Ost-Europa-Verlag, Königsberg.

Kopš 1936. g. Karaļauču universitātes Austrumeiropas institūta direktors prof. H. Kochs (tagad pārcelts līdzīgā amatā uz Breslavu) izdod augšējo žurnālu, kas iznāk 4 reizes gadā 6—8 iespiedlokšņu apmērā un piegriežas austrumu kristietības gara dzīvei un baznīcas vēsturei. Žurnāla interešu centrā atrodas slavu zemes, tiklab tās, kas bijušas bizantiskās kultūras misijas objekts, kā arī tās, kur austrumu kristīgais gars sadūries ar Romas ekspansiju. Tā tad zemes, kas atrodas austrumos no gaisa līnijas Stetine-Triesta. Slāvu ietekmes sfairā izdevējs ierindo arī Baltijas jūras austrumkrastu apdzīvotājus, jo žurnāla raksti skar arī latviešus un igaušus.

Žurnāla līdzstrādnieku starpā ir pašu vācu zinātnieki, kas piegriezušies austrumu kristietībai (Kochs, Arseņevs, Bencs, Stupperichs), krievu emigrantu zinātnieki (Bulgakovs, Iljins, Kartaševs, Florovskis), ukraiņi, poļi, grieķi, bulgāri, rumāņi u. c.

Rakstu starpā minami daži aktuāli un interesanti apcerējumi. Tā Arseņevs raksta par anglikānismu un austrumu baznīcu. Pirmie tuvināšanās soļi jau sniedzas līdz Kirilam Lukarim, bet trīs gadu simtos veikto tālu pārsniedz pēdējo divu gadu desmitu panākumi. Pāragri vēl runāt par ūniju, bet varbūt jau tuvākā nākotnē rādīs, vai anglikānisma un austrumu kristietības tuvināšanās kļūs par kristietības vēsturē nozīmīgu faktu. Florovskis un Bencs līdzīgus jautājumus mēģina skatīt no otras puses; pirmais uzrādīdams Vakareiropas ietekmi krievu teoloģijā, bet otrs meklēdams paralēles Jung-Stillinga un Vladimira Solovjova reliģijas filozofiskos uzskatos.

Mūs sevišķi interesē tie raksti, kas skar Baltijas valstis un tautas.

Berlīnietis H. Rišs garākā rakstā apskata pareizticīgās baznīcas stāvokli Igaunijā.

Vācbaltietis O. Greifenhāgens, bij. Tallinnas pilsētas arhivārs, referē par H. Speer'a grāmatu „Das Bauernschulwesen im Gouvernement Estland vom Ende des 18. Jahrhunderts bis zur Russifizierung“. Recenzents citē Hausmaņa vārdus „Die Geschichte des Landes kann nur von denen geschrieben werden, die Herren der Archive sind“ un zēlojās, ka tagad arhīvi pārgājuši latviešu un igauņu rokās (un, jādūmā, skumst, ka arī tie sāks vēsturi rakstīt). Tādēļ recenzents priecājas, ka rodas vēl vācu dēli, kas nebaidās rakstīt vācu vēsturi, un ja nevar citādi, sadod vismaz rusifikācijas vadītājiem vīriem un pierāda, kādus labumus atnesuši vācieši latviešu un igauņu tautai. (Sal. radniecīgo Šaudīna grāmatu „Deutsche Bildungsarbeit am lettischen Volksstum des 18. Jh.“).

Prof. L. Arbužovs garākā recenzijā apskata jezuita A. M. Ammann'a grāmatu „Kirchenpolitische Wandlungen im Ostbaltikum bis zum Tode Aleksander Newskis“. Kā jau šī darba apakštituls (Studien zum Werden der russischen Orthodoxie) rāda, autors apskata austrumu un rietumu kristietības un krievu un vācu politiskās ekspansijas sadursmi, kas notiek Baltijā un tamlīdz ir gabals no mūsu vēstures. Recenzents novērtē darbu atzinīgi, jo iestrādāti jauni materiāli un ar jau pazīstamiem materiāliem sniegts viengabalains tēlojums, kāds līdzšinējā historiografijā trūcis. Mēs ceram atgriezties pie paša Ammanna darba un apskatīt to plašāk. Pagaidām piezīmēsīm, ka „Zeitschrift für Kirchengeschichte“ (1937, 2/3, 473, lpp.), liekas pamatoti aizrāda, ka grāmatā daudz konstruktīvu slēdzienu.

E. Kīpoks.

C H R O N I K A

Latvija

Teoloģijas fakultātes gada svētki.

Teoloģijas fakultāte ar svinīgu dievkalpojumu 4. februārī atzīmēja savas pastāvēšanas 18 gadu atceri. Uz dievkalpojumu universitātes jaunajā aulā bija ieradušies prorektors prof. A. Vītols, bij. rektors prof. J. Auškāps, mācības spēki un sapulcējušies visa teologu saime. Ievada vārdus teica dekāns prof. L. Ādamovičs, un sprediķi — doc. Edg. Rumba.

Mūzikāliem priekšnesumiem dievkalpojumu kuplināja ērģeļu virtuozs A. Prēdelis un teoloģijas fakultātes pareiztic. nodaļas priv.-doc. P. Sakss. Dekāns savā ziņojumā sniedza pārskatu par fakultātes darba gaitām. Pašlaik fakultātē ir 14 mācības spēki (3 no tiem pareiztic. nod.). 1938. gada 1. janvārī fakultātē bija 219 studenti (12 pareiztic. nod.). Pagājušajā gadā teoloģijas fakultāti beiguši 22 studenti un 4 studentes. Fakultātes bibliotēkā ir 11.148 sējumi (pag. gadā nākuši klāt 866).

Prof. Dr. F. Žilka — Latvijas universitātes gada doktors.

Kā teoloģijas fakultātes viesis 10. martā universitātes aulā Prāgas Huga universitātes teoloģijas fakultātes dekāns prof. Dr. F. Žilka — nolasīja referātu par kristietības kolektīva sabiedriskuma uztvēruma pamatiem Jaunajā derībā. Pirms priekšlasījuma, ko ne noklausījās arī rektors prof. Dr. M. Primanis, archibiskaps prof. Dr. T. Grīnbergs un Čehoslovākijas sūtnis, čehu viesi pro-

movēja par Latvijas universitātes gada doktoru. Teoloģijas fakultātes dekāns prof. Dr. L. Ādamovičs nolasīja prof. Dr. F. Žilkas biogrāfiju un doktora diplomu viņam pasniedza rektors. 12. martā čehu viesis nolasīja lekciju par Čehoslovākijas tautas un valsts garīgām un kultūrālām strāvām.

Divas lekcijas par reliģijas nozīmi.

L. Ū. Kristīgā studentu biedrība bija sarīkojusi mūsu universitātē 2 priekšlasījumus par jautājumu, kāda ir reliģijas nozīme akadēmiskā cilvēka praktiskā un gara dzīvē. Referēja prof. Dr. M. Zīle un prof. Dr. K. Kundziņš.

Ordinācija.

Rīgas sv. Jāņa baznīcā 30. janvārī iesvētīja mācītāja amatā piecus teoloģijas kandidātus. Jaunie mācītāji nozīmēti šādās vietās: E. Caune par Kuldīgas iec. vikāru, P. Birculis — Rīgas pils. iec. vikāru, A. Briedis — Kandavas iec. vikāru, E. Lamberts — Kuldīgas iec. vikāru un J. Siliņš par Grobiņas iec. vikāru.

Bauskas baznīcā 6. februārī ordinēja teoloģijas kandidātu J. Kovali.

Viesi no ārzemēm.

Februāra beigās, Rīgā ieradās prof. Dr. Z. Šulce no Cīrihes, lai ievadītu sarunas ar Teoloģijas fakultātes mācības spēkiem par līdzdar-

bību grāmatā, kurā Šveices zinātnieks paredzējis nodaļu arī par mūsu baznīcas dzīvi. Prof. Dr. Z. Šulce ir Starptautiskās baznīcu miera savienības ģenerālsekretārs, un pašlaik apceļo Austrumeiropu, lai baznīcu vadošos darbiniekus iepazīstinātu ar baznīcas miera konferences priekšdarbiem. Nākošā konference notiks š. g. augustā Larvinā, Norvēģijā.

*

16. martā Rīgā no Žeņēvas ieradās Starptautiskās baznīcu apvienības pārstāvis N. Erenštrēms. Viņš ar mūsu baznīcas pārstāvjiem pārrunāja jautājumus par iespējamo sadarbību.

*

Draudzības līgums ar anglikāņu baznīcu.

Kenterberijas archibīskaps paziņojis mūsu archibīskapam Dr. T. Grīnbergam, ka šogad Latvijā ieradīsies anglikāņu baznīcas pārstāvji, lai noslēgtu draudzības līgumu ar Latvijas baznīcu. No Rīgas anglikāņu baznīcas delegāti tādā pašā nolūkā dosies uz Tallinu.

Archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs šajā jautājumā paskaidro: „1936. gadā anglikāņu baznīca Londonā noturēja konferenci, kurā es piedalījos kopā ar prāvestu A. Kundziņu un māc. Edg. Rumbu. Konference izteica vēlēšanos, lai noslēgtu draudzības līgumu un atzina, ka vispirms jāpanāk vienošanās par 3 jautājumiem: 1) abu baznīcu viedoklis attiecībā uz Dieva vārdu; 2) viedoklis par sakramentiem; 3) stāvoklis pret bīskapa amatu. Paredzams, ka no Anglijas ieradīsies Glosteras bīskaps. Pretešķības starp ev.-lut.

un anglikāņu baznīcu nav lielas, un pastāv cerība, ka līgumu noslēgsim. Draudzības līgums dos tiesību Latvijas un Igaunijas ev.-lut. draudžu locekļiem visā pasaulē vienādas tiesības anglikāņu draudzēs attiecībā uz sakramentiem visur tur, kur nav ev.-lut. draudžu, un otrādi. Konference sanāks Rīgā no 18.—21. jūnijam un no 22.—25. jūnijam Tallinā.“

Piemineklis prāvestam K. Kundziņam.

Universitātes padome savā 24. februāra sēdē nolēma ziedot 500 latus Smiltenes draudzei pieminēja celšanai ilggadīgajam draudzes mācītājam, universitātes goda doktoram K. Kundziņam.

Baznīcas virsvalde.

Par Baznīcas virsvaldes locekli iecelts zvēr. adv. P. Eglītis. Viņš izpildīs virsvaldes sekretāra amatu.

*

Baznīcas svētki Lutera draudzē.

Liela svētku diena Lutera draudzei Tornakalnā bija 27. februārī. Draudzes lietošanā nodeva jaunieškārtoto silta gaisa apkures ierīci, kas ir modernākā Rīgas baznīcās. Krāšņi dekorētais dievnams bija dievlūdzēju pārpildīts. Dievkalpojumā ieradās Valsts un ministru prezidenta biedrs, kara ministrs ģen. J. Balodis, Valsts prezidenta pārstāvis T. Veicherts un baznīcu un konfesiju departamenta direktors E. Dimiņš. Svinīgo dievkalpojumu vadīja archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, asistējot prāv. A. Kundziņam un Lutera draudzes mācītājam J. Birģelim. Svētrunu teica un par Prezidenta un ģen. J. Baloža lielo pretimnākšanu pateicās māc. V. Šēfers.

Pēc svinīgā dievkalpojuma draudzes namā godināja kara ministru ģen. **J. Balodi**, pasniedzot viņam krāšņu albumu ar Latvijas dievnamu attēliem un lūdzot nodot Valsts prezidentam padevības apliecinājumu un sirsnīgu pateicību par ziedojumu baznīcas apkures vajadzībām. Svētkus noslēdza tējas galds draudzes namā.

*

Dievkalpojums ar 17. g. s. mūziku.

Lūdzamā dienā, 9. martā Kuldīgas baznīcā notika svinīgs dievkalpojums māc. H. Biezā un O. Sakārņa vadībā. Vietējās ģimnazijas koris, stīgu ansamblis, dziedātāji — solisti un ērgelnieks F. Spinga dievkalpojumā at-

skaņoja 17. gadu simteņa mūziku. Dievkalpojums bija pieslēgts radiofonam. Pēc dievkalpojuma draudzes dāmu komitejas rīkotā vakarā ieradās Kuldīgas pilsētas galva Dreimanis, kas ziņoja, ka Valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** noklausījies dievkalpojumu un licis izteikt pateicību mācītājiem un mūzikālās daļas izpildītājiem par nacionālā un kristīgā noskaņā ieturēto dievkalpojumu.

*

Archibīskapa katedrālē Rīgā uzstādīts jauns zvans. Zvans izgatavots Liepājas drāšu fabrikā no tērauda ar sudraba piejaukumu.

Ā r z e m e s

Igaunija.

Tērbatā no 25.—27. janvārim notika Igaunijas mācītāju konference. Tajā bez igauņu mācītājiem piedalījās arī vairāki viesi no Ungārijas un Polijas.

Zviedrija.

29. janvārī pagāja 250 gadi kopš Emanuela Svēdenborga dzimšanas. Svēdenborgs galvenokārt pazīstams kā „svēdenborgiānisma“ („jaunās baznīcas“) nodibinātājs. Tas izplatīts visā pasaulē, sevišķi Anglijā. Pašā Zviedrijā šis jubilejas gadījumā sevišķi uzsvē, ka Svēdenborgs ir bijis ne tikai mistiķis un reliģisks meklētājs, bet arī ievērojams zinātnieks. Svēdenborgs dzimis 1688. g. 29. janvārī kā garīdznieka dēls. No 1710.—13. gadam viņš izglitojās Anglijā, iepazīdamies ar mēchaniku, matēmatiku, astronomiju, ģeoloģiju, ķīmiju un fizioloģiju. Pazīstams viņš

klūva ar saviem pētījumiem medicīnā un anatomijā, bet viņam pieder arī zemūdeņu un lidmašīnu projekti. Teoloģiskām problēmām Svēdenborgs pievērsās tikai 57 gadu vecumā, kad viņš drīz izstrādāja savu teozofisko sistēmu, tādā kārtā pārvērzdamies no zinātnieka mistiķi, kas skata vīzijas un sarunājas ar eņģeļiem un gariem. Svēdenborga dzimšanas 250 gadu atceri svinīgi atzīmēja Stokholmā un Upsalas universitātē. Viņu pieminēja arī visā Anglijā — Londonā, Līverpulē, Mančesterā, Blekbernā un Glazgovā, kur zinātnieki nolasīja referātus par Svēdenborga pētījumiem, bet „Jaunās baznīcas“ draudzes rīkoja atceres dievkalpojumus.

Vācija.

Mācītāja Nimellera prāvā tiesa 2. martā pasludināja spriedumu. Nimelleru notiesāja uz 7 mēnešiem cie-

tumā, dzēšot to ar iepriekšējā apcietinājumā pavadīto laiku. Soda pamatā Vācijas s. l. 130. paragrafa 1. pants, kas nosaka, ka „garīdznieks, kas izpildot savu amatu ļaužu priekšā baznīcā, vai kādā citā kultam noteiktā vietā iztirzā valsts lietas sabiedrisko mieru apdraudošā kārtā, sodāms ar cietumu vai cietoksni līdz diviem gadiem“. Piezīmējams, ka prāvas noslēgumā tiesa vairs neuzturēja apsūdzību valsts nodevībā.

Drīz pēc atbrīvošanas māc. Nimmellers apcietināts no jauna. No angļu un franču avotiem ziņo, ka viņam iestādes likušas priekšā parakstīt solījumu, ka viņš vairs turpmāk nedarbosies līdzšinējā garā. Nimmellers atbildējis, ka tādu solījumu viņš nevar dot. Pēc tam Nimmellers apcietināts no jauna un, jādodomā, ievietots kādā koncentrācijas nometnē.

Vīnes universitātes evaņģēliskās teoloģijas fakultātes prof. G. Encs, kas 1937. gadā apceļoja Vāciju, „Linzener Tagespost“ slejās ievietojis apcerējumu par baznīcas stāvokli Vācijā. Viņš uzsver, ka sarakstoties ar saviem bijušiem studentiem, kas tagad darbojās kā mācītāji Vācijā, neviens neesot sūdzējies par evaņģēlija sludināšanas kavēšanu vai garīdznieka vajāšanu no Vācijas iestāžu puses. Kāds Saksijas mācītājs, pēc pārliecības ļoti konservatīvs teologs, viņam apliecinājis: „Evaņģēlija sludināšanas dēļ nevienam no mums nav nācies ciest.“ Tālāk Encs raksta, ka viņš Saksijā apmeklējis kādu rūpniecības apgabalu, kur iedzīvotāju vairums ir strādnieki — bijušie komunisti. Tagad tie visi esot pārliecināti valstskanclera Hitlera piekritēji, un kaut baznīcu apmeklējot

maz, tomēr pret reliģiju neesot naidīgi noskaņoti.

Vācijas izglītības ministrs izdevis rīkojumu, kas atceļ ebrēju valodas mācīšanu augstākās skolās (Bavarijā šāds rīkojums bija spēkā jau agrāk).

Anglijā.

Viens no izplatītākiem Anglijas svētdienas laikrakstiem „Sunday Express“, parasto romānu vietā sācis iespiest izvilkumus no bībeles. Laikraksta redaktors šo soli motivē vārdiem: „Mēs, protams, visi esam lasījuši svētos rakstus un pa daļai tos pilnīgi pazīstam. Mums daudzkārt bijusi izdevība arī atsevišķus bībeles posmus noklausīties. Bet mums vēl trūkst dziļāka ieskata šajā visvarenajā literatūras darbā, viņa dziļajā drāmatismā, augstajā dzejas vērtībā un nesalīdzināmajā valodā.“ Laikraksts sniedz bībeles tekstu pilnīgi jaunā tulkojumā, bez parastā iedalījuma nodaļās un pantos.

Savienotās Valstis.

Amerikā ieviesta baznīcu atvēršana darbdienās. Ņujorkas sv. Jāņa baznīcas mācītājs šajā sakarā publicējis paskaidrojumu, kuŗā telkts: „Viena no skaistākām parādībām kādas pilsētas dzīvē ir atvērta baznīca, kuŗā katrs ikkuru brīdi var ieiet, lai izbēgtu no ielas un ikdienas trokšņa un rastu atpūtu un jaunus spēkus dvēselei.“

Japāna.

Dr. Kagava novērtē kristietības stāvokli Japānā kā ļoti drošu. Kā pierādījumu viņš min faktu, ka kristiešu skaits pēdējā gadu desmitā Japānā dubultojies. Tālāk viņš norāda uz lielo kristīgās literatūras pieprasījumu, kā arī to, ka kristietībā pār-

gājuši daudzi augstāki valsts ierēdņi un aristokrāti. Esot arī novērojams, ka kristietība ietekmē pārējās Japānā sastopamās reliģijas, tā piem., budisti esot pārņēmuši vairākas kristīgo garīgās dziesmas, lasot labprāt bībeli un dažās vietās lietojot pat krustu.

Padomju Savienība.

G. P. U. priekšnieks izdevis rīkojumu, ka garīdznieki, kas ieslodzīti koncentrācijas nometnēs un tagad būtu atbrīvojami, paturāmi apcietinājumā 5 turpmākos gadus.

Padomju armijas locekļiem noliegta baznīcas laulība. Par baznīcas apmeklēšanu formas tērpā draud cietuma sods visiem karavīriem.

Pēc oficiālās statistikas 1935. gadā pretreliģiskai kustībai pievērsušies 180.000 jauni locekļi. To vecums svārstas starp 18—45 gadiem; vecāki ļaudis bezdievju kustību neatbalsta. Zemnieki no šiem 180.000 sastāda tikai 28%. Armijā ir 121.000 organizēto bezdievju, tā tad 10% no visa karavīru skaita.

Pretreliģiskās literatūras pieprasījums PSRR pakāpeniski samazinājas. Propagandas laikraksts „Bezdievis“ 1930. g. iznāca 6 reizes mēnesī, 8 lapp. apjomā, 360.000 eksemplāros. 1934. g. tam bija vairs tikai 4 lapp. un tas nāca klajā tikai vairs 3 reizes mēnesī. Stipri bija samazinājies arī viņa abonētu skaits. 1935. gadā laikraksts apstājās pavisam.

„Reliģijas ienaidnieks“ sāka iznākt 1931. gadā 31.500 eksemplāros, bet 1934. gadā viņu iespieda vairs tikai 12.000 eksemplāros un tas bija kļuvis par pusi mazāks. Zināmā mērā šo atslābumu izsauc evaņģeliskā kustība, kas par spīti visām vajāšanām joprojām vēl PSRS ir dzīva.

Mazā chronika.

Jeruzalemē atklāts plašs arhaio-loģisks mūzejs, kuŗa būvei Džons Rokfellers jun. bija ziedojis 10 miljonus dolaru. Mūzejs atrodas pilsetas ziemeļaustrumu daļā un no viņa paveŗas skaists skats uz Eļļas kalnu un attālākiem kalnājiem. Pagaidām mūzejā atvērta akmens un bronzas laikmeta arhaioģisko atradumu nodaļa, kam vēlāk sekos romiešu, Bizantijas un arābu laiku nodaļas.

*

Ķīniešu literāts un bijušais valsts vīrs Masiangpē pēc vairāku gadu darba pabeidzis Jaunās derības tulkojumu ķīniešu valodā. Piezīmējams, ka Masiangpē tulkojumu nobeidzis 98 gadu vecumā.

*

Muhamedāņu skaits Eiropā: Anglijā — 7000, Francijā — 14.000, Vācijā — 2000, Bulgārijā — 690.734, Grieķijā — 180.000, Rumānijā — 250.000, Polijā — 12.600, Lietuvā — 3000, Albānijā — 584.675 un Dienvidslāvijā — 1.337.687.

Atbild, redaktors: Doc. Dr. **Alb. Freļjs.**

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**, prof. Dr. **L. Bērziņš**, māc. **G. Šaurums**, māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**